

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Loti, Pierre.; oversat af Johannes Allen.

Titel | Title:

Ægypten

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Gyldendal, 1910

Fysiske størrelse | Physical extent:

208 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

PIERRE LOTI

ÆGYPTEN

OVERSAT AF JOHANNE ALLEN

Mio. 23524.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCCX

MODERNE VERDENS LITTERATUR

Redigeret af Harald Nielsen.

- I. PERCIVAL GIBBON: Fru Grobelars Livserfaringer. Oversat af Ludvig Holstein. Pris 2 Kr. 50 Ø. indb.
- II. ROBERT HERRICK: En amerikansk Borgers Erindringer. Oversat af Holger Trautner. Pris 3 Kr. indb.
- III. WILHELM HEGELER: Lutrende Flammer. Oversat af Sigurd Müller. Pris 3 Kr. 25 Øre indb.
- IV. GUSTAV FRENSSÉN: Peter Moors Afrikafærd. Oversat af Signe Lehmann. Pris 1 Kr. 75 Øre indb.
- V. HJALMAR SÖDERBERG: Noveller. Oversat af Harald Nielsen. Pris 1 Kr. 75 Øre indb.
- VI. FRANK NORRIS: Polypen. Oversat af Johannes V. Jensen. Pris 5 Kr. indb.
- VII. PIERRE LOTI: Fru Prunes tredie Ungdom. Billeder fra Østen. Oversat af Elisabeth Gad. Pris 2 Kr. 25 Øre indb.
- VIII. POUL GWYNNE: Bandole-roen. Oversat af Holger Trautner. Pris 3 Kr. 50 Øre indb.
- IX. HERMAN HESSE: Peter Camenzind. Oversat efter Originalens 30. Oplag af Ida Wennerberg. Pris 2 Kr. indb.
- X. PAUL BOURGET: Emigranten. Oversat af Johannes Jørgensen. Pris 3 Kr. 25 Øre indb.
- XI. ANATOLE FRANCE: Paa den hvide Sten. Oversat af Harald Nielsen. 3 Kr. 25 Øre indb.
- XII. LINNANKOSKI: Den blodrøde Blomst. Oversættelse ved Charlotte Hauch. 4 Kr. indb.
- XIII. CLARA VIEBIG: Moder og Søn. Oversættelse ved Vibeke Salicath. 5 Kr. indb.
- XIV. JACK LONDON: Fortællinger fra Klondyke. Oversat af Søren Nielsen og Holger Trautner. 3 Kr. 50 Øre indb.
- XV. ISRAEL ZANGWILL: Ghetto-Historier. Oversættelsen ved Simon Koch. 3 Kr. 25 Øre indb.
- XVI. PIERRE LOTI: Tyrkiske Kvinder. Nutidsroman fra de tyrkiske Haremmen. Oversat af Elisabeth Gad. 3 Kr. 25 Øre indb.
- XVII. ARTHUR MORRISON: Guna's grønne Øje. En Fortælling om en Kasse Tokayer. Oversat af Paul Læssøe Müller. 3 Kr. 25 Øre indb.
- XVIII. ISRAEL ZANGWILL: Nye Ghetto-Fortællinger. Oversættelsen ved Simon Koch. 3 Kr. indb.
- XIX. HUGO BERTSCH: Broder og Søster. Oversat af Sigurd Müller. 3 Kr. 25 Øre indb.
- XX. PER HALLSTRÖMS Mesternoveller. Oversatte af Harald Nielsen. 3 Kr. 50 Øre indb.

ÆGYPTEN

PIERRE LOTI

ÆGYPTEN

OVERSAT AF JOHANNE ALLEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCCX

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

I

EN VINTERNAT VED MIDNATSTID OVERFOR DEN STORE SFINKS

EN Nat saa gennemsigtig klar, at den næsten er for klar, en Nat, hvis Farve vi ikke kender under vore Himmelstrøg; — et Sted, hvor alt synes uvirkeligt som et Drømmesyn, og over hvilket Mysteriet svæver. Straalende som Sølv, med en næsten altfor blændende Glans, kaster Maanen sit lysende Skær ned over en Verden, der sikkert ikke mere kan regnes til vor; thi der er intet her, som blot i fjærneste Maade minder om, hvad man kan se paa noget andet Sted paa Jorden — en Verden, hvor et ensartet rosenrødt Skær overgyder alt under Midnatshimlens Stjærner, og hvor kæmpe-mæssige symbolske Tegn rejser sig spøgelseagtige i deres Ubevægelighed.

Er det en Sandbanke, der hæver sig foran os? Det er umuligt at sige; thi saa vage, saa uvirkelige er Omridsene, at man snarere faar Indtryk af en stor rosenrød Sky, eller en mægtig, næsten gennemsigtig Vandbølge, der en Gang i Tidernes Løb har rejst sig her paa Kant for saa at stivne for bestandig . . . Et mægtigt Menneskebillede, rosenfarvet som alt her, men af en Rosenfarve saa skær og ligesom henaandet, at dens Navn ikke kendes, dukker op af den stivnede, mumieagtige Havdønning. Det løfter Hovedet, ser frem med stive Øjne og

smiler. Maaske dets uhyre Størrelse gør, at det synes saa uvirkeligt, som slynget ud af en skjult Lyskaster oppe i Maanen.

Og langt bagved det mægtige Ansigt, langt, langt i det fjærne, hæver sig mod Himlen paa Toppen af Sandklitterne med de vage, bløde Bølgelinier tre apokalyptiske Tegn, tre rosenfarvede Triangler, regelmæssige som en geometrisk Tegning, men saa vældige i deres Fjærnhed, at det vækker Rædsel. Man kunde næsten tro, at de var selvlysende, saa klart tegner de sig — rosenrøde mod det stjernebesaaede Rums dybe blaa; og det usandsynlige i at denne Lysning kan udstraale fra dem selv, gør dem endnu frygteligere.

Rundt om er Ørkenen, en trist og død Krog af Sandets øde Rige. Hvor man ser hen, er der intet — kun de tre forunderlig betagende Tegn staar dér uforgængelige: det overnaturlig store Menneskebillede og de tre geometriske Bjærge. Straks forekommer de én som Taagebilleder — næsten aandeagtige — men hist og her opdager man saa, navnlig i det store, stumme Ansigt, skarpe Skygger, der viser, at *det eksisterer*, at det staar dér fast og urokkeligt — at det er den evige, uforgængelige Sten.

Men selv om man ikke var forberedt, vilde man straks gætte, hvad det var, man saa; thi der er intet som det i Verden, og gennem alle Tidsaldre har en Syndflod af Afbildninger udbredt Kendskab til disse Vidundere: Sfinksen og Pyramiderne! Men man ventede ikke, at de vilde virke saa uhyggeligt . . . Og hvorfor er de rosenrøde? Maanen plejer jo at kaste et blaaligt Skær, hvor den lyser; denne Farve var man derimod ikke forberedt paa — og dog er det den Farve, som alle Ægyptens og Arabiens Sand- og Granitmasser ejer. Og man har dog

set utallige Statuer og ved, at deres Øjne er stive og udtryksløse, og at de ikke kan være andet; hvorfor bliver man saa alligevel overrasket og føler sig gennemisnet ved det stive og ubevægelige i Sfinksens Blik, mens man samtidig overvældes og betages af Smilet om de fastlukkede Læber, der synes at gemme Løsningen paa Tilværelsens højeste Gaader?

Det er koldt, koldt som en klar Januarnat i mit Hjemland, og en let Frosttaage trækker langs Bunden af Kløfterne mellem Sandklitterne. Det ventede man heller ikke her. Det Folk, som sidst har gjort sig til Herrer i dette Land, har aabenbart bragt Fugtigheden fra deres Taageø med hertil, idet de har forandret den gamle Nils Vandstand for at tilføre Jordbunden mere Væde og gøre den frugtbarere. Og den usædvanlige Kulde i Forbindelse med Taagen, der dog endnu er ganske let, føles som et Fingerpeg mod Tidernes Ende og gør, at hele denne Fortid, der sover dybt dernede i de vildsomme, underjordiske Hvælvinger med deres Tusinder af Mumier bliver ligesom fjærnere og rykket endnu længere tilbage i Tiden.

Men skønt Taagen, efterhaanden som Natten skrider frem, bliver tættere i Lavningerne, tøver den dog med at stige op til den store, frygtindgydende Skikkelse; kun et næsten gennemsigtigt Flor, rosenfarvet som alt her, indhyller den. Og Sfinksen, som har set hele Jordens Historie oprulles for sine Øjne, overværer ligegyldig og ufølsom den Forandring, som Ægyptens Klima undergaar. Uudforskellig ligger den hensunken i Beskuelsen af Maanen, dens Veninde gennem fem tusinde Aar.

Hist og her paa Sandklitternes bløde Skraaninger ser man smaa, dværgagtige Menneskeskikkelser bevæge sig eller krybe sammen, som om de laa paa Lur; og hvor

smaa og uanselige de end tager sig ud i den lange Afstand, saa røber Maanens klare Skin dog deres mindste Bevægelser; thi deres hvide Dragter og sorte Kapper staar skarpt mod Sandets ensartede rosenrødt.

Af og til raaber de til hinanden paa et Sprog med haardt Tonefald, saa giver de sig til at løbe, lydløst paa bare Fødder med Burnusen flagrende om sig, saa at de ligner store Natsommerfugle. De ligger paa Lur efter Turister, og hver Gang en Skare rejsende nærmer sig, styrter de frem og hager sig fast til dem. Skønt Aarhundreder — ja, Aartusinder er forløbne, siden Menneskene sidst har vist de mægtige Symboler Ærefrygt, saa er de dog næsten aldrig ene, navnlig ikke i Nætter, hvor det er Fuldmaane. Mennesker af alle Racer og fra alle Tider har søgt herhen, uforklarlig tiltrukne af deres Vælde og Gaadefuldhed. Allerede paa Romernes Tid var Kundskaben om Betydningen af disse Symboler gaaet tabt; de var Minder fra en sagnagtig Fortid, og man tog kun af Nysgærrighed hertil for at se dem. Turister i Toga eller *peplos**) indridsede til Minde deres Navn i Fodstykkernes Granit.

De Turister, der i Nat kommer hertil, og som Beduinerne i deres sorte Kapper styrter sig over, bærer Kasket, Ulster eller Pels. Deres Indtrængen her føles som en Krænkelser; men desværre, den Slags Gæster bliver for hvert Aar talrigere og talrigere; thi den store nære By, — hvorfra Guldet siver ud, efter at man har søgt at afkøbe den dens Selvagtelse og dens Sjæl — er blevet et yndet Møde- og Forlystelsessted, hvor Parvener og Lediggængere fra hele Verden sætter hinanden Stævne. Det moderne Liv begynder fra alle Sider at trænge sig frem og indespærre Ørkenen — Sfinksens Ørken.

*) Græsk Kvindekaabe.

Ganske vist har ingen hidtil dristet sig til at profanere det mægtige Billede ved at bygge i dets umiddelbare Nærhed; endnu formaar den Fasthed og Foragt, der præger det, dog maaske at imponere; men knap en halv Mil derfra løber en Vej, hvor Drosker og Sporvogne farer frem og tilbage, og Automobiler med de mest kendte Fabrikmærker udstøder deres „harmoniske“ Tuden.

Og henne bag Keops-Pyramiden ligger et mægtigt Hotel sammenkrøbet. Modeherrer og elegante Damer, der er vanvittigt udmajede med Fjerprydelser som Rødhuder, naar de danser Skalpdansen, sværmer omkring Hotellet, foruden alle de syge og svage, der søger hertil i deres Jagen efter ren Luft — unge brystsyge Englænderinder og gamle pylrende engelske Damer, der haaber, at den tørre Ørkenvind vil helbrede deres Reumatisme.

Naar man ad denne Vej kommer forbi Hotellet, ser man alle Gæsterne sidde under de elektriske Lamper og lytte til et Orkester, der slynger en eller anden idiotisk Melodistump fra en Café-chantant efter én. Men saa snart alt dette skjules i en Sænkning af Terrænet, føler man sig saa helt befriet, saa uendelig fjærn! Fra det Øjeblik man sætter Foden paa Sandet — Aarhundreders Sand — og ens Skridt pludselig bliver lydløse, er der intet, der mere eksisterer for én udenfor den Ro og Stillehed, den religiøse Frygt og Bæven, der strømmer én i Møde fra denne Verden, som man er trængt ind i — en Verden, der er saa tilintetgørende, saa knusende for os, og hvor alt synes stille, uvirkeligt, vældigt og rosenrødt.

Først Keops-Pyramiden. Maaneskinnet belyser klart hver Enkelthed i alle de vældige, regelmæssige, ganske ens Blokke, der i Afsatser taarner sig op i det uendelige,

den ene over den anden, mindre og mindre, og som stiger, stiger i vigende Perspektiver for saa tilsidst at danne den øverste Spids af den svimlende høje Triangel. Det er, som om denne Pyramide laa belyst af en Morgenrøde, uhyggelig som var det Verdens sidste Dag, — en Morgenrøde, der kastede et Rosenskær blot over Jordens Sand og Granitmasser, mens Stjærnehimlen hvælvede sig dobbelt mørk og skummel.

Ufattelig for os er denne Konges Sindstilstand: i et halvt Aarhundrede udnyttede han Tusinder og Tusinder af Slavers Liv for at bygge denne Grav til sig, klamrende sig til det taabelige Haab, at hans Mumie skulde bevares uforgængelig til evige Tider.

Naar man omsider er kommet forbi Pyramiden, har man endnu et kort Stykke Vej tilbage, inden man skal staa Ansigt til Ansigt med den store Sfinks midtvejs i den Del af Ørkenen, som vor Samtid har ladet den beholde. Vejen fører over den Sandbanke, der i sin Form mindede om en Sky. Her er saa blødt at træde, som om Skraaningen var beklædt med Filt for at bevare Stilheden paa dette Sted. Hist og her aabner sig et mørkt Hul — et Lufthul til Mumiernes utilgængelige Rige dybt nede. Endnu er dette Rige stærkt befolket, til Trods for Gravplyndreres Griskhed.

Idet man gaar ned ad Sandbanken, varer det ikke længe, før man faar Øje paa det man søger — Sfinksen — halvt en Banke, halvt et hvilende Dyr. Den vender Ryggen til én og ligner i sin liggende Stilling en Kæmpehund, der vil til at gå ad Maanen. Dens løftede Hoved tegner sig som en mørk Silhouet, der skygger for det Himmellys, som den synes at betragte, og Snipperne af dens Hovedtøj danner ligesom hængende Øren.

Lidt efter lidt, efterhaanden som man kommer nærmere, viser den sig i Profil, braknæset som Knokkelmanden. Men allerede fra det fjærne, og set fra Siden, fanger man dens Udtryk — et Udtryk af Haan — med den fremspringende Hage og det uudforskellige gaadefulde Smil. Og naar man saa endelig staar over for det vældige Hoved og stirrer ind i det mægtige Ansigt — uden dog at kunne møde Blikket, der gaar højt over vort — gribes man af den første, umiddelbare Betagelse over alt det, som Fortidens Mennesker har forstaaet at nedlægge og forevige af lønlige, uudgrundelige Tanker bag den lemlæstede Maske.

Men ved højlys Dag kan man knap sige, at den store Sfinks mere eksisterer, saa ødelagt er den af Tiden og af Billedstormeres Vold. Forhugget og sammensunken, som den viser sig, er den ligesaa udtryksløs, som de Mumier, man finder hensmuldrede i deres Sarkofager, og hos hvem ethvert Spor af menneskeligt Minespil er forsvundet. Men som det er alle Aanders Skik, lever Sfinksen op om Natten under Maanens Fortryllelse.

Hvad har den forestillet for sin Tids Mennesker? Var det Kong Amenemeth? Var det Solguden? Man ved det ikke bestemt. Af alle de hieroglyfiske Tegn og Billeder er dette det, der stadig er vanskeligst at tyde. Ægyptens dybeste Tænkere symboliserede alt i frygtindgydende Gudebilleder til Brug for det store, uindviede Folk. Men maaske de efter deres endeløse Grublen i Templernes Skygge, efter deres stadig forgæves Søgen om Løsningen paa Livets og Dødens Gaade simpelthen i Smilet om de tætlukkede Læber har villet sammenfatte det tomme og forfængelige selv i de dybsindigste menneskelige Gisninger.

Det hedder sig, at Sfinksen fordum ejede en sær og

underfuld Skønhed, den Gang da Puds og Maling gav dens Ansigt Liv og Harmoni og den rejste sig i hele sin Højde paa en Slags Platform af langagtige Sten. Men kan den i hine Tider have været mere ophøjet end den er det i denne Nat — i sit sidste, sit endelige Forfald? Halvt begravet i den libyske Ørkens Sand, under hvilket dens Sokkel ikke mere kan skælnes, hæver den sig i denne Midnatstime som en Aabenbaring frit op i Luften uden synlig Støtte.

*

*

*

Det er over Midnat. I smaa Klynger begynder Aftens Turister at forsvinde, enten for at vende tilbage til Hotellet, hvor Orkestret sandsynligvis endnu mishandler Folks Øren, eller for at stige op i deres Automobile og køre til Kairo for at deltage i et Bridgeparti — den yndede Adspredelse selv for vor Tids store Aander. Nogle, der er erklærede Spottere, fjærner sig højt-talende med Cigar i Munden, mens andre dog er blevet saa grebne, at de sænker Stemmen, som man uvilkaarlig gør det i en Kirke.

Beduinerne, der optræder som Førere og nylig flagrede omkring det store Stenbillede som en Flok sorte Nat-sværmere, har ogsaa rømmet Pladsen, forskrækkede over Kulden, som de aldrig før har kendt. Forestillingen er endt for denne Gang, og Stilheden breder sig over alt.

Det rosenrøde Skær over Sfinksen og Pyramiderne begynder at blegne, alt falmer synligt i den overnaturlige Dekoration, efterhaanden som Maanen stiger højere og højere paa Himlen med en stedse hvidere Sølvglans i denne Nat, hvor Kulden føles mere og mere isnende. Den vinterlige Taage nede fra de kunstig overvandede

Marker stiger bestandig højere og vover nu ogsaa at tilhulle det store, stumme Ansigt, der stadig betragter det livløse Maanebillede og sender det sit mest forførende Smil. Det falder én bestandig sværere at tænke sig, at man staar over for en virkelig Kolos; det *maa* være en Afglans af noget hinsides, noget fra en anden Verden. Og bag ved den, langt i det fjærne, taber de tre triangulære Bjerge sig nu ogsaa i Taagen. De hører heller ikke mere Virkeligheden til, men staar som apokalyptiske Syner.

Og lidt efter lidt er det, som om der i de unaturlig store Øjne, der stirrer ud fra de dybe Øjenhuler kommer et Udtryk af uendelig Sørgmodighed, og i dette Øjeblik føler man — hvad Sfinksen ser ud til i saa mange Aarhundreder at have været vidende om, som den sidste, den endelige Hemmelighed, men med en vis melankolsk Ironi at have fortiet —: at hele det store Folk af døde, der sover dybt nede i deres vidunderlige Gravkamre, trods al Fromhed, trods alle Bønner, dog skulde blive skuffet; thi endnu har Reveillen aldrig lydt for nogen; og man føler, at der egentlig ingen Grund havde været til Skabelsen af en tænkende og lidende Menneskehed, at alt vort Haab, al vor Higen skulde være forgæves — saa forgæves, at det vækker Medlidenhed.

II

KAIROS DØD

Januar 1907.

Mørke forrevne Skyer, truende som Sneskyer hos os i Marts, farer hen over en bleg og kold Aftenhimmel, saa kold, at man kommer til at fryse af at se paa den. En fugtig og bidende vinterlig Blæst suser uden Ophør om os og sender af og til pludselig en Regnbyge som en Douche ned over os.

Jeg kører op mod det Sted, som en Gang var den store Mehemed Ali's Residens. Ad en stejl Skraaning ruller Vognen opad mellem Klipper og Sand, og Sandet lader én allerede ane Ørkenens Nærhed, inden man endnu knap er kommet forbi de sidste Huse i et af de arabiske Kvarterer, hvor Folk med forfrosne Ansigter gaar i lange Kjortler og i Dag hyller sig ind lige til Øjnene.

Mon man i gamle Dage kendte den Slags Vejrlig i dette Land, der er berømt for sit varme og uforanderlige Klima?

Den Residens, som Ægyptens store Hersker valgte, Citadellet og den Moske, han lod opføre for en Gang at hvile der, hænger som Ørnereder paa et Fremspring af den arabiske Bjærgkæde, Mokattam. Dens Udløbere strækker sig henimod Nilsletten næsten lige til Kairo,

saa at noget af Ørkenens Ensomhed vælder ud over den store Stad.

Og alle Vegne, nær eller fjærn, overraskes man ved at se Mehemed Ali's Moske med sine fladtrykte Kupler, der ligner Halvkugler, sine spidse Minareter og hele sit ægte tyrkiske Præg, knejsende højt over den arabiske By, som den behersker. Fyrsten, som her har lukket sine Øjne, har ønsket, at den skulde ligne Moskeerne i hans første Fædreland, og man kunde næsten tro, at den var ført herhen fra Stambul.

I jævn Fart ruller vi op til den nederste Port paa den gamle Fæstning, og naturligvis synes hele Kairo at stige opad samtidig med os. Endnu er det dog ikke de uhyre Bygningsmasser; fra først af er det kun de Tusinder af Minareter, som et Øjeblik alle peger mod den mørke Himmel, og allerede paa Forhaand vækker Forestillingen om den uhyre By, der snart vil udbrede sig for vore Øjne.

En dobbelt Ringmur og to- eller tredobbelte Porte findes her som ved alle gamle Citadeller. Ad en Vej, der stadig stiger, naar vi op til en stor, befæstet Gaard, hvis krenelerede Mure pludselig spærrer Udsigten for os.

En Afdeling Soldater gør Vagttjeneste her. Hvor lidt ventede man at træffe den Slags Soldater paa dette Sted, der er helligt for Ægypten! Røde Uniformer og lyse nordiske Ansigter — Englændere, der har indlogeret sig hos den store Mehemed Ali.

Moskeen viser sig først; den ligger foran Paladset. Idet man nærmer sig, er det som om Stambul — det kære, elskede Stambul — manes frem for ens Erindring: intet, hverken i de arkitektoniske Linjer eller i Ornammentikens Enkeltheder er arabisk Kunst, — den der maaske er senere i sin Stil og paa hvilken de andre af

Kairos Moskeer afgiver saa skønne Prøver, — men denne er et Stykke Tyrki, hvortil man pludselig finder sig hensat.

En stille, indelukket Gaard med Marmorfliser danner en udstrakt Forgaard til Helligdommen. Moskeen her genkalder Muhamed Fatih's og Shah-Zade's Moskeer, om der end i denne udfoldes større Pragt. Men det samme andagtvækkende Tusmørke hersker her, hvor der fra hvert af de smalle Vinduer kastes en Glans som af funklende Juveler . . . Mellem de mægtige Piller er ogsaa her en uhyre Afstand; et langt større Rum end i vore Kirker lades frit under disse Hvælvinger, der næsten synes at holdes oppe ved Trylleri.

Væggene er af en sjælden Art Marmor, hvidt med gule Striber; Tæpper af en dybrød Farve dækker overalt Gulvene. Buernes rige Forsiringer er udelukkende holdt i sort og Guld; paa den sorte Bund er strøet Guld-rosetter, og yndefulde Arabesker, fine og lette som Guld-kniplinger, slynger sig langs Kanten som en Bræmme. Tusinde lette, forgyldte Kæder hænger højt oppe fra og bærer de utallige smaa Natlamper, der bruges ved Aftengudstjenesten. Hist og her ser man knælende Skikkelser, smaa Klynger andægtige i lange Kjortler og med Turban paa Hovedet, spredt tilfældig omkring paa de røde Tæpper, hvor de næsten forsvinder midt i denne Ensomhed med al dens overdaadige Pragt.

I en mørk Krog hviler Mehemed Ali, den æventyrlige Fyrste, der var ligesaa fantastisk og ridderlig som nogen Sagnhelt — en af de største Herskere i den nyere Tids Historie. Dér hviler han bag et højt, gyldent Gitter med et indviklet Mønster i den tyrkiske Stil, som skønt den allerede er i Forfald, dog endnu virker lige saa smukt som paa hans Tid.

Mellem de forgyldte Tremmer skimter man i Halvmørket den pompøse Katafalk i tre Afsatser; den er dækket med let falmet blaat Brocade, der er overbroderet med mat Guld.

Foran den aflaasede Dør til Gravkammeret er der stillet to lange, friske, grønne Palmeblade over Kors; de er aabenbart lige plukket af en Daddelpalme i Nærheden, og det er, som om der over alt paa dette Sted hviler en hellig, ukrænkelig Fred.

Men pludselig lyder støjende Tale paa det tyske Sprog, Udraab og høj Latter Hvor er det muligt, saa nær ved den store, afdøde Helt? En Skare Turister, udhalede efter sidste Mode, stormer ind. En Fører med et Gavtyvefjæs opramser tungerapt alle Stedets Skønheder og Mærkværdigheder, idet han skraaler af fuld Hals, som om han var Udraaber ved et Menageri. Og en af Damerne, der idelig snubler i Sandalerne, som er for store til hende, ler ustandseligt med en lille dum Latter, der lyder som en Kalkuns Pludren.

Er der da hverken Politi eller Opsyn i denne hellige Moské? Er der ikke en eneste blandt de fanatiske troende, der her ligger hensunkne i Bøn, som harmfuld rejser sig op og gør Indsigelse. Hvor kan nogen saa tale til os om Ægypternes Fanatisme? Snarere har de altid forekommet mig altfor godmodige og overbærende. Jeg gad se den Modtagelse, som muselmanske Turister vilde faa, hvis de — hvad dog er ganske utænkeligt — i en eller anden Kirke i Europa, naar Menigheden var samlet til Bøn, vilde opføre sig saa upassende som disse Barbarer.

*

*

*

Bagved Moskeen ligger en aaben Plads, og saa kommer Paladset. Man kan knap sige, at Paladset mere eksisterer; det er omdannet til Kaserne for de „okkuperende Tropper“.

Alle Vegne ser man engelske Soldater, der holder Fyraften, drive omkring med lange Piber i Munden. En af Soldaterne der ikke røg, var optaget af at indridse sit Navn med en Kniv i et af Marmortrinene paa Helligdommens Fundament.

Ved Udkanten af Pladsen springer der en Slags Terrasse frem, og pludselig ser man hele Byen udbredt for sig med sine uendelige grønne Sletter og vidtstrakte gule Ørkenpletter. En klassisk Udsigt for Turister fra et Rejsebureau. Vi træffer her igen Selskabet fra Moskeen; de er kommet herhen forud for os. Det er de samme højtalende Herrer, Damen, der pludrer som en Kalkun, og Føreren, der skraaler op. Nogle af Soldaterne sidder ogsaa her og betragter Udsigten med Piben i Munden. Men trods alle disse Mennesker, trods den vinterlige Himmel, bliver man uvilkaarlig greben, i det man kommer herop — saa vidunderligt er det.

Et Tryllesyn vidt forskelligt fra det Skue, Stambul frembyder; thi mens Stambul amfiteatralsk hæver sig op over Bosporus og Marmarahavet, ligger denne uhyre By spredt ud over Sletten, der er omgivet af Ørkenens Ensomhed og behersket af vilde, forrevne Klipper. Tusinder af Minareter rager alle Vegne op som Kornaks paa en Mark. Endog helt tilbage i den fjærneste Baggrund skælner man en stadig voksende Mangfoldighed af tenformede Spir — men i Modsætning til Stambuls prunkløse Minareter, der er hvide som Pilespidser, er disse bedækkede med Arabesker, overlæssede med Gal-

lerier og smaa Søjler, og deres gullige Farve synes de at have laant fra det nære Ørkensand.

De flade Tage vidner om Egne, der tidligere har været regnløse, og rundt omkring i Haverne hæver Palmer sig over dette Virvar af Moskeer og Huse. De bøjer i Blæsten deres Fjerduske, som man undres ved at se under de tunge Skyer, hvorfra iskolde Regnbyger pisker ned over dem. Mod Syd og Vest viser sig i den yderste Synskres, som om de var opstillede i Slettens taagede Horisont, kæmpemæssige Triangler. Det er Gizeh og Memfis — de evige, uforgængelige Pyramider.

Nord for Byen trænger et meget ejendommeligt Stykke Ørken af en brunlig, mumieagtig Farve sig frem, og en hel Samling høje Kupler holder sig endnu oprejst her i deres Forladthed mellem Sand og øde Klipper. Det er den stolte Kirkegaard for de Mameluk-Sultaner, der her fandt deres sidste Hvile, samtidig med at Middelalderen afsluttedes.

Men ser man nøjere til, hvilket sørgeligt Forfald, hvilke Dynger af Ruiner opdager man ikke i denne By, over hvilken der dog endnu hviler et svagt Trylleri selv paa en Aften som denne, hvor kolde Vindstød farer hen over den! Kuplerne, de hellige Grave, Minareterne, Terrasserne, alt synker i Grus, gaar Undergangen i Møde. Men dybt nede, langt i det fjærne, i Nærheden af den gamle Nil, der som en Sølvstribе gennemskærer Sletten, gør den ny Tid sig bemærket ved udfordrende høje Skorstene, der skæmmer det hele, og som i den tiltagende Skumring udslynger tætte Røgskyer.

*

*

*

Mørket er ved at falde paa, da vi igen gaar ned fra den lille Plads for at tage hjem. Først maa vi gennem Gammel-Kairo, hele dette Virvar, der endnu har bevaret sit Trylleri, og hvor Tusinder af smaa arabiske Butikslamper allerede brænder med svag Flamme. I disse Gader, der lunefuldt snor og krummer sig, og hvor Karnapernes Gitterværk af fint udskaaret Træarbejde springer frem alle Vegne, maa vi sagtne Farten, klemmt inde mellem den sammenpakkede Sværm af Mennesker og Dyr, der hindrer Færdslen. Tæt forbi os glider Fellahkvinder med sorte Slør, yndefulde og mystiske som i gamle Dage, mens Mændene endnu har bevaret det alvorlige Udtryk og stadig bærer den lange Kjortel med hvid Overklædning. Små Æsler, pragtfuldt pyntede med blaa Perlebaand traver forbi, og Rækker af Kameler skrider langsomt frem med deres Byrder af Luzerner, der dufter af Eng og Mark.

I Tusmørket, der dækker over Forfaldet, kan man endnu tro, at det er Orienten i al sin underfulde Dejlighed, især naar man pludselig over de lave Huse med deres Mashrebijevinduer og yndefulde Arabesker faar Øje paa de høje, luftige Minareter, der skyder i Vejret, stigende til en svimlende Højde op mod den skumrende Aftenhimmel.

Og dog, hvilke Ruiner, hvilke Dynger af Murbrokker og Uhumskheder! Hvor man tydelig føler, at alt dette er ved at gaa til Grunde. Og hvad er det? — Er der nu Søer midt paa Gaderne? Det er en kendt Sag, at efter Nildalens kunstige Oversvømmelse, regner det langt mere her end tidligere; men uforklarligt bliver det alligevel, hvorfra alt det sorte Vand, som Vognen synker ned i til Hjulakslen, kommer; thi i den sidste Ugestid har vi ikke haft en eneste stærk Regnbyge.

Ægyptens nye Herrer har aabenbart ikke tænkt paa at dræne dette Land, hvis aarlige Statsudgifter under deres Varetægt er bragt op til femten tusind Pund. Og de skikkelige, taalmodige Arabere løfter uden at knurre deres Klædning saa højt op, at man ser deres bare Ben lige til Knæene, og sjasker af Sted gennem det forpestede Vand, der sikkert vil bringe dem Feber og Død.

Men desværre — efterhaanden som Vognen ruller videre, forandrer Omgivelserne sig lidt efter lidt. Gaderne faar det almindelige trivielle Udseende. Husene fra „Tusind og een Nat“ viger Pladsen for smagløse, levantinske Bygninger. De elektriske Lamper begynder at bryde Mørket med deres skærende hvide Lys, og ved en pludselig Drejning ligger det ny Kairo for os.

Hvad er det? Hvor er det, vi er dumpet ned?

Hvis dette Sted var endnu lidt simplere, kunde man gætte paa Rivieraen, Nizza eller Interlaken, en af disse Karnevals-Byer, hvortil den store Verden med sin slette Smag søger hen for at slaa sig løs i den saakaldte Højsæson. Men i disse Kvarterer, hvor de fremmede og de Ægyptere, der aabent har sluttet sig til dem, har slaaet sig ned, er der alle Vegne tørt og rent, og alt er velholdt. Her er hverken Kloaker eller mudderfyldte Hjulspor. De femten tusind Pund har her samvittighedsfuldt udført deres Hværv.

Overalt blændende elektrisk Belysning, Kæmpehoteller, hvis Façader er overlæssede med uægte Pragt og iøjnefaldende Reklamer, Gader, hvor Smagløsheden triumferer med Udsmykninger af Limfarve ovenpaa Lerpuds. En Sarabande af alle Stilarter, Rococo, gotisk, moderne og gammel-ægyptisk Kunst, og særlig alt hvad der er barokt og pralende.

Et Utal af Værtshuse, der bugner af Flasker — al

Slags Alkohol, alle Vestens Giftdrikke efter enhvers Smag og Behag findes her og udgydes over Ægyptens Land. Der er Knejper, Spillebuler, fordægtige Huse. Paa Fortovene skubber levantinske Glædespiger sig frem. De søger i deres Pynt og Stads at efterligne de parisiske, men har aabenbart af en Fejltagelse gjort deres Bestillinger hos en Skrædderinde for dresserede Hunde.

Skal denne kosmopolitiske Markedsplads blive Fremtidens Kairo? Hvornaar vil Ægypterne genrejse sig? Hvornaar vil de forstaa, at deres Forfædre har efterladt dem en uafhængelig Arv af Kunst, Arkitektur og ædel Smag? Hvornaar vil de forstaa, at en af de Byer, der hørte til Jordens udvalgte, ved deres Vanrøgt synker i Grus og dør?

Og dog findes der blandt de unge Muselmaner og Kopter, der udgaar fra Højskolen, saa klare Hoveder, saa overlegen Intelligens! Og jeg, som endnu ser paa det med et ganske frisk Blik, — en fremmed, der først igaar har betraadt denne Jordbund, som er gennemsvivet af fordums Hæder — jeg vilde ønske, jeg kunde tilraabe dem med en Aabenhed, der maaske er plump, men med min inderligste Sympati:

„Rejs Eder, inden det er forsilde! Forsvar Eder mod denne opløsende Invasion — dog ikke med Voldsmidler, ikke ved Ugæstfrihed eller Misfornøjelse, men ved at vise Eders Ringeagt overfor alt det Kram fra Vesten, hvormed I oversvømmes, saa snart det er gaaet af Mode hos os! Søg ikke blot at bevare Eders Traditioner og Eders stolte arabiske Sprog, men bevar ogsaa alt det, der gav Eders By dens Ynde og Mystik, og som traadte frem i Eders Hjemms forfinede Luksus. Nu drejer det sig ikke om kunstneriske Fantasier, nu gælder det Eders Værdighed som Folk! I var Orientalere! Jeg udtaler med

Ærbødighed dette Navn, som rummer en Fortid med en tidlig og højt udviklet Civilisation af en sjælden Renhed og Storhed. Men passer I ikke paa, vil man om et Par Aar have gjort Eder til simple levantinske Børsjobbere, der kun er optagne af Stigningen paa Priserne af Jorden og Bomulds-haussen.“

III

KAIROS MOSKEER

De er næsten utallige, over tre Tusind. Den store By, der dækker fire Mil af Sletten, kunde træffende kaldes Moskeernes By. Naturligvis taler jeg om det gamle, arabiske Kairo; det nye Kairo — dels en By som alle andre, dels en Gøglerby — Byen med den forlorne Elegance og sine „Semiramis-Hoteller“ bør kun nævnes med et Smil.

Moskeernes By — sagde jeg. Langs Gaderne ligger undertiden baade to, tre og fire af dem i Række, kilede ind mellem hverandre til gensidig Støtte. Overalt skyder Minareterne op i Luften, smykkede med ud-skaarne Arabesker, hvis indviklede Mønstre røber en rig og overdaadig Fantasi. De har smaa Balkoner og slanke Søjler, og alle Vegne er der gennembrudt Murværk, hvorigennem man ser Luften. Man ser dem i det fjærne, og man ser dem pege mod Himlen lige over sit Hoved. Ligegyldig hvor man ser hen, saa opdager man stadig nye, saa langt Øjet rækker; alle har de den samme graalige Farve, der falder i det rødlige. De allerældste, de fra de gode gamle Dage, er ligesom spækkede med Pigge, — lange Pinde — der stikker ud til alle Sider, for at de store, vilde Fugle dér kan hvile sig. Og altid ser man Glenter og Ravne sidde dér og stirre grublende ud

mod Sandets Linie i Horisonten — mod den gule Ensomhed.

Tre Tusind Moskeer! Deres stejle, skumle Mure med de faa og ganske smaa Spidsbuevinduer rager op over de omliggende Smaahuse. Murene, der har samme graalige Farve som Minareterne, er smykkede med vandrette, rustrøde Striber, som er falmede i Solen; og de har alle en Krans af arkitektoniske Kløverblade, der skal forestille krenelerede Murtinder — men disse Kløverblade viser bestandig en ny og overraskende Form.

Der fører altid nogle Trappetrin med en hvid Marmor-Balustrade op til Moskeerne, der ligger hævede op fra Grunden ligesom Altere. Fra Porten skimter man stille, dybe, halvmørke Rum; først de dunkle Gange med de høje Lofter og den stærke Resonans. Saa snart man kommer derind, føler man hvor svalt, hvor fredeligt her er. Her forberedes man, Sindet stemmes til Andagt, og man taler uvilkaarligt sagte. I den smalle Gade uden for var der Trængsel af skraalende og skrigende Orientalere. Gadesælgerens Raaben blandede sig med Lyden fra det gammeldags stilfærdige Haandværk. Dyr og Mennesker gned og skubbede sig op ad én. Man kunde ikke faa Vejret under de mange fremspringende Maschrebijer. Men her møder man pludselig Stilhed — kun en sagte Mumlen af Bønner og Fuglenes Fløjtetoner. Her er Stilhed og her er Plads — saasnart man blot er kommet ind i den hellige Moske-Have, der ligger indelukket mellem høje Mure, eller man er naaet hen til selve Sanktuariet, der straalere med en rolig og ædel Pragt. I Almindelighed er her ikke mange Mennesker undtagen — hvad der jo følger af sig selv — paa de fem Tider af Dagen, hvor der holdes Gudstjeneste. I enkelte udvalgte Kroge, der er svale og skyggefulde, trækker de aller-

ældste blandt de troende sig tilbage for at læse i de hellige Bøger og fra Morgen til Aften forberede sig til den sig nærmende Død. Under de hvide Turbaner ser man deres hvidskæggede, rolige Ansigter. Det kan dog ogsaa hænde, at det er nogle sølle, hjemløse Stakler, der kommer her for at søge Gæstfrihed hos Allah. De strækker sig saa lange de er paa en Maatte og sover sødelig uden Bekymring for Morgendagen.

Men det forunderlige Trylleri, der hviler over disse tidt meget vidtstrakte Moskehaver, skyldes væsentligt, at de ligger skinsygt indelukkede mellem de høje Mure med Kranse af Stenkløverblade, saa at intet af Larmen og Tummelen fra Omverdenen kan trænge herind. Hundreaarige Palmer er skudt op af denne Jordbund enkeltvis eller i pragtfulde Grupper, og gennem Bladehanget falder de brændende Solstraaler dæmpet paa Roser og blomstrende Hibiskus. Her er saa stille som i et Kloster; thi alle Mennesker gaar med Tøfler og bevæger sig med langsomme Skridt.

Moskehaverne er ogsaa Fuglenes Paradis. De lever her i fuld Tryghed og flagrer syngende omkring, endog under Gudstjenesten, lokkede af de smaa Trug, som Imanerne hver Morgen fylder til dem med Nilvand.

Moskeerne selv er sjældent lukkede paa alle Sider, saaledes som det er Tilfældet i de koldere og nordligere Lande, der staar under Islam — men ikke i Ægypten. Her, hvor der ikke er nogen virkelig Vinter og det næsten aldrig regner, kan man lade en af Bygningens Sider være aaben ud mod Haven. Sanktuariet er kun ved en enkelt Række Søjler skilt fra Roserne og de grønne Planter. Derved bliver det muligt for de troende, der samler sig under Palmetræerne, at holde Bøn derude, lige saa godt som inde i Bygningen, thi mellem Buerne kan de se

den hellige *Mihrab**). Underfuldt er dette Sanktuarium set fra den stille Have — dette Sanktuarium, hvor mat Guld glimrer paa de gamle Cedertræslofter, hvor Perlemorsmosaikker straalere paa Væggene som en Efterligning af de Sølvbroderier, hvormed de burde være beklædt.

Her ses ingen Fajance som i Tyrkiets og Irans Moskeer. Her hersker de uforgængelige Mosaikker. De er udførte af Perlemor i alle Farver og af alt Slags Marmor og Porfyr, der er skaaret i smaa, ganske ens og lige store Stykker og derpaa sat sammen til de kunstige arabiske Mønstre, som aldrig laaner noget fra Menneskeskikkelsen eller fra nogen Dyreform. Snarere genkalder de de i det uendelige vekslende Krystaldannelser, som man gennem Mikroskopet kan opdage i et Snefnug.

Mihrab er det Sted i Sanktuariet, paa hvis Udsmykning der, selv i de mindste Enkeltheder, er anvendt den største Omhu og ofret en næsten overdaadig Pragt.

I Almindelighed findes her smaa Lapis-Lazuli Søjler af en dyb, blaa Farve. De træder frem i Relief og indrammer Mosaikker, der er saa fint udførte, at de ligner udsyet Brokade eller Kniplinger. Paa de gamle Cedertræslofter — under hvilke Omegnens Sangfugle har deres Reder — er Forgyldningen blandet med kostelige Farvebelægnings, som Aarhundrederne har naaet at afdæmpe og stemme sammen. Hist og her er der lange Fremspring af fint udskaaret Træværk, der ser ud som de hang ned fra de Bjælker, de skal bære, for at aflejre sig ned ad Murene som Striber af Drypsten. En Gang i Tiden har de sikkert ogsaa været omhyggeligt malede og forgyldte.

*) Som bekendt er *mihrab* en Slags Søjleniche, der betegner Retningen mod Mekka; den findes ligesom Alteret i vore Kirker i Baggrunden af enhver Moske, og man bør vende Ansigtet mod den, naar man beder. Forf. A.

Søjlerne er altid vidt forskellige. Nogle er af amarantfarvet Marmor, andre har den antikke grønne Farve, og andre igen er af rød Porfyr, alle med Kapitæler i de forskellige Stilarter.

Søjlerne stammer fra en fjærn Fortid, fra Tidernes Morgen. De har oplevet svundne Tiders voldsomme religiøse Storme og staar nu her som Vidne om den underfulde Fortid, som Nildalen — skønt snæver og indeklemmt mellem Ørkener — har ejet. De har fordum staaet i hedske Templer, hvor de har set de ægyptiske, græske og romerske Guders sælsomme Ydre; de har staaet i de første, primitive kristne Kirker og har der set Statuer af Martyrer med Ansigterne fortrukne af Smerte, og de har set Billeder af Kristus i Ekstase med den byzantinske Glorie om Hovedet. De har overværet Krigstog med Mord og Brand, Hekatomber og Tempelskænden. Og nu er de tilfældig samlet her i disse Moskeer; og paa Sanktuariets Vægge ser de kun de tusinde smaa Mønstre, der i deres Linier ejer Islams ideelle Renhed — Islam, der vil, at Menneskene, naar de beder, skal opfatte Allah som ulegemlig, en Aand uden Skikkelse eller Ansigt.

Hver af disse Moskeer har sin Helgen, efter hvem den har Navn. Den hellige Mand hviler ved Siden af Moskeen i en Kiosk, der benyttes som Gravkammer. Helgenen har enten været en Præst, der har vakt Beundring ved sine Dyder, eller han har været Khediv, Krieger eller Martyr. Mausoleet staar i Forbindelse med Sanktuariet ved en Portbue, der snart er aaben, snart tilgitret, og det bærer altid en sælsom og uhyre høj Kuppel, der løfter sig imod Himlen som en kæmpestor Dervisch-Fez. Højt over den arabiske By og selv ude i den nære Ørken ser man alle Vegne disse Gravkupler løfte sig ved Siden af de gamle Minareter, og paa denne

triste Aften faar man ved Synet af dem en Følelse af, at det er Døden selv, Døden i forstørret Skikkelse, der rejser sig op under den kolossale Fez.

Man kan, om man vil, bede hos Helgenen eller inde i Moskeen. Hos ham er man altid ligesom mere ene og for sig selv i den dæmpede Belysning. Der er ogsaa enklere, i al Fald indtil i Mandshøjde.

Paa en hvid Marmorforhøjning, der er mer eller mindre slidt og gulnet ved Berørelsen af fromme Hænder, staar ganske ene en prunkløs Katafalk af lignende Marmor, kun prydet med en kufisk Indskrift. Men løfter man Hovedet og kigger op i det indre af Kuppelen — Vragen af Dervisch-Fezen kunde man sige — ser man mellem malede og forgyldte Stalaktitklaser en Mængde smaa kostelige Vinduesruder glimre, som om de var oversaaede med Smaragder, Rubiner og Safirer. Det falder af sig selv, at Fuglene ogsaa har uhindret Adgang til Helgenen. De tilsmudser ganske vist Tæpperne og Maatterne, som man knæler paa, og deres Røder oppe under Loftet sætter Pletter paa Cedertræets forgyldte Ciseleering — men deres Sang, denne flagrende Symfoni, er saa yndig for de levende, der beder, saa yndig for de henfarne, der drømmer . . .

*

*

*

Men hvad er det imidlertid, der fattes disse Moskeer, og som gør, at de ikke betager én helt? Grunden maa sikkert være, at de er altfor let tilgængelige, at man der føler sig altfor nær ved de moderne Kvarterer med deres overfyldte Turisthoteller, og at man hvert Øjeblik kan vente, at en støjende Bande rejsende fra Cook kommer

stormende ind med Baedeker i Haanden. Thi disse Moskeer ligger i Kairo, det stakkels Kairo, der er saa hærget og profaneret!

Og naar man saa tænker paa Marokkos Moskeer, hvor skinsygt de holdes lukkede, — eller paa Irans, ja selv Gammel-Stambuls, hvor Islams Ligklæde indhyller sig i Tavshed og lægges let tyngende om dine Skuldre i det Øjeblik, du overskrider Moskeens Tærskel!

*

*

*

Nu til Dags gøres der imidlertid store Anstrengelser for at redde disse ærværdige Moskeer fra Undergang. . .

Hvor underfulde Tilflugtssteder maa i fordums Dage disse Moskeer have været! — Men trods deres Ærbødighed for dem har de troende af Efterladenhed gennem Aarhundreder ladet dem forfalde. De er aldrig blevet holdt vedlige, aldrig blevet restaurerede, og som Følge deraf ligger Størstedelen af dem nu i Ruiner. Panelerne af fine Træsorter er saa ormædte, at de smuldrer hen, Kuplerne er revnede, og Gulvet ligger overstrøet med Mosaikker, som om der var faldet en Haglbyge af Perlemor, Porfyr og Marmor. Det syntes at ville være et ganske uudførligt Arbejde at restaurere alt dette; det var den rene Daarskab blot at tænke derpaa, mente man.

Men alligevel — i snart tyve Aar har nu en Hær af Arbejdere, Sten- og Billedhuggere, Marmor- og Mosaikarbejdere været i Virksomhed. Flere af de ærværdigste Sanktuarier er allerede fuldstændig genoprejste. Efter i nogle Aar at have genlydt af Økse- og Hammerslag er disse Helligdomme givet tilbage til Freden og til Bønnen, og Fuglene begynder igen at bygge Rede under

Lofterne. Det er den nuværende Regerings Hæder, at den, før det blev for sent, har sørget for at bevare alle disse pragtfulde Mindesmærker om den muselmanske Kunst.

Naar det sidste Spor af Byen fra „Tusind og een Nat“ er forsvundet og har veget Pladsen for et banalt Centrum for Handel og Forlystelser, hvortil Pengearistokratiet fra hele Verden hver Vinter strømmer for at slaa sig løs — saa vil dog altid disse Mindesmærker staa her som Vidne om, med hvilken fantastisk Pragt og Herlighed det arabiske Liv i Fortiden udfoldede sig.

Disse Moskeer vil staa længe, selv naar der ingen Bønner mere bedes derinde, selv naar deres flyvende Beboere har forladt dem, fordi de savnede de smaa Trug med Nilvand, som Imanerne fyldte til dem; og de smaa Sangere takkede for Gæstfriheden med deres klare, glade Toner, der genlød i Gaardene, under Cedertræslofterne og mellem Hvælvingerne . . .

IV

MUMIE-SELSKAB

Det er ligesom en natlig Runde. Vi er to, der gaar med en Lygte gennem mørke, endeløse Gallerier. Vi har lige lukket den Dør, vi er kommet ind af, to Gange i Laas efter os, og vi har den sikre Bevidsthed at være fuldstændig ene i den udstrakte Bygning med dens Utaal af fortløbende Sale, høje Vestibuler og brede Trapper — absolut ene, thi dette Palads er noget for sig selv, og ved Mørkets Frembrud er der blevet sat Segl for alle Indgange, som det sker hver Aften paa Grund af de uvurderlige Relikvier, der er sammenhobede her. Det er derfor ganske udelukket, at vi kan møde noget levende Væsen, uagtet al den Plads og de mange Krinkelkroge her er foruden de mange Smuthuller og Skjulesteder, som maa findes i Skyggen af de store, forunderlige Genstande, der rager op alle Vegne hernede.

Vi begynder Runden i Stueetagen, hvor vore Skridt giver Genlyd mod Fliserne. Klokken er omtrent ti. Hist og her glider et svagt, blaaligt Skær ind gennem en Rude. Det er Stjerneskinnet, der maa gøre Natten lys og klar for Menneskene ude i det fri; men det svage Skin forstyrrer ikke; herinde hersker et højtideligt Mørke,

og vi taler uvilkaarligt sagte, maaske ved Tanken om de Glasskabe fulde af døde, der findes i Etagen oven over.

De Genstande, der rejser sig paa vor Vej, synes ogsaa næsten alle at høre Graven til. Det er for Størstedelen pragtfulde Sarkofager af uforgængeligt Granit. Nogle af dem, der har Form som kæmpestore Kister, har været opstillede paa Sokler. Der er en Del af dem, der giver et Billede af de første menneskelige Forestillinger — Forestillinger, der er fem, seks eller syv tusind Aar gamle; andre har Mumieform. De er stillet op mod Væggen og viser os deres uhyre Ansigter med de vældige Frisurer ligesom undersætsige, korthalsede Kæmper med uformelige Hoveder nede mellem Skuldrene.

Foruden disse er der en Mængde Kolosser, der aldrig har gemt noget Lig i deres Indre. De har alle sammen et svagt, næsten umærkeligt Smil om Læberne. Deres Sfinks-Hovedtøj støder mod Loftet, og deres stive Blik gaar altfor højt til, at de kan faa Øje paa os. Hist og her ser man dog Skikkelser af almindelig menneskelig Størrelse og endog ganske smaa, dværgagtige Skabninger. Og ved en Omdrejning møder vi uventet et Par vidt-aabne Emailleøjne, hvis Blik sænker sig dybt i vort og synes at følge os, hvor vi gaar. Og dette Blik, der slyn- ges efter os som et Tankeglimt fra de første Tiders Mørke, bringer os til at gyse.

Vi gaar imidlertid hurtig og halvt distræt videre; thi det er ikke for at se Stueetagens Skræmmebilleder, at vi er kommet her i Aften; men for at besøge de langt frygteligere Beboere ovenpaa.

Den lille Lygte er desuden ikke tilstrækkelig til at oplyse de store, dybe Sale. Hele denne Verden af Granit, Sandsten og Marmor træder kun frem i det Øjeblik, Lysskæret falder hen over den. Saa snart vi er gaaet

forbi, skifter alt straks Udseende og kaster fantastiske Skygger paa Murene for saa at glide tilbage blandt den stumme, stadig voksende Hob bagved os.

Med Mellemrum ligger der sammenrullede Brandslanger, hver med sit røde skinnende Kobberrør. Og paa mit Spørgsmaal om, hvad i al Verden der dog kan brænde her: — „De skikkelige Fyre er jo allesammen af Sten,“ — svarer min Ledsager: „Nej, hernede er der ikke noget brændbart, men tænk Dem, hvordan alt det ovenpaa vilde blusse og flamme.“ — Ja, rigtigt, *alt det ovenpaa*, det som netop er Maalet for mit Besøg . . . Nej, jeg havde unægtelig ikke tænkt paa, at der kunde gaa Ild i en Forsamling af Mumier, — hvordan alle de gamle Lig med de store Frisurer, de gamle Skeletter af Konger og Dronninger, der er gennemtrukne af Natron og Olie, vilde blusse op i et Øjeblik som en Pakke Tændstikker! . . . Det er navnlig paa Grund af denne Fare, at alle Døre ved Mørkets Frembrud bliver forseglede, og at man kun ved særlig Begunstigelse kan opnaa Tilladelse til at komme her om Natten med en Lygte.

Om Dagen er der intet saa banalt som dette „Museum for ægyptiske Oldsager“, hvor der dog opbevares en enestaaende Samling af uvurderlige Relikvier. Selve Bygningen er endnu mere pompøs og pralende i sin Stil end de andre smagløse Bygninger, hvormed det nye Kairo hvert Aar beriges.

Hvem som helst kan gaa derind for ved det brutale Dagslys at beglo de ærefrygtvækkende afdøde, der har troet at være skjulte til evige Tider.

Men om Natten, naar alle Døre er lukkede, er det et Palads for Rædsler og Genfærd. Ikke for Guld vilde de arabiske Opsynsmænd gaa der ind ved Nattetid, selv om de forinden havde holdt Bøn. Efter deres Sigende

slipper alle de rædselsfulde Skikkelser løs om Natten, og det ikke blot de balsamerede Menneskelig, der ligger ovenpaa i Kister med Glaslaag, men ogsaa Gravfigurer, Papyrusruller og tusinde Ting, som i Gravene langsomt er blevet gennemsvivet af de menneskelige Substanser.

Skikkelserne minder snart om Menneskelig, snart om ubestemmelige Dyreformer. Efter at have vanket om i Salene samles de tilsidst og holder Konference paa Tagene . . .

Vi gaar nu op ad en bred monumental Trappe, der ligger tom i hele sin Udstrækning, og vi er nu for en Tid fri for at plages af de sorte og hvide Stenskikkelser, der stod sammenstuede i Stueetagens Gallerier og Vestibuler og forfulgte os med spejdende Blikke.

Der er sikkert ingen af dem, som vil følge efter os op ad Trappen; men det hjælper kun lidt; thi hele Skaren holder Vagt og spærrer alene med deres Skygge de eneste Veje, ad hvilke vi kunde tiltræde Tilbagetoget, hvis de endnu mere afskrækkende Værter ovenpaa skulde berede os en altfor uhyggelig Velkomst.

Den Mand, som for min Skyld har brudt Reglerne for Nattelukning, er den berømte Lærde, hvem den øverste Ledelse af Udgravningerne i Ægypten er betroet. Det er ogsaa ham, der har forestaaet Indretningen af det eneste staaende Museum, og det er ham, der er saa elskværdig i Aften selv at vise mig rundt i denne Labyrint.

Gennem de stille Sale oven paa retter vi nu vore Skridt mod de mandlige og kvindelige Væsner, hos hvem jeg har udbedt mig en natlig Audiens. Om Natten synes denne Række Værelser med Glasskabe uendelig. De optager over fire hundrede Meter af Bygningens fire Sider. Efter at være kommet forbi Papyrusruller,

Emaill-Genstande, Kanoper, hvori de menneskelige Indvolde gemmes, kommer vi til Mumierne af de hellige Dyr: Katte, Hunde, Ibiser og Spurvehøge. De er allesammen omviklede med Mumiebind og ligger i Sarkofager. Der er endog Aber, som selv i Døden har bevaret deres pudsige Mine.

Derpaa begynder de menneskelige Masker. Oprejst i Skabene staar Mumiehylstre, der formedes over Legemet ovenpaa Mumiebindene, og som mer eller mindre forstørret gengiver den afdødes Ansigtstræk. Fra den græsk-romerske Tid er der en hel Forsamling Kurtisaner, over hvis Lig der saaledes er blevet taget Afstøbninger. De er bekransede med Roser og smiler til os bag Glasset med en indbydende Bevægelse. Ligfarvede Masker skifter med Masker af Guld. Det glimter som Lyn, idet Lygten hurtig bæres forbi dem. Bestandig møder man unaturlig store Øjne med vidt aabne Laag og stærkt udvidede Pupiller, der bestyrtet stirrer frem for sig. Blandt disse Mumiehylstre eller Kistelaag i Mumieform er der nogle, der ser ud, som om de var dannede efter kæmpestore Mennesker. Især er Hovedet med den tunge Frisure uforholdsmæssigt stort. Det er anbragt som for Spøg nede mellem Skuldrene ligesom paa en pukkelrygget og staar ikke i Forhold til Kroppen, der tilspidses nedefter i Foderalet.

Skønt den lille Lygte ikke brænder svagere end før, er det, som om vi ser mindre og mindre. Mørket sænker sig tættere og tættere omkring os i de store Sale, der alle staar i Forbindelse — og hvorved Adgangen lettes for de frygtelige Skikkelser, der om Aftenen flakker om her.

I en Glaskasse, der staar paa et Bord midt i Salen, gemmes en Genstand, der kan faa det til at løbe koldt

ned ad Ryggen paa én, — en lille, skrøbelig Skabning, hvis Liv udsluktes for omtrent to tusind Aar siden. Det er Mumien af et menneskeligt Foster, hvis Ansigt man i sin Tid har smykket med Guldbelægning for at formilde det dødfødte Barns Ondskabsfuldhed; thi efter den ægyptiske Tro blev det lille, for tidlig fødte Barn Familiens onde Aand, hvis man undlod at vise det Ære. Øverst paa den lille bitte Krop sidder det forgyldte Hoved, og man glemmer aldrig det lidelsesfulde, vilde og skuffede Udtryk i Fosterets unaturlig store Øjne.

I de Sale, vi nu kommer igennem, er vi omgivne af Lig til alle Sider. Kisterne er stillet frem til Beskuelse paa Hylder, den ene over den anden. Man indaander den kvalme Lugt af Mumier, og paa Gulvet ligger alle Vegne, sammenrullede som Slang, de store Kobbervandrør parat, thi dette Sted er særligt brandfarligt.

„Nu kommer vi til det,“ sagde min Vært. „Se, der henne er de!“

Og nu genkender jeg ogsaa Stedet, hvor jeg saa mange Gange har været om Dagen ligesom alle andre besøgende. Og uagtet den Lyskres, som Lygten kaster, er saa lille, at Mørket allerede samler sig i ti Skridts Afstand fra os, kan jeg nu skælne den dobbelte Række af de store kongelige Ligkister. De staar ublufærdig aabne under deres Glasdække, og Laagene, der har Mumieform, er stillet op ad Væggene som Skildvagter.

Endelig er vi her, indladt paa denne usædvanlige Tid af Døgnet i Kongers og Dronningers Kres til en i Sandhed privat Audiens.

Den første, som vi, uden at stanse ved, lader Lyset falde paa, er „Damen med Barnet“. Det er en fyrstelig Dame, der for heden, idet hun bragte en lille dødfødt Prins til Verden. Siden Oldtidens Balsamerere har ingen

set Dronning Makeri's Ansigt. I Kisten tegner kun hendes slanke, kvindelige Skikkelse sig, tæt indsvøbt, som den er, i en Bevikling af graabrune Bind. Ved hendes Fødder ligger det skæbnesvangre Barn, løjerligt sammentrukket, tilhyllet og hemmelighedsfuldt ligesom Moderen — næsten som en Dukke, der er lagt der for at holde hende med Selskab til evig Tid, mens Aarhundreder — Aartusinder ruller hen.

Langt mere afskrækkende er dog den Række Mumier, der er viklet ud af deres Lignsvøb, og som vi nu kommer til. I hver Kiste, vi bøjer os over, hviler et Hoved, der snart stirrer paa os med aabne Øjne, snart lukker dem for ikke at se os.

Der er magre Skuldre og Arme, og Hænder med uhyggelig lange Negle, der stikker frem af nogle smudsige Pjalter. Hver af de kongelige Mumier, som Lygteskinnet falder paa, bereder os en ny Overraskelse; vi gennemisnes af en Gysen, der dog hver Gang skyldes en ny Angstfølelse. De er saa vidt forskellige! Nogle af dem ler, saa at man ser deres gule Tænder, mens andre har et sorgfuldt og lidende Udtryk; nogle Ansigter er smalle med overordentlig fine Træk, der endnu bærer Spor af Skønhed til Trods for de sammenklemte Næsebor, mens andre Ansigter er overnaturlig store og opustede af Forraadnelse og Næsespiden fortæret. Som bekendt var Balsamererne ikke altid sikre med deres Midler. Mumierne blev ikke altid lige vellykkede; undertiden svulmede de op, der opstod Forraadnelse, og det kunde endog hænde, at der pludselig udklækkedes Maddiker — „Kammerater uden Øren og Øjne“; disse døde vel ogsaa i Tidens Løb, men ikke før de havde gennemgaaet alt Kødets paa Legemet.

Saa vidt muligt er de stolte Faraoner ordnede efter

Dynastier og i kronologisk Orden: Fader, Søn, Sønnesøn og Sønnesønssøn. Paa almindelige Papirssedler læser man de ærefrygtvækkende Navne: Sethos den 1ste, Ramses den 2den, Sethos den 2den, Ramses den 3die, Ramses den 4de o. s. v. Der mangler næsten ingen ved Appellen, saa grundig har man gennemrodet Jordbunden og trængt ind i Klippernes Dyb for at faa fat i dem alle. Museets Glasgemmer vil sikkert blive deres sidste Hvilested. I Oldtiden har de imidlertid efter deres Død flakket vidt om; thi under de urolige Perioder af Ægyptens Historie var det en af den regerende Fyrstes alvorligste Forpligtelser at skjule, — for enhver Pris skjule Forfædrenes Mumier. Jorden opfyldtes mere og mere af de balsamerede Lig, som Gravrøverne havde saa stor Færdighed i at opspore. Man bortførte derfor hver enkelt af dem fra deres pragtfulde Gravrum og bragte dem hemmeligt fra den ene Hule til den anden for saa til sidst at mure dem alle i Forening inde i en eller anden tarvelig Gravhvælving, der laa mere skjult. Men her i dette Museum vil de snart naa til Vejende og igen blive til Støv. Som ved et Mirakel er denne Proces blevet forhalet gennem de mange Aarhundreder.

Nu da de er viklet ud af deres Mumiebind, vil de næppe længe kunne bevares. Man maa derfor skynde sig, hvis man vil granske disse Ansigtstræk fra tre, fire tusind Aar tilbage i Tiden, og som nu er i Færd med at udslettes.

I den Ligkiste derhenne — den næstsidste i Rækken til venstre — venter den store Sesostris i egen Person paa os. Man har forøvrigt i lange Tider kendt dette halvfemsindstyveaarige Oldinge-Ansigt med Ørnenæsen og den indfaldne Mund, med de store Huller mellem Tænderne, den lange, magre Fuglehals og Haanden,

som han løfter med en truende Bevægelse. Det er nu tyve Aar siden, at denne Verdens-Behersker gensaa Dagslyset. Han var omviklet med et vidunderligt Ligsvøb vævet af Aloe-Trævler, og som var finere end indisk Musselin. Det maa have kostet Aars Arbejde at forfærdige dette Mumiebind, der havde en Længde af fire hundrede Meter. Afviklingsprocessen, der foregik i Overværelse af Kediven Tewfik og andre højtstaaende Folk i Ægypten, varede to Timer, og da man kom til den sidste af de tusinde Omgange og det ærefrygtvækkende Ansigt kom til Syne, vakte det en saadan Bestyrtelse blandt de tilstedeværende, at de som en forvildet Hjord tumlede om mellem hverandre — og den berømte Farao blev væltet omkuld. Den store Sesostris har forøvrigt givet Anledning til megen Omtale, siden han blev anbragt i Museet. En Dag løftede han pludselig med en hæftig Bevægelse den ene Haand i Vejret,*) mens Opsynet skrigende og hylende af Skræk løb deres Vej, og saaledes holder han den endnu, uden at det har været muligt igen at bøje den ned. Derpaa opdagede man en skønne Dag et Mylder af Ligmidder i hans gamle, gulhvide Haartjavser og over alt paa hans Legeme. Et fuldstændigt Kviksølvbad blev nødvendigt for at udrydde dem. Han har ogsaa sin Seddel, en Strimmel almindeligt Konzeptpapir, som er klistret fast paa Kanten af hans Kiste, og hvor der med en jasket Haandskrift staar skrevet det frygtindgydende Navn, der fik alle Jordens Folk til at skælve: „Ramses den 2den (Sesostris)“! Der er ikke noget at sige til det: han er skrumpet stærkt ind og blevet langt mørkere i de fjorten, femten Aar, siden jeg saa ham første Gang. Det er en Skygge, der gli-

*) Man forklarer den Bevægelse ved at en Solstraale har ramt den blottede Arm og derved faaet Albuebenet til at udvide sig og røre sig. Forf. A.

der bort og forsvinder. Trods al den Omhu han omgives af, er det dog kun et stakkels Skyggevesen, der opløses og gaar Tilintetgørelsen i Møde.

Vi fører Lygten tæt forbi hans krogede Næse for ved det flakkende Lys bedre at kunne undersøge hans Udtryk, der endnu har bevaret sin overlegne Myndighed ...

I fordums Dage afgjordes altsaa Verdens Skæbner uden Appel inden for denne Hjørneskal, der ser saa smal og sammentrykt ud under den indskrumpede Hud og det frygtelige hvidlige Haar! At tænke sig alt, hvad den Hjerne har rummet af Vilje, Lidenskab og overmodig Stolthed! ikke at tale om den Omsorg, der er os ufattelig, men som prægede hele hans Tidsalder: Omsorgen for at sikre sit pragtfulde Gravkammers Ukrænkelighed.

Dette tandløse, affældige Skræmmebillede, som her stiller sig til Skue i sine snavsede Pjalter, bestandig med Haanden løftet til en magtesløs Trusel, har altsaa en Gang været den straalende Sesostris, der i næsten overmenneskelig Grad opnaaede Sejre og Triumfer, Glans og Herlighed. En Kongernes Konge — en Halvgud ved sin Styrke og Skønhed.

Utallige Granit- og Marmorkolosser i Memfis, Teben og Luksor gengiver og foreviger hans muskuløse Lemmer og mægtige Kæmpebryst

I Kisten ved Siden af hans hviler hans Fader Sethos d. 1ste. Han regerede ikke nær saa længe som Sønnen og døde i en langt yngre Alder. Mumiens Træk bærer endnu tydelig Præg af Ungdom, ligesom de har bevaret deres Skønhed uforandret. Kong Sethos kunde være en Statue, der symboliserede Ro og fredelige Drømme. Denne døde Konge med de langagtige, lukkede Øjne, den fine Mund, den ædelt formede Hage og den rene

Profil vækker ingen Rædsel. Det er fredeligt og velgørende at se ham sove med Hænderne korslagte over Brystet; og saa ung, som han ser ud, har man vanskeligt ved at forstaa, at den næsten hundredaarige Olding ved hans Side kan være hans Søn.

Idet vi gaar videre, undersøger vi en Mængde andre kongelige Mumier, nogle med rolige, andre med fortrukne Ansigter. Men der er endnu én tilbage — den tredje Kiste i Rækken lige for — det er en vis Dronning Nsitanebashru. Jeg nærmer mig hende frygtsomt, og dog er det maaske nærmest for hendes Skyld, at jeg har ønsket at gøre denne natlige Runde hos de døde. Selv om Dagen vækker hun en unævnelig Rædsel, en spøgelseagtig Gru; hvordan vil man saa føle det om Natten ved den lille Lygtes flakkende Skin!

Der ligger hun, Vampyren, med udslagent Haar — udstrakt, altid paa sin Post, altid rede til at springe op. Ved første Øjekast fanger jeg et stjaalent Blik fra hendes Emaillepupiller, der straalet bag de halvlukkede Øjelaag, hvis Haar dog ikke er helt forsvundne. Hun er et afskrækkende Væsen! Det ligger ikke i, at hun har været styg — tværtimod, hun har snarere været smuk, og man kan se, at hun maa have været ung, da hun blev balsameret. Men hvad der giver hende et eget Præg, er hendes skuffede og rasende Mine over at være død. Balsamererne har forøvrigt sminket hende med stor Omhu; men ved Hudens Behandling med Salt er den rosenrøde Farve nogle Steder blevet ødelagt, hvorved der er fremkommet grønne Pletter. Paa de nøgne Skuldre og Overarme, der stak frem af de Pjalter, der en Gang har været hendes pragtfulde Ligsvøb, er der endnu Antydninger af runde, fyldige Former; men de er ogsaa vansirede af grønne og sorte Striber som man ser det paa

Slanger. Der findes næppe noget Lig hverken her eller andet Steds, der i den Grad har bevaret et Udtryk af intensivt Liv, af Ironi og ubønhørlig Grumhed. Munden er trukket skævt til et lille, trodsigt Smil, Næseborene er sammenknebne som hos et aadselædende Dyr, der vejrer Blod, og Øjnene siger til hvem der nærmer sig: Ja, her ligger jeg i min Kiste, men vent blot et Øjeblik, saa springer jeg op!

Man bliver helt forvirret ved at tænke paa, at hun, lige fra Aarhundreder forud for vor Tidsregnings Begyndelse har bevaret det rædselsvækkende Blik og den Mine af slet undertrykt Raseri — at hun forgæves har ligget med sit trodsige Udtryk i en lukket Kistes lønlige Mørke, inderst inde paa Bunden af en Gravhvælving uden Dør.

*

*

*

Naar vi nu forlader dette Sted, hvad vil der saa foregaa her i Nattens mørkeste Time og i Ly af den dybe Stilhed? Vil alle de balsamerede Skikkelser, der lod saa fornuftige, saa længe vi var der, blive liggende livløse og stive, naar de bliver overladt til sig selv? Hvilken Udveksling af gammel menneskelig Livskraft vil der mon vedblive at foregaa fra den ene Kiste til den anden, som det sikkert sker hver Aften? Disse Fortidens Konger og Dronninger, der var saa ængsteligt optagne af deres Mumiers Fremtidsskæbne, har maaske kunnet tænke sig, at de vilde blive udsat for Vold og Plyndringer, eller at de vilde hensmuldre i Ørkenens Sand; men aldrig har de kunnet tænke sig dette: at de en Dag skulde samles her under Glaslaag i Rækker ved Siden af hinanden og næsten alle med utilhyllede Ansigter.

Alle de Konger og Dronninger, som til forskellig Tid med Aarhundreders Mellemrum har hersket over Ægypten og kun har kendt hverandre fra Historien, fra Papyrusblade beskrevne med Hieroglyfer, men som nu mødes her, hvad maa de ikke have at tale om, hvor mange brændende Spørgsmaal maa de ikke have at stille hinanden — om Kærlighedshistorier, om Forbrydelser! Saa snart vi er tilstrækkelig langt borte, saa snart Lyskæret for Enden af de lange Gallerier kun synes en hoppende Lygtemand, der løber sin Vej, vil saa ikke disse Skikkelser — Opsynets Skræk — begynde at myldre frem? Vil ikke Mumierne med hul Gravstemme stønnende hviske nogle Ord?

Men hvor her dog er mørkt! Det ligger ikke i, at Lygten er ved at gaa ud, og dog er det, som her bliver mørkere og mørkere. Og nu i den sene Nattetime er det, som man kan mærke Lugten af Olien, som Ligklæderne er gennemtrukket med, og næsten uudholdelig fornemmes den fade, kvalme Dunst af alle de døde!

Idet jeg i det tætte Mørke gaar gennem de store Sale, bringer et ubestemt Selvopholdelsesinstinkt mig til at vende Hovedet og se mig om. Og det forekommer mig, at „Damen med Barnet“ allerede er i Færd med ganske stille og med tusind Forsigtighedsregler langsomt at løfte Hovedet, der dog endnu er helt indhyllet . . . Derimod aner det mig, at længere henne i Rækken rejser sig med et utaalmodig Sæt fra sit Leje Vampyren med det udslagne Haar og Emailløjnene — Fyrstinde Nsitanebashru . . .

V

ET MIDTPUNKT FOR ISLAM

„At skaffe sig Kundskab er
enhver Muselmans Pligt.“

(Et Vers af Hadis eller Profetens Ord).

I en smal Gade, der taber sig i et af de ældste arabiske Kvarterer i Kairo — en sand Labyrint, der endnu ligger indelukket i et hemmelighedsfuldt Halvmørke — fører en pragtfuld Portal ind til en stor, fri Plads, der ligger badet i Sol. Portalens to Buer er fint udarbejdede med mange Forsiringer; og paa den høje Frontespice slynger snirklede Arabesker sig til sære, fremmedartede Rosetter, og Skriftsteder af Koranen snor sig i kunstfærdige Sammenstillinger.

Det er Indgangen til Al-Azhar, et Sted der i Islam holdes højt i Ære, og herfra er i Løbet af næsten tusind Aar udgaaet Generationer af Præster og lærde Doktorer med det Hverv at udbrede Profetens Ord blandt alle Folk, gennem de store Ørkener lige fra Moghreb og til det arabiske Hav. Mod Slutningen af Aar Tusind efter vor Tidsregning opførte de berømte Kalifer af Fatimidernes Slægt dette uhyre Bygningskompleks af Buer, Gange og Søjler, der blev Sædet for det berømteste muhamedanske Universitet i hele Verden. Og siden den Tid

har alle Ægyptens Herskere stadig udvidet og forstørret det ved at tilbygge nye Sale, Gallerier og Minareter, saa at Al-Azhar tilsidst næsten blev en By i Byen.

*

*

*

„Den, som søger Oplysning,
er mere elsket af Gud end
den, som kæmper i en hellig
Krig.“

(Et Vers af Hadis).

Klokken er elleve om Formiddagen paa en Dag med brændende Sol og skærende Lys.

Al-Azhar dirrer endnu under et mangedobbelt Brus af Stemmer, skønt Morgenens Undervisningstimer næsten er til Ende.

Naar man er kommet gennem den forsirede Dobbelt-Port, ser man Gaarden for sig. Den er i Øjeblikket øde og tom som en Ørken og ligger i blændende Sol. Paa den anden Side af den ligger Moskeen, helt aaben med sine uendelige Buegange, der fortsætter sig, gentager sig og tilsidst taber sig i Skyggen under Lofterne. I det halvmørke Rum, hvis Dybde man næppe kan skimte, er samlet en utallig Skare Mennesker, alle med Turban. De sidder paa Hug tæt op ad hinanden og mumler eller nynner sagte og monotont med en let Vuggen i Hofterne som for at markere deres syngende Deklamation. Det er de ti tusind Studerende, der strømmer hertil fra alle Verdenshjørner for at indsuge Al-Azhars uforanderlige Læresætninger.

Straks kan man ikke faa Øje paa dem, thi de sidder langt tilbage i Skyggen, og vi er blændede af det skarpe Sollys. De er delte i smaa Grupper paa ti eller tyve og

sidder paa Maatter opmærksomme omkring den alvorlige Lærer. De gentager taalmodig de forældede Læresætninger, der gennem Aarhundreder lige saa lidt som Islam er undergaaede Forandring. Men hvordan kan de, der sidder helt i Baggrunden, hvor Dagslyset knap kan trænge ind, tyde de vanskelige Skrifttegn paa Bladene af deres gamle Bøger?

Vi skal i al Fald vogte os for at forstyrre dem — hvad de fleste af vor Tids Turister ikke er bange for. Vi vil hellere komme igen lidt senere, naar Morgenundervisningen er endt.

Gaarden, hvor Solen Klokken elleve om Formiddagen sender sine hvidglødende Straaler ned over os, er en lukket Plads i stræng og pragtfuld arabisk Stil. Vi er pludselig langt borte fra Tid og Verden. Denne Gaard maa stemme en Muselman til Bøn, som vore gotiske Klostergange fordum stemte en Kristen til Bøn. Den har en Udstrækning som en Cirkusplads. Paa den ene Side begrænses den af Moskeen selv, og paa de andre Sider er den omgivet med saa høje Mure, at man intet aner om, hvad der foregaar ude i Verden.

De brunlige Mure har Solen gennem Aarhundreder givet en glødende Tone — ødselt overgydt dem med okkergult og blodrødt. Forneden er Murene ganske simple uden Prydelser, en næsten lidt barsk Prunkløshed; men paa den gennembrudte Murkrans, der er prydet med fine Forsiringer tegner sig en Række udhuggede Knipplingstakker mod Himlen. Og oven over den rødlig Knipplingskant, der danner som en Ramme om det uendelige blaa Rum over os, ser man alle Vegne Minareter skyde højt op i Vejret. De er ogsaa røde, endnu rødere end den tætlukkede Ringmur og prydede med Arabesker, gennembrudt Murværk og luftige Gallerier. Nogle af

dem er dog langt borte, mens andre rager op i en næsten skræmmende Nærhed, som om de vilde storme Himlen; alle gør de et gribende og fremmedartet Indtryk med deres straalende Halvmaaner og de lange Pinde, der stikker ud til alle Sider for at lokke Luftens store, vilde Fugle til. Man løfter uvilkaarlig Hovedet, fortryllet af al den Skønhed, som Luften er fyldt med. Og det er dog kun et Stykke vidunderlig Himmel — en gennemsigtig Safir indfattet af Al-Azhars takkede Murtinder — op imod hvilken de tenformede Spir dristig hæver sig, til de næsten forsvinder for Blikket.

Man føler sig hensat til Fortidens troende Orient, og man forstaar, hvor stor Indflydelse den Mystik, der hviler over den storslaaede Gaard, maa have paa de unge Præsters Fantasi under deres Uddannelse her. Og dog består hele den arkitektoniske Pragt kun i de i det uendelige gentagne, strængt geometriske Mønstre, og Udsmykningen begynder først højt oppe, dér hvor Murkranse og Minareter støder sammen med den uendelige, blaa Himmel.

*

*

*

„Den som oplyser de uvidende, er som en levende blandt de døde.“

„Hvis der gaar en Dag, uden at jeg har lært noget, der fører mig nærmere til Gud, gid saa denne Morgens Gry ikke maa blive velsignet.“

(Vers af Hadis).

Det er min Ven Mustafa Kamel Pasha*) — en af Ægyptens Stormænd — som idag følger mig herhen, og

*) Dette foregik et Aar før Pashaens Død.

Forf. A.

jeg kan takke ham for, at jeg ikke bliver behandlet som en almindelig besøgende. Man skynder sig at underrette Stormesteren for Universitetet Al-Azhar — Universitets-Rektoren — om vort Komme. Det er en meget højtstaaende Person i Islam. Mustafa har været hans Elev, og forhaabentlig vil han modtage os.

I en Sal, der er udstyret paa arabisk, udelukkende med Divaner, modtager Stormesteren os. Han er en Mand, der forbinder Asketens Tarvelighed med Prælatens elegante Fremtræden. Hans Blik og hele hans Udseende viser, hvor tung og opslidende den Præstegering, han udøver, maa være. Han er den øverste Leder af Undervisningen for de mange unge Præster, som senere drager ud for at bringe Troen, Freden og en forbenet Konservatisme til over tre hundrede Millioner Mennesker.

Et Øjeblik efter at vi er kommet, er Mustafa Pasha og Stormesteren i en ivrig Diskussion — som gjaldt det en Sag, der havde aktuel Interesse — om et omstridt Spørgsmaal angaaende Begivenheder, der fulgte efter Profetens Død, og Alis Stilling . . . Hvor min Ven Mustafa, som jeg i Frankrig har set mere fransk end en Franskmand, nu pludselig viser sig for mig som Muselman til sin inderste Sjæl! Men saadan gaar det forresten med de fleste Orientalere, der træffes i Frankrig. De synes mere parisiske end Pariserne selv; men det er kun paa Overfladen. Inderst i deres Hjerte bevarer de Islam urørt, og det er let forklarligt, at Synet af den Tvivl og Elendighed, som rammer os paa de ny Veje, hvorad Skæbnen fører os, maa vække dem til Eftertanke og bringe dem til at vende tilbage til deres Forfædres Drømmerier.

Mens vi venter paa at Morgenundervisningen bliver

afsluttet, føres vi rundt i de Tilbygninger, der hører med til Al-Azhar. Der er Sale fra alle Tidsaldre; den ene efter den anden er blevet føjet til, og de danner næsten en Labyrint. I flere af dem er der en *mihrab*. Det er som bekendt en Slags Søjle-Nicher, der altid er prydede med udhugne Slyngninger, saa skære som om de var dannede af nedrislende Isdraaber.

Der er det ene Bibliothek ved Siden af det andet med udskaarne Cedertræs-Lofter, der er blevet forfærdigede i Tider, hvor man havde Ro og Taalmodighed. Der er Tusinder af kostbare, lærde Manuskripter, der mindst er et Par hundrede Aar gamle, men som i dette Land ikke bliver forældede. Flere uvurderlige Eksemplarer af Koranen, der i gamle Dage er blevet kalligraferede og kolorerede paa Pergament af fromme Khediver, ligger opslaaede under Glas. Og paa en Hædersplads staar en stor, astronomisk Kikkert, for at man kan iagttage Maanens Opgang i Maaneden Ramadan . . .

I alt dette spores Fortiden stærkt, og de Fag, hvori de tusinde Studerende nu til Dags undervises, er kun lidet forskellige fra dem, hvori de Studerende under Fatimidernes berømte Herredømme oplærtes, og som den Gang ansaas for den højeste Viden, og endog som noget ganske nyt: Koranen med alle dens Kommentarer; Syntaksens Spidsfindigheder og Udtalens Finesser; Retsvidenskaben; Kalligrafien, der endnu er højt skattet i Orienten; Versekunsten og endelig Mathematiken, hvis Opfindelse skyldes Araberne.

Ja, i alt dette spores Fortiden — Støv fra henrundne Aarhundreder. Og de Præster, der er uddannede ved dette tusindaarige Universitet, vil sikkert blive aandsfine Mennesker og fredelige Drømmere, men de vil kun

blive Efternølere, der ligger vel fortøjede i Ly for de Hvirvelstorme, som river os andre med sig.

*

*

*

„Det er Gudsbespottelse at forbyde Kundskab. —

At søge Kundskab er som en Tilbedelse af Gud; at meddele den til andre er en Kærlighedsgerning. Kundskab er Islams Liv, Troens Støtte.“

(Vers af Hadis).

Morgenundervisningen er endt, vi kan nu uden at forstyrre bese Moskeen.

Vi kommer tilbage til den store Gaard med de krenerede Mure, hvis Krans ligner Kniplingstakker, netop i det Øjeblik, hvor de unge Mennesker i Kjortel og Turban strømmer ud fra Moskeens dunkle Rum og fylder den. Efter at have siddet lige fra Daggry sammenkrøbne paa Maatter for at studere eller bede under den forvirrede Larm af de tusinde Stemmers Summen, spredes de nu en kort Tid i de nærliggende arabiske Kvarterer, indtil Aftentimerne begynder. De gaar i Klynger, undertiden med hinanden i Haanden ligesom Børn. De fleste løfter Hovedet og ser i Vejret, skønt de blændes af Solen, der rammer dem med sine brændende Straaler. Utallige, som de er, viser de, idet de gaar forbi, vidt forskellige Ansigter. De kommer fra alle Verdens Hjørner. Nogle fra Bagdad, andre fra Bassorah, fra Mossul, eller endog fra det Indre af Hedshas. De, der kommer Nord fra, har lyse, klare Øjne, men blandt dem, der kommer fra Moghreb, Marokko, eller Sahara er der flere, hvis Hudfarve næsten er sort. Men Udtrykket er

næsten ens hos dem alle; noget vist ekstatisk og fjærnt — samme lidenskabsløse Ro og haardnakkede Vedhængen ved den samme Drøm. Og deres opadvendte Blik ser Himlen — indrammet af Al-Azhars takkede Murtinder — hvidlig i det overvældende Lyshav og med de rødlig, himmelstormende Minareter, der næsten er purpurrøde, som farvede af Skæret fra en Ildebrand. Og idet man ser denne Skare unge Præster og retslærde gaa forbi, paa en Gang saa forskellige og saa lig hverandre, forstaar man bedre end tidligere, hvilket Sammenhold og hvilken Styrke Islam — den ældste Islam — endnu bevarer.

Moskéen, hvori de studerer, er nu næsten tom. Der møder os Stilhed og et velgørende Tusmørke, men samtidig overraskes vi ved at høre Smaafugle kvidre og synge. Det er Rugetid, og under de udskaarne Lofter er der en Mængde Reder, som ingen falder paa at forstyrre.

Denne Moské er en hel Verden, hvor Tusinder af Mænd med Lethed vilde kunne faa Plads. Henved halvandet hundrede Marmorsøjler, der stammer fra antikke Templer, bærer Buerækkerne mellem de syv paralelle Skibe.

Moskéen faar kun Lys gennem den aabne Søjlegang ud mod Gaarden, og der er saa mørkt i Baggrunden, at man ikke forstaar, hvordan de troende kan se at læse, naar Ægyptens Sol en enkelt Dag er tilsløret.

Nogle Studenter er der endnu. Omtrent en Snes Stykker er blevet tilbage i Fritiden. De forsvinder næsten i det store tomme Rum. De fejer Gulvet med lange Palmeblade, som de bruger som Koste. Det er de fattige Studenter, der lever af tørt Brød og om Natten sover paa den samme Maatte, som de om Dagen benytter til Sæde under de lange Arbejdstimer.

Opholdet ved Universitetet er frit for alle Elever.

Omkostningerne til deres Kost og Forplejning er sikret ved fromme Gaver. Men da disse Legater stadig er knyttede til bestemte Nationer, er Understøttelsens Størrelse højst ulige. Mens de Studerende fra en Landsdel næsten er rige og har deres eget Værelse og en god Seng, maa de fra Nabolandet maaske ligge paa den bare Jord og har kun saa meget, at de lige kan opholde Livet. Men ingen af dem beklager sig, og de ved at hjælpe sig.*)

Tæt ved os sidder en af de fattige Studenter og spiser uden falsk Undseelse det tørre Brød, der er hans Middagsmad. Med et Smil modtager han Spurve og de andre smaa bevingede Tyveknægte, der flyver ned fra de skønne Cedertræslofter for at strides med ham om de sidste Brødkrummer. Længere tilbage i den halvmørke Baggrund sidder en anden af Eleverne, der enten forsmaar at spise eller ikke har mere Brød. Han har igen sat sig paa sin Maatte, efter at være blevet færdig med det lette Fejearbejde, og aabner nu atter Koranen for i Enrum at øve sig i at læse den med den fastslaaede andægtige Betoning. Den bløde, varme Stemme, som han diskret dæmper, faar en henrivende Ynde i den uhyre Moské, hvor i Middagstimen den fjærne Kvidren fra Rederne oppe under Loftet er den eneste Lyd, der høres. Hvem der som jeg har haft Lejlighed til at gøre sig fortrolig med Islams Helligdomme, ved, at der ikke gives nogen Bog med saa skøn en Rytme som Koranen. Selv om man ikke faar fat paa Meningen af Versene, saa virker dog den syngende Oplæsning, der bruges ved enkelte Gudstjenester, saa betagende paa én, alene ved Tonernes Trylleklang, at den som et Oratorium i en kristen Kirke kan kalde Taarerne frem i ens Øjne.

Forgæves dæmper den unge Præst med det begejstre-

*) Studierne ved Al-Azhar varer tre til seks Aar.

Forf. A.

Pierre Loti: Ægypten

de Ansigt og den fattige, men renlige Dragt sin Stemme, lidt efter lidt synes hans vuggende, sørgmodige Deklamation at fylde Al-Azhars syv tomme Skibe. Man bliver uvilkaarlig staaende tavs og lytter her i Middagstimens Stilhed. Og her paa dette ærværdige Sted, hvor Forfaldet og Aarhundreders Slid alle Vegne gør sig bemærket — endog i Marmorsøjlerne er der ved den stadige Gniden af Hænder fremkommet Furer — her løfter denne ensomme, klangfulde Stemme sig. Det lyder næsten, som den istemmer det sidste Véraab over det gamle Islams Døds kamp, over Tidernes Ende — en Klagesang over Troens Død i Menneskenes Hjærter.

*

*

*

„Kundskab er en Religion — og lige saa er Bønnen. Studier bør foretrækkes for Tilbedelse. Søg over alt at erhverve Kundskab, om det saa er nødvendigt — selv i Kina.“

(Vers af Hadis).

Hjemme i Europa betragter man det som en fastslaaet Sandhed, at Islam er Obskurantismens Religion, der kun bringer sit Folk til at stagnere og hemmer dets Flugt mod det ukendte, det som vi kalder „Fremskridt“. Denne Opfattelse røber for det første en fuldstændig Uvidenhed om Profetens Lære og dernæst en forbløffende Glemsomhed over for Historiens Vidnesbyrd. I de første Aarhundreder holdt Islams Udvikling Maal med Nationernes Fremskridt, og det er bekendt, hvilket rivende Opsving den bragte Folket under de ældste Kalifers Regering. At tilskrive den Skylden for den nuværende Dekadence i den muselmanske Verden, er dog altfor barnagtigt. Nej, alle Folkeslag synker efter Tur i Dvale

— maaske af Træthed efter at have naaet deres højeste Glanspunkt. Saadan er Loven. Men en Dag vil en eller anden Fare ryste dem op af deres Døs, og de vil igen vaagne.

Denne Ubevægelighed i Halvmaanens Lande sætter jeg imidlertid Pris paa. Hvis det er ens Maal at komme gennem Livet med den mindst mulige Lidelse, idet man foragter al spildt Sindsbevægelse; hvis Maalet er at sove smærtefrit ind i et lysende Haab, — ja saa er Orientalerne de eneste kloge. Men det er umuligt, at de mere kan klamre sig til deres Drøm, nu da rovlystne Nationer lurder paa dem fra alle Sider. De maa vaagne!

De maa vaagne — og de begynder allerede. Nu, da man i Ægypten føler Nødvendigheden af at gøre saa mange Forandringer, tænker man ogsaa paa at omdanne det ældgamle Universitet, Al-Azhar. Man tænker paa det med Ængstelse, thi man ser klart Faren ved at røre ved tusindaarige Institutioner. Omdannelsen er imidlertid afgjort i Principet.

Nye Kundskaber og Videnskaber, der kommer fra Vesten, vil trænge ind i denne Fatimidernes Helligdom; thi har Profeten ikke sagt: „Søg over alt at erhverve Kundskab — om det saa er nødvendigt, selv i Kina!“ Hvad vil der ske? Hvem kan forudsige det? Men én Ting er i hvert Fald sikkert: naar til den Tid de Studerende i Middagstimens blændende Lys eller i Aftensens gyldne Skær som en Strøm oversvømmer den store Gaard, der vogtes af de talløse Minareter, vil man ikke mere, som nu, i alles Blikke se en mystisk Flamme. Det vil ikke mere være den urokkelige Tro, den ophøjede og rolige Sorgløshed, eller den dybe Fred, som disse Udsendinge vil bringe til de yderste Grænser af de muselmanske Lande

VI

HOS APISTYRENE

I det dybe Mørke nede under Ørkenen ved Memfis har Apistyrene deres Hvilested. Som bekendt ligger de i uhyre Kister af sort Granit. De staar i Rækker i Katakomberne, hvor der altid er en kvælende Hede, som i en evig opvarmet Badstue.

Fra Nilens stejle Bredder maa man for at komme til Gravene først gennem den lavtliggende Egn, hvor den gamle Flods Oversvømmelser, der har været regelmæssige fra Tidernes Begyndelse, efterhaanden har virket lige saa fremmende paa den yppige Plantevækst som paa Menneskets Udvikling. Man har et Par Timers Vej for sig ved Aftentid gennem luftige Palmeskove. Og de smukke Daddelpalmer danner over vore Hoveder en Skærm, hvorigennem Martssolens Straaler spiller. Solen er allerede nær sin Nedgang og halvt sløret af Skyer. Hist og her ser man Hjorder græsse i den lette Skygge. Man møder fredelige Fellaher, der vender hjem til Landsbyen ved Flodbredden og driver deres smaa Æsler, der er belæssede med Kornneg, foran sig.

Her er godt og fredeligt at være under de høje, grønne Fjerduske, som i det uendelige hæver sig til alle Sider og bevæger sig ganske sagte i den lune Vind. Man har Følelsen af at være under et lykkeligt Himmelstrøg,

hvor Hyrdelivet former sig til en let, næsten paradisisk Tilværelse.

Men hist foran os findes en hel anden Verden, som lidt efter lidt stiger frem for vore Øjne. Synet af den knuger som en Trusel fra den *Ukendte*; den indgyder Rædsel, som om man stod over for Kaos — over for Al-Døden.

Denne Verden er Ørkenen, den alt beherskende Ørken, midt i hvilken det beboede Ægypten ligger, og hvor Nilens Bredder kun drager et smalt, grønt Baand. — Og her, mer end noget andet Sted, betages man, naar man ser den enevældige, ubegrænsede Ørken hæve sig; thi saa højt ligger den, at vi befinder os dybt under den i den paradisiske Dal, hvor Palmerne skygger. Med de gullige Farvetoner og graalige Striber, med det bevægelige Sand, der idelig forandrer dens Udseende, rejser Ørkenen sig hele Horisonten rundt, som en Slags bøjelig Mur, en stor, truende Sky, eller maaske snarest som en mægtige Bølge, der vel er ubevægelig, men ser ud, som om den kunde overskylle og opsluge alt. Og saa er det oven i Købet Ørkenen ved Memfis, det vil sige et Sted, hvortil der ikke findes Mage paa hele Jorden, en fabelagtig Begravelsesplads, hvor Fortidens Mennesker gennem tre tusind Aar har opdynget balsamerede Lig. Fra Aarhundrede til Aarhundrede satte de en stedse vanvittigere Stolthed i pragtfulde Grave. Men højt over disse Sandmasser, der ser ud som en vældig Flodbølge, der pludselig er standset i sin Gang, ser man rejse sig til alle Sider, selv i den fjærneste Baggrund, store Triangler, der i hin Tid tjente som Dække over Mumiegrave: Pyramiderne. De staar endnu alle urokkelige paa den skumle Grundvold, som Ørkenen yder dem. Nogle af dem er ganske nær, mens andre taber sig i ensom Fjærnhed.

Maaske bliver de endnu mere skræmmende, idet de kun aftegner sig graat i graat som skizzerede i en svimlende Højde mod Skyerne.

*

*

*

De smaa Vogne, der bragte os til Memfis' Begravelsesplads gennem endeløse Palmeskove, havde brede Slæbesko paa Hjulene for at kunne trodse Sandet. Vi er nu naaet til Grænsen af den uhyggelige Egn, Vognen begynder langsomt at kravle op ad en Skraaning, og pludselig høres Hestetravet ikke mere. Saa snart vi kommer ud paa Sandets bløde Filttæppe, sænker Stilheden sig pludselig om os, som det sker hver Gang, man trænger ind i disse Ørkener, det er, som om Naturen selv paa-bød en ærefrygtfuld Tavshed.

Livets Dal sænker sig og viger tilbage; snart er den helt forsvunden, gemt bag en Række Sandklitter — den første Brænding i dette „vandløse Hav“ — og vi staar her i de dødes Rige, omsuset af en tør, isnende Vind, som vi nede i Lavlandet ikke havde tænkt os mulig.

Memfis-Ørkenen har man dog endnu ikke profaneret med Hoteller og Landeveje til Automobiler, som man allerede har gjort det med den „lille Ørken“, Sfinksens Ørken — hvis tre Pyramider man forøvrigt øjner i den yderste Synskres, ret som om Mumiernes Rige fortsattes i det uendelige for vore Øjne. Her er intet, der minder om Virkeligheden, intet Kendetegn paa Nutiden blandt disse øde, gule eller bleggaa Bølgelinier, hvor man føler sig fortabt, som mellem Oceanets mægtige Dønninger. Himlen er mørk og skummel, som man ikke tænker sig Ægyptens Himmel.

I denne uhyre Ødemark af Sand og Sten, hvis yderste

Horisont tegner sig som en lysende Krans mod Skyerne, er der intet uden Omridsene af de evige Triangler: Pyramiderne. Kæmpemæssige hæver de sig hist og her i Rummet, nogle er halvt sammensunkne, mens andre næsten er uskadte og endnu bevarer den øverste Spids. I vor Tid er Pyramiderne det eneste, som afmærker denne Gravstad, der er to Mile lang, og hvor der for-
dum stod Templer af en Pragt og Størrelse, hvorom vi Nutidsmennesker ikke kan gøre os Begreb. Med Undtagelse af een Pyramide, der ligger tæt ved os, den ældste af dem alle, (den, som blev bygget af Sagnkongen Zoser — en Konge, der døde for omtrent fem tusind Aar siden) og som bestaar af seks kolossale Afsatser, den ene oven over den anden, er alle de andre Pyramider byggede i det samme Billede af en Trekant, *den* der paa en Gang er den mest vidunderligt simple Figur i Geometrien og den mest støtte, mest urokkeligt hvilende Form i Arkitekturen.

Og nu, da der intet Spor er tilbage af Freskomalerierne eller af den brogede Dekorering, har de antaget Ørkenens døde, matte Farve og ligger der som store Knokkeldynger eller mægtige Forsteninger, der ingen samtidige mere har paa Jorden. Men under Jordens Overflade forholder det sig anderledes. Dernede dvæler endnu Mennesker, ja endog Katte og Fugle, som har set de mægtige Gravmæler blive byggede og som endnu sover dér uberørte, omviklede med Mumiebind, i Kongegravenes Skygge.

Efter forlængst at være begyndt at trænge herved *ved vi nu*, hvad den gamle Ørken gemmer i sit Skød, hvorover Sandets gule Liglagen fra Aarhundrede til Aarhundrede i stedse tykkere og tykkere Lag har bredt sig. Hele den dybe Klippe er taalmodig blevet hugget

igennem til underjordiske Gravrum, større eller mindre Gravkamre, eller endog paladsagtige Gravhvælvinger med deres Rigdom af Figurmalerier.

Og skønt Gravrøvere allerede i to tusind Aar grisk har kastet sig over disse Grave og draget Sarkofager og Skatte frem derfra, er dog de underjordiske Gemmesteder langt fra udtømte; der er ingen Tvivl om, at der dernede endnu hviler utallige Mennesker, som ikke er blevet forstyrrede i deres Søvn — og aldrig vil blive det.

Jo længere vi kommer frem, des stærkere og mere bidende bliver Blæsten; Himlen bliver mere og mere overtrukken af mørke Skyer, og Sandet fyger over alt — Sandet, den uindskrænkede Herre over denne Gravstad. Selv om det ikke ruller frem som en mægtig Flodbølge, som man fik Indtryk af nede fra den grønne Dal, saa har det lige fra de ældste Tider ihærdig hobet sig op og trængt sig ind alle Vegne. Hvormange Statuer, Kolosser, Templer og Sfinksalléer i Memfis har det ikke allerede begravet under sig! Det kommer uophørlig fra den libyske Ørken, fra Sahara, der har Sand nok til at dække hele Verden. Det stemmer godt med de knokkel-faste, høje Pyramider, som danner ubevægelige Skær paa Sandets evig bevægelige Overflade. Og tænker man over det, gribes man ved Synet af Sandet af en langt større Rædsel for de Evigheder, som allerede er hendirundne, end den man føler for alle Ægyptens Ruiner, der er som skabte i Gaar i Sammenligning med det — Sandet fra de første Haves Bund, der giver Forestilling om et saa uendeligt langvarigt Hensmuldringsværk, at det er os umuligt at fatte det. Det vidner om en evig fortsat Ødelæggelse, en Ødelæggelse, der saa at sige aldrig har haft nogen Begyndelse . . .

Midt i Ensomheden ligger et lille, beskedent, gammelt

Hus, der er halvt sandet til. Her er det, vil skal standse. I dette Hus var det, at Ægyptologen Mariette boede, og her bor ogsaa nu Direktøren for Udgravningerne. Det er hos ham, vi skal søge Tilladelse til at bese Apisgravene.

Det hvidkalkede Værelse, hvor Direktøren modtog os, var overfyldt med Stumper og Stykker af Oldsager, hvoraf der endnu graves op i Tusindvis. Gennem et af Vinduerne, der vender ud mod de trøstesløse Omgivelser, falder Solen, der igen bryder frem mellem Skyerne, ind i Værelset; den staar allerede lavt, og gennem Sandflugten lyser den med et trist, gulligt Aftensvær.

Medens Beduinerne gaar hen for at lukke op for Apisgravene og tænde Lys dernede, viser Værten os det sidste forbavsende Fund, som han havde gjort om Morgenens i en Gravhvælving, der hører til et af de ældste Dynastier. Paa en Sokkel staar en Gruppe Træfigurer af Størrelse omtrent som Marionetdukker. Og da det var Skik og Brug kun at medgive den døde i Graven de Sager eller Smaafigurer, som han havde sat Pris paa i levende Live, maa man formode, at den balsamerede Herre, der levede paa en Tid, der ligger forud for al sikker Tidsregning, særlig har yndet Danserinder, siden man har valgt dette Legetøj til ham.

Midt i Gruppen er han selv fremstillet siddende med sin Yndlingsdanserinde paa Skødet, mens andre Kvinder foran ham opfører en Dans fra hin Tid, og kvindelige Musikanter sidder paa Hug og spiller paa Tamburin eller slaar Strængene paa sælsomme Harper. De har allesammen Haaret i en lang Flætning, der hænger ned ad Ryggen — ligesom Kinesernes Pisk, — Kendemærket paa den Slags Hetærer. Ved den kristne Tids Begyndelse har disse smaa Skabninger allerede i tre tusind Aar ind-

taget deres Attituder i det mørke Gravkammer. For at vi bedre skal kunne se Dukkerne, bringes Gruppen hen til Vinduet, hvor nogle blege Solstraaler, der først er gledet hen over den uendelige Ørken, farver dem gule. Det svage Skær fremhæver for os hver lille Enkelthed i de forskellige Stillinger, som de smaa snurrige og vidunderlige Dukker indtager; — vidunderlige, fordi de er saa gamle, og fordi de er slupne ud af den endeløse Nat. — Thi den synkende Sol, som de i Aften betragter med deres pudsige, unaturlig store, vidt opspilede Øjne, har de ikke set i over fem tusind Aar.

Det Sted, hvor Apistyrene — Gravstadens Herrer — er begravede, er knap to hundrede Meter herfra. Det bliver meldt os, at Lysene er tændt dernede, saa at vi kan komme.

Nedstigningen foregaar gennem en smal, stærkt skraaende Korridor, der er gravet ned gennem Jorden mellem Volde af Sten og Sand. Saa snart vi er kommet ind i Korridoren, er vi straks i Læ for den skarpe Vind, der blæser over Ørkenen, og fra Døren, der aabner sit mørke Gab imod os, slaar et varmt Pust os i Møde som fra en Ovn. Der er altid tørt og varmt i de underjordiske Begravelser i Ægypten; de er udmærkede Tørreovne for Mumierne. Saa snart man er kommet indenfor, hersker der fuldstændigt Mørke. Med Lygten i Spidsen, vandrer vi henad store Fliser, idet vi svinger og drejer om Hjørner og Kanter og snart træffer paa Steler, snart paa nedstyrtede Blokke eller kæmpemæssige Ruindynge, mens Heden bliver stærkere og stærkere.

Langt om længe ser vi Gravhvælvingens Hovedaare strække sig foran os, en Gang paa halvandet hundrede Meters Længde, og som er udhugget i selve Klippen. Beduinerne har for vor Skyld foranstaltet den sædvanlige svage Illumination dernede.

Det er et frygteligt Sted. Saasnart man træder indenfor, gribes man af en overvældende Uhyggefølelse, man føler et knugende Tryk som af noget overmenneskeligt, vældigt og tilintetgørende. Ved det ganske utilstrækkelige Skin af de henved halvtresindstyve, svagtbrændende Lys, som Beduinerne har stukket fast i smaa Trefødder af Træ i en Række fra den ene Ende af Gangen til den anden, ser man til højre og venstre i den mægtige Allée firkantede Gravhuler, hver med sin sorte Ligkiste, men det er Ligkister som til Mastodonter. Alle disse mørke, ens Kister er ligeledes firkantede, ganske prunkløse Kasser; men de er gjort af én Blok af en sjælden Art Granit, skinnende som Marmor. Der er ingen som helst Prydelser; man maa se nøje til for paa de blanke Vægge at skælne de Hieroglyfindskrifter, de Rækker af smaa Skikkelser, smaa Ugler og Sjakaler, der i et forglemt Sprog fortæller Historien fra Menneskehedens første Dage. Her ser man Kong Amasis' Navnetræk, hist henne Kong Kambyses' Mærke. Hvilke Kæmper maa det ikke have været, der Aarhundrede efter Aarhundrede har tilhugget disse Kister (de maaler mindst tolv Fod i Længden og ti i Højden), for derpaa at bringe dem ned under Jorden (de vejer gennemsnitlig tres- til halvfjerdsindstyve tusind Kilogram) og saa tilsidst opstille dem i Rækker her i disse Gravkamre, hvor de ligesom ligger i Baghold, idet vi gaar forbi I hver af dem har der i sin Tid været rigelig Plads til en Apis-Mumie. Den var beklædt med et Panser af Guldplader, men uagtet Kisternes Vægt og deres uhyre Styrke, der maatte kunne trodse enhver Ødelæggelse, er de blevet udplyndrede i Tider, man næppe har Kendskab til;*) det sandsynligste

*) En eneste Apis er dog blevet bevaret til vor Tid, urørt i sin tilmurede Hule, og man kan tænke sig Mariettes Bevægelse, da han i Sandet paa Jor-

er dog, at det har været Perserkongens Soldater. Blot at faa dem aabnede maa have været et Arbejde, der har fordret en forbavsende Taalmodighed og Styrke; men det er tydeligt nok lykkedes Røverne med Løftestænger at faa de svære Laag til at glide et Par Centimeter til Side; og hvor Kistelaaget ikke har ladet sig rokke, har de i den haarde Granit boret et Hul, hvorigennem en Mand lige har kunnet presse sig som en Rotte eller en Orm, og famlende sig frem med Hænderne har han udplyndret den hellige Mumie. Men det der griber én stærkest i denne uhyre Gravhule, er dog midt i den lange Korridor, der fører til Udgangen, at støde paa en sort Ligkiste, som er bleven staaende paa tværs af Gangen, som for at spærre Vejen. Den er lige saa vældig og lige-saa prunkløs som de andre, der allerede flere hundrede Aar før dens Komme begyndte at stilles op langs med den lige Hovedvej, efterhaanden som de til Guder op-højede Tyre døde. Denne Kiste er aldrig kommet paa Plads og har aldrig modtaget sin Mumie. Den har været den sidste. Paa hin Tid, da man med spændte Muskler og stønnende Raab langsomt rullede den nedad mod det formentlig evige Gravkammer, var der født andre Guder, og Apisdyrkelsen var ophørt — pludseligt, som det kan ske baade med Religion og med menneskelige Institutioner, selv saadanne som har slaet de fasteste Rødder baade i Menneskets Sjæl og i den nedarvede Tradition. Og det er maaske i Virkeligheden den af alle vore positive Forestillinger, som vækker den største Rædsel — det, at vide, at alt har en *sidste* Termin; ikke blot vil der være et Tempel, der bliver det sidste, og en Præst, der er den sidste; men der vil ogsaa blive den

den saa Aftrykket af en Ægypters nøgne Fødder, den sidste Ægypter, som for tre tusind og syv hundred Aar siden var gaaet derfra. Forf. A.

sidste Barnefødsel, den sidste Solopgang, den sidste Dag . . .

*

*

*

Nede i de varme Katakomber havde vi glemt den bidende Vind, der blæste over Jorden og det trøstesløse Syn af Ørkenen ved Memfis, som ventede paa os deroppe i al sin Gru og Uhygge. Selv med blaa Himmel er denne Ørken skummel og trist, men næsten uudholdeligt er det at se ud over den, naar Himlen ved Solnedgang er mørk og overtrukken. Og da vi nu ser den igen efter at være kommet op fra det underjordiske Mørke, begynder Nattens blaanende Skygger allerede at lægge sig over den døde Uendelighed.

Det gule Skær over Sandklitternes Kam er blegnet stærkt, mens vi var dernede, og Vinden morer sig med at hvirvle Sandet højt op i Luften, som Bølgesprøjt paa et oprørt Hav. Fra alle Sider trækker tunge Skyer sammen, ligesom da vi begyndte Nedstigningen. Men Horisonten tegner sig stadig lige skarpt imod dem, og i Øst ser det næsten ud som om den *hældede*. — Det er en af de højeste Bølger i dette „vandløse Hav“, — en Sammenhoben af Sand med bløde, udviskede Konturer, der skuffer én paa Afstand, og som bevirker, at Horisonten synes at skraane saa stærkt, at det næsten gør én svimmel. Solen lader til at ville blive paa Scenen endnu nogle Øjeblikke; det skyldes en Luftspejling, men den er saa forandret bag det tætte Skydække, at man vilde foretrække, at den var borte. Den gløder som Kul, der slukkes, og synes altfor nær og altfor uforholdsmæssig stor. Den lyser ikke mere; det er blot en glansløs, falmet, rosenrød Kugle, hvis Form forandrer sig og bliver oval. Den svæver ikke mere i Rummet, men er bleven hæn-

gende ved Ørkenens yderste Kant, og som et stort, næstent brustent Øje, der snart vil lukkes i Døden, ser den ud over Jorden. De gaadefulde, mægtige Triangler er der selvfølgelig ogsaa — de har ligget paa Lur efter os, da vi igen kom op paa Jordens Overflade — nogle nær, andre fjærnt, alle er de posterede paa den samme Plet, hvor de skal staa i al Evighed; men de er vistnok endnu vokset i Størrelse i det mere og mere blaanende Tusmørke . . .

En saadan Aften paa et saadant Sted — det er, som om det var den *sidste* Aften.

VII

KAIROS FORSTÆDER OM NATTEN

Det er Nat. Henad en lang lige Gade, aabenbart Hovedgaden i en eller anden stor Stad, jager Vognen af Sted i fuld Fart buldrende med øredøvende Larm over Brostenene. Over alt elektrisk Belysning. Butikkerne er i Færd med at lukkes, saa Klokken maa være mange.

Det er en levantinsk, endnu dog halvt arabisk Gade. Selv om vi ikke havde nogen klar Bevidsthed om det Sted, hvor vi var, vilde vi dog øjeblikkelig opdage det under vor støjende Kørsel. Folk paa Gaden gaar med lange Kjortler og Tarbuk. Paa nogle af Husene ser vi i Forbifarten Mashrebijer oven over helt europæiske Butikker. Men den blændende elektriske Belysning forvansker Indtrykket. Er det nu ogsaa helt sikkert, at vi er i Orienten?

Gaden ender i fuldstændigt Mørke. Pludselig uden Varsko løber den ud i det øde, tomme Rum, hvor man intet mere ser; og vi ruller videre over en blød Jordbund, hvor al Lyd brat forstummer. — Det er *Ørkenen!* . . . Ikke et almindeligt øde Terræn, som i Udkanten af vore store Byer, heller ikke en af Europas øde Egne, men selve Tærskelen til de store arabiske Ødemarker: *Ørkenen!* Og selv om vi ikke havde vidst, at den lurede paa os her, vilde vi have kendt den paa noget ubestem-

meligt — noget særegent, som trods Mørket ikke er til at tage fejl af.

Men Natten er dog ikke saa mørk, som det straks forekom os ved Modsætningen til Gadens skærende Belysning. Tværtimod er det en klar, blaanende Nat. Højt oppe paa Himlen, der sløres af en let Taagedis, lyser Halvmaanen svagt, Ægyptens Maane, hvis Skin er stærkere end vort hjemlige Maaneskin og lader Genstandene til Dels beholde deres Farve. Nu kan vi ogsaa med vore Øjne genkende Ørkenen, der breder sig for os og paa-byder os Tavshed, og vi hilser paa det blege Sand og de døde, gulbrune Klipper. Der er unægtelig ikke noget Land, der bereder én saa uventede Overraskelser som Ægypten: ved Enden af en Gade med straalende Butikker befinder man sig uden Overgang *her!* . . .

Vore Heste har af sig selv sagtnet Farten, da de kom ud paa det bløde Jordsmon, som Hjulene synker ned i. Rundt omkring strejfer endnu enkelte Nattevandrere, hvis sorte og hvide Kapper og lydløse Gang giver dem en vis Lighed med Spøgelser. Men snart forsvinder de sidste — man ser ikke mere noget Menneske — kun Sandet og Maanen. Men et Øjeblik efter dette lille Intermezzo af Tomhed og Intethed, kommer vi til en By, som vi kører ind i. Der er Gader med lave Huse, smaa Torve og Pladser ved Korsveje, alt fortoner sig hvidt paa det hvidlige Sand, i det hvide Maaneskin . . .

Og i denne By er der ingen elektrisk Belysning! Man ser ikke Lys noget Steds; der er ingen spadserende paa Gaderne, og Døre og Vinduer er lukkede. Intet rører sig her, og Stilheden forekommer lige straks at være lig Stilheden i Ørkenen omkring os.

Over den hvide By, hvor intet antager fast Form, falder det slørede Maaneskin saa spredt, at det ser ud,

som om det kom fra alle Sider paa én Gang. Genstandene kaster ingen Skygge, og alle Omrids forviskes. Og i denne By med det forunderlige bløde Jordsmon bliver Fodtrinene dæmpede og dvælende som i en Drøm. Det er som det ikke var nogen virkelig By, og efterhaanden, som man kommer længere ind i den, overfalder man af en ængstende Følelse, som man hverken kan forjage eller forklare sig.

Men vist er det, at det ikke er nogen almindelig By, man er i. Og dog er der ikke noget mærkeligt ved de smaa Huse med tilgitrede Vinduer, ligesom i et Harem — kun det, at de er saa tæt tillukkede og saa tavse Maaske er det alt det hvide, der gennemisner én. Og Stilheden, — den er alligevel ikke som Stilheden i Ørkenen, hvor den i al Fald er naturlig, fordi der jo i Virkeligheden intet som helst findes; her derimod faar man ligesom en Følelse af at være omgivet af utallige Væsner, der holder sig stille, mens man gaar forbi, men hele Tiden vedbliver at spejde efter én. Vi kommer forbi Moskéer, der ligger helt i Mørke, tavse og hvide med et svagt blaalt Skær i Maanelyset. Mellem Husene er der undertiden Indelukker, ligesom Smaahaver, men uden Spor af Grønt eller Blomster; derimod ser man en Mængde lave Steler rejse sig ved Siden af hinanden i Sandet — at Stelerne er hvide, behøver næppe at nævnes; thi i denne Nat er vi i det hvides uindskrænkede Rige. . . . Men hvad kan det være for nogle smaa Haver . . . ?

Sandet, der som et tykt Tæppe breder sig over Gaderne, lægger ligesom en Dæmper over vor Fart, maaske af Forekommenhed mod alle de Ting, der staar saa stille og agtpaagivende omkring os.

Paa Korsveje og Pladser vokser Stelernes Antal. De

staar altid parvis en ved hver Ende af en Flise, der har Længde som et menneskeligt Legeme. De ubevægelige Grupper af Steler, der staar som paa Vagt, forekommer én saa lidt virkelige i deres hvide Ubestemmelighed, at man faar Lyst til at røre ved dem for at fastslaa deres Beskaffenhed. Man vilde forøvrigt ikke blive synderlig forbavset, hvis ens Haand gik tværs igennem dem, ligesom det hænder med Spøgelser.

Men nu kommer der endelig en lang aaben Strækning uden Huse, hvor de evindelige Steler staar saa tæt paa Sandet, som Kornaks paa en Mark. Man kan ikke længer gøre sig Illusioner: det er en Begravelsesplads. Det er de dødes By, vi lige er kommet igennem, og det er mellem de dødes Huse og Moskéer, vi har vandret!

Efter omsider at være kommet over Gravpladsen, der i hvert Fald tydeligt gav sig til Kende, kommer vi til Fortsættelsen af den gaadefulde By, og den fanger os igen i sine Garn. Her er Smaahuse ligesom dér, men i Stedet for Haver er her smaa Indelukker med Grave. Alt er her endnu ubestemtere under det bløde Lysskær, der lidt efter lidt bliver dunklere, som om der var sat en mat Kuppel over Maanen. Snart vilde det være helt mørkt, hvis ikke Ægyptens Luft havde den forunderlige gennemsigtige Klarhed, og alle Genstande stod saa blændende hvide.

Et Sted saa vi et Lysskær i et Vindue, — det var Graverkarle, der holdt Gilde; et andet Sted hørte vi, idet vi gik forbi, Mandsstemmer fremsige en Bøn — Bønnen for de afdøde.

Alle disse tomme Huse er ikke byggede for at tjene til Beboelse. De bruges kun som Samlingssted paa særlige Mindedage. Enhver muselmansk Familie af nogen

Anseelse har et saadant Tilflugtssted tæt ved deres af-dødes Grave, hvor de tager hen for at bede for dem.

Og der er saa fuldt af dem, at de tilsidst har dannet en hel By — en By i Ørkenen, hvilket vil sige paa et Sted, der er uanvendeligt til andet Brug, et Sted der er sikkert, og om hvilket man med Bestemthed kan sige, at selv i en pietetsløs Fremtid vilde dette Sted med de for-dringsløse Grave ikke risikere at blive udnyttet. — Nej, det er til den anden Side af Kairo, paa den anden Nil-bred mellem grønne Palmer, at Omegnen er i Færd med at forvandles, der hvor de ubudne fremmede har deres Villaer, og hvor elektriske Lysstrømme spredes over Veje, hvor Automobiler farer frem og tilbage. Men paa denne Side er der intet at befrygte; her raader Uforanderlighed og evig Fred, Arabiens Sandmasser er altid rede til at skride frem og begrave alt under sit Ligklæde.

I det vi gaar bort fra de dødes By, breder Ørkenen sig igen for os i hele sin triste, hvidlige Uendelighed, der bringer én til at tænke paa snedækte Stepper i en Nat som denne, naar en iskold Vind suser henover dem, og den slørede Maane staar paa Himlen som en bleg Opal.

Men dette er Ørkenen, en Ørken der er beplantet med Ruiner og spøgelseagtige Moskéer: en hel Samling af store, faldefærdige Kupler er strøet omkring ligesom tilfældig og overgivet til Forladtheden paa Sandets foranderlige Flade. Og hvor forunderlige er ikke disse Kupler med deres sælsomme gammeldags Form! Man bliver straks slaaet af det forældede i deres Linier og Konturer og ikke mindre over at finde dem her saa isolerede paa det ensomme Sted. De ligner Klokker, eller maa-ske snarere kæmpemæssige Dervisch-Fez'er, der er stillet op paa en Forhøjning, og de fjærnest liggende gør

næsten Indtryk af smaa undersætsige Mennesker med store Hoveder, der som fremskudte Skildvagter skal holde Øje med Arabiens fjærne, utydelige Grænselinie. Det er stolte Gravmæler fra det fjortende og femtende Aarhundrede, og de mamelukkiske Sultaner, der i henved trehundrede Aar undertrykte Ægypten, hviler her i en næsten utrolig Grad af Forladthed.

Nu til Dags begynder der ganske vist igen at komme enkelte besøgende herud, navnlig i Vinternætter med Fuldmaane, naar Gravmælernes mægtige Skygger falder skarpt paa Sandet. Denne Belysning anses for saa flatterende for dem, at de regnes med til de Seværdigheder, som udnyttes af Rejseagenter, og en Mængde Turister, der haardnakket kalder dem „Kalifgravene“, tager herud om Aftenen paa smaa Æsler i larmende Karavaner. Men i Aften er Maaneskinnet vist altfor svagt og usikkert. Vi bliver forhaabentlig ene om at forstyrre dem i deres mystiske „Harmoni“.

Belysningen er ogsaa ganske forunderlig i Aften. Ligesom i de dødes By er Maaneskinnet ogsaa her alle vegne mat og spredt og gør selv de mest massive Genstande gennemsigtige og uvirkelige, mens det samtidig fremhæver hver Enkelthed og lader alt beholde et svagt Dagsskær. Alle Gravkuplerne over de forfaldne Moskéer har saaledes endnu et gulligt eller brunligt Farveskær, hvorimod Sandet er blegt og gustent — det ene-vældige Sand, som mellem disse forskellige Sultaners Hvilesteder danner smaa øde, ensomme Pletter. Henover det ruller Vognen stadig lydløst videre efterladende lette Hjulspor, som Vinden i Morgen vil udslette. — Her er ingen Veje; de vilde heller ikke være til nogen Nytte, ligesom det vilde være umuligt at anlægge dem.

Man gaar, hvor man har Lyst. Man kan tro sig langt borte fra alle Menneskeboliger; det er knapt nok, at den store By, som man dog ved er saa nær, af og til, naar Terrænets bløde Bølgelinier tillader det, udstraaler en svag Lysning ligesom Morild nede i Horisonten, Gen-skinnet af dens tusinde elektriske Blus. Man er unægtelig fuldt og helt i de dødes Ørken, ene i Selskab med Maanen, hvilken ved et Lune af den ægyptiske Himmel, der altid bereder én Overraskelser, i Aften er blevet perlegraa — næsten en Perlemors Maane.

Enhver af disse Gravmoskeer aabenbarer imidlertid stor Pragt, hvis man gaar tæt hen til dem for at betragte dem nærmere i deres Ensomhed. De sælsomme Kupler, der rager højt i Vejret, og som fra det fjærne ligner Dervischens eller Magerens Hovedtøj, er alle-vegne dækkede med Arabesker, og finttakkede Kløver-bladsornamenter kroner deres Mure.

Der er imidlertid ingen, der mere ærer eller vedligeholder de mamelukkiske Undertrykkes Grave. Derinde lyder ingen Sange, dér høres ingen Bønner til Allah. Hver Aften sænker en uendelig Stilhed sig over dem. Pietetsfølelsen indskrænker sig til ikke at ødelægge dem; men de gives til Pris for Aarhundreders Sol og Vind, der udtørre og hensmuldrer alt. Og Ødelæggelsen er begyndt paa alle Kanter. De vaklende Kupler har slaaet saa store Revner, at de ikke kan tættes. Ruiner af sønderbrudte Buer tegner sig i Aften som mørke Skygger mod Himlens perlemorsfarvede Skær, og Dynge af Sten med Skulpturarbejde ligger strøede over hele Egnen. Men hvor formaar ikke disse næsten bandlyste Grave endnu at sprede en ubestemt Rædsel om sig! — især de fjærntliggende, der rejser sig som Silhouet-

ter af vanskabte Kæmper med den altfor store Fez, mod Sandets hvide Flade. Snart holder de sig sammen i Klynger, snart staar de spredte, som var de paa vild Flugt ved denne Indgang til den dybe Ensomhed, til Ødets og Tomhedens Egne.

*

*

*

Vi havde valgt en Aften, hvor det ikke var helt klart i Vejret, for at undgaa at træffe andre besøgende. Men, idet vi nærmede os Sultan Barkuk „Morderens“ store Gravmæle, saa vi en hel Skare Turister, en Snes Stykker i Række, dukke frem fra Skyggen af de forladte Mure — hver af Selskabet travende af Sted paa sit lille Æsel og fulgt af den uundgaaelige Beduin som Æsel-driver, der med Stokken daskede Dyret over Krydset. Turen var forbi; de skulde tilbage til Kairo, og fra det ene Æsel til det andet udvekslede de højrøstet deres som oftest taabelige Indtryk paa forskellige af Vestens Sprog Og se! I Truppen mangler end ikke den næsten traditionelle Efternøler, Damen, der af private Grunde kommer langt bagefter de øvrige. Saa vidt Maanelyset tillader at dømme derom, er denne Dame i en ret moden Alder; men hun er endnu tiltrækkende for sin Fører, der med begge Hænder støtter hende bagfra i Sadelen med en rørende Omhu . . . Aa, kunde blot de smaa ægyptiske Æsler, der er saa agtpaagivende, filosofiske og fiffige, skrive deres Memoirer! Saa vilde man faa adskilligt at høre; thi det er mange og mærkelige Ting, de faar at se ved Nattetid i Kairos Forstæder!

Denne Dame hører aabenbart til den stærkt udbredte Klasse af dristige Kvinder, der vil undersøge alt, og som trods deres uangribelige „respectability at home“ ikke viger tilbage for, naar de først en Gang er sluppet ned til Nilens Bredder, at fuldstændiggøre deres Sol- og Tørluftskur med lidt „Beduin-Therapi“.

VIII

GAMMELTROENDE KRISTNE

Næppe synlige i Skæret fra nogle tynde Voksllys, hvis Flammer vifter mod Murene i Stennicher, staar en myldrende Hob af sorttilslørede, menneskelige Skikkelser tæt sammenpakket i et snævert, lavt Rum — aabenbart en eller anden underjordisk Hule, hvor Luften er kvælende og fyldt med Duften af arabisk Røgelse. Og her er en næsten uudholdelig, ligefrem djævelsk Larm. Nyfødtes Skraalen blander sig med Smaabørns hvinende Angstraab, der ligesom med Forsæt overdøves af skingrende Cymbler.

Hvad i al Verden betyder alt dette? Hvorfor er de stakkels Smaabørn, der skraaler og skriger midt i Røgelsetaagen, slæbt herved i det mørke Hul af sørgeklædte skyggeagtige Væsner? Hvis man uden Forberedelse kom herved, maatte man næsten tro, at det var et Tilflugtssted for Troldmænd og Hekse eller en Hule, hvor den sorte Messe holdtes.

Langtfra! Det er Krypten under Sankt Sergius' Basilika ved den koptiske Messe Paaskemorgen! Og naar man efter den første Overraskelse ser nærmere paa de sorte, skyggeagtige Skikkelser, opdager man, at de fleste af dem er unge Mødre med fine, blide Madonnaansigter, der ømt hyller de smaa grædende Børn ind i deres Slør

og søger at trøste dem. Og Trolldmanden, der spiller paa Cymbel, viser sig at være en skikkelig gammel Præst eller Sakristan med et venligt, faderligt Smil; og naar han gør alt det Spektakel — det er forresten en meget lystig Melodi, han spiller — saa er det for lydeligt at forkynde Paaskeglæden og fejre Christi Opstandelse — maaske dog ogsaa lidt for at adsprede de smaa skraalende Væsner, hvoraf nogle unægtelig er ganske utrøstelige. De smaa Skind er bange for Mørket og Røgelseskyerne; men Mødrene gør heller ikke Pinen længere end nødvendigt — kun det lille Øjeblik, der behøves for at frembære dem paa det ærværdige Sted, hvilket de troer vil bringe dem Lykke, medens Messen læses i Kirken oven over; saa bæres de bort, og andre bringes ned ad den smalle, mørke Trappe, hvor man støder Hovedet mod det hvælvede Stenloft; Krypten tømmes aldrig.

Men hvad er der ikke for en Mængde Mennesker, og hvilken Masse af sorte Slør her i dette Hul, hvor man knapt kan trække Vejret og døves af den barbariske Musik, blandet med Skraalen og Skrigen!

Hvor al Ting dog ser ældgammelt ud! Murene er skallede og Hvælvingen saa lav, at man kan røre ved Loftet med Haanden, og de plumpt formede Buer bæres af nogle faa Granitpiller — alt er tilsmudset og fedtet af osende Vokslys, ridset og furet af at gnides og overgramsens af Menneskehænder.

I Baggrunden af Krypten findes det allerhelligste, foran hvilket Menigheden presser sig sammen. Det er en tarvelig, raat formet Niche, lidt større end de, der findes i Muren til Vokslys. Men denne Niche dækker over en ældgammel Flise, hvor den hellige Jomfru, efter hvad Legenden fortæller, skal have siddet med Je-

susbarnet paa Flugten til Ægypten. Og hvor er den hellige Flise slidt, — saa slidt, at den skinner efter alle de fromme Berøringer, den har været Genstand for; og det byzantinske Kors, der en Gang har været ridset i den, er nu næsten udslettet.

Men selv om den hellige Jomfru aldrig har siddet der, er Sankt Sergius' tarvelige Krypt alligevel en af de allerældste kristne Helligdomme, der overhovedet findes i Verden. Og Kopterne, som endnu andægtig samler sig her, har i mangfoldige Aar før de fleste Folk af vor Race bekendt sig til Kristendommen.

Skønt Ægyptens Historie netop paa det Tidspunkt, hvor Kristendommen opstod, pludselig indhylledes som i natligt Mørke, saa ved man dog, at den ny Tro fik en hurtig og rivende Udvikling, ligesom Plantespiren under Nilens Dynd. Den oprindelige gamle ægyptiske Gudsdyrkelse fra Faraonernes Dage var paa den Tid stærkt blandet med den græske Gudelære og saa formørket af et Overmaal af Ceremonier og Former, at den næppe mere var til at finde Mening i. Og dog gærede her som i Kejsertidens Rom Spirer til en fanatisk Mysticisme.

Desuden var Ægypterne mere end noget andet Folk betagne af Rædsel for Døden, som det ogsaa fremgaar af deres Iver for Balsameringer; derfor maatte de ogsaa med Begejstring modtage Evangeliet om Broderkærligheden og Opstandelsen umiddelbart efter Døden.

I hvert Fald slog den kristne Tro saa faste Rødder i Ægypten, at Aarhundreders Forfølgelser ikke formaaede at udrydde den. Naar man tager op ad den gamle Flod, ser man flere Steder Klynger af smaa Lerhytter; og den hvide Kuppel over det tarvelige Bedehus bærer her Korset i Stedet for Halvmaanen paa sin Top. Det er Kopternes Landsbyer, — disse Ægyptens oprindelige

Beboere, der fra Fader til Søn har bevaret den kristne Tro lige fra de dunkle Tider, hvor de første Martyrer led Døden.

*

*

*

Den primitive Sankt Sergius-Kirke er en Oldtidslevning, der ligger godt gemt, næsten som begravet midt imellem et Virvar af Ruiner. Uden Fører er det næsten umuligt at orientere sig og finde Vejen til den. Den ligger i et Kvarter, der indesluttet af Murene ved et forhenværende romersk Kastel, og dette Kastel er igen omgivet af det stille og forfaldne „Gammel-Kairo“, hvilket for Mamelukkernes og Khedivernes Kairo betyder lidt af det samme som Versailles for Paris.

Da vi paa denne Paaskemorgen i Vogn tog af Sted fra det moderne Kairo for at begive os til Messen, maatte vi først køre igennem en Forstad, der er i Færd med at omskabes. Paa den antikke Jordbund vil der snart opstaa Masser af de moderne Rædsler af Støbejern og Kalk, Fabrikker og store Hoteller, der i det stakkels Land formerer sig med en forbavsende Hurtighed. Derpaa følger et Par Kilometer øde, ubeboet Terræn med enkelte Sandstrækninger hist og her, hvilket giver Stedet en ørkenagtig Karakter. Omsider kommer man saa til Gammel-Kairos Mure, og bag dem begynder en Fredens Egn med lave, forfaldne Huse og smaa Blomster- og Frugthaver spredte mellem Ruinerne. Under hele Vejen maa vi kæmpe mod den voldsomme Blæst, der hvirvler Støvet op omkring os. Det er den næsten evige Blæst og det evige Støv, der fra Tidernes Begyndelse har udbrændt saa mange Menneskeøjne og redningsløst blindet dem. Hvirvlende Støvskyer fyldte med Myriader af Fluer indhyller os.

„Sæsonen“ er allerede forbi, de indstrømmende fremmede er flygtede for at komme igen til Efteraaret, og Ægypten finder sig selv igen under en stadig hedere Himmel. Paa denne Paaske-Søndag varmer Solen som hos os i Juli — man skulde tro, at Jorden maatte blive gold under Tørken. Men saadant er Foraaret altid i dette fuldstændig regnløse Land, og Træerne, som har beholdt deres Løv hele Vinteren, taber Bladene i April, som hos os i November. Ingen Steder kan man finde Spor af Skygge, alt visner og gulner paa det gule Sand. Der er imidlertid ingen Grund til at blive urolig, thi Oversvømmelsen vil uvægerlig indfinde sig, som den har gjort det siden Begyndelsen af vor geologiske Periode. Endnu nogle Uger, og den gavmilde Flod vil, som paa Guden Amons Tid, vække et tidligt udviklet, yppigt og svulmende Liv langs sine Bredder. Men inden den Tid kommer, udfolder Oranger, Jasminer og Kaprifolier, som Folk sørger for at vande omhyggeligt med Nilvand, et overvældende Blomsterflor.

Idet vi kommer forbi Gammel-Kairos Haver, der ligger spredt mellem faldefærdige Huse, fyldes den hvide, kvælende Støvsky, der stadig indhyller os, undertiden pludselig med deres bedøvende Duft. Trods Tørken og de bladløse Træer mærkes en berusende Vellugt af et pludseligt fremvældende Foraar allerede i Luften.

Da vi kommer til Murene omkring det forhenværende romerske Citadel, maa vi staa ud af Vognen og gennem en lav Port til Fods begive os ind i det koptiske Kvarters Labyrint af Gyder og Smøger, hvor alt er ved at begraves under Støv og falde sammen af Ælde. I de forladte Huse har alt Slags Udskud deres Tilhold. Mashrebîje-Vinduerne er saa ormædte, at de er lige ved at falde ned. Der er blinde Gyder, hvor man gaar under Buer

fra Middelalderen, eller hvor Husene lukker sig over vore Hoveder, idet de gamle Rønner i et Lune har hældet sig saa stærkt forover, at de støder sammen. Men er det virkelig Vejen til en berømt Basilika? Man skulde tro, at man var faret vild, hvis man ikke saa Klynger af søndagsklædte Kopter, der ligesom vi mellem Ruinerne begiver sig til Paaskemessen.

Hvor er disse Kvinder smukke, næsten aandeagtige i deres sorte Silkeflor! Deres lange Slør skjuler ikke Ansigtet saaledes som det, de muselmanske Kvinder bærer. De er blot fæstede over Haaret, medens det fine Ansigt lades frit, og man ser Guldhalskæden og de halvt blottede Arme med de svære Ringe af drevet Guld om HaandleDET. Disse Kvinder af ren ægyptisk Race har bevaret den fine Profil og de mærkelig langagtige Øjne, som man ser paa de Afbildninger af Fortidens Gudinder, der findes i Basrelief paa Mure fra Faraonernes Tid. Men desværre har allerede nogle af de unge aflagt Landets Dragt og klæder sig paa frankisk med Kjole og Hat. Og hvad er det saa for Kjoler, Hatte og Blomster! Bønderpigerne i den usleste Landsby hjemme vilde ikke engang gaa med dem. Men desværre, desværre, — hvorledes skal man faa det gjort begribeligt for de stakkels Smaapiger, at de smukke, bløde Folder i deres sorte Slør giver dem et udsøgt Racepræg, hvorimod de kun vækker Medynk i al den pralende Pynt, der minder om Karnevalsstads? . . .

Paa en af de gamle Mure, der for et Øjeblik siden lukkede sig om os, opdager man en lav Dør, der ligesom frygtsomt aabner sig. Er det Indgangen til Basilikaen? Umuligt! . . . Og dog ser vi foran os, nogle af de fortryllende Væsner med sorte Slør og Guldarmringe uden Betænkning forsvinde i dens Gab, og vi mærker duf-

tende Røgelseskyer strømme os i Møde. Ad en Slags Korridor, der forbavser én ved sin Ælde og Usselhed, og som snor og krummer sig paa en mistænkelig Maade, kommer man ind i en lille, snæver Gaard, der sikkert er sine tusinde Aar gammel. Her sidder pjaltede Tiggere paa orientalsk Maner paa Bænkene og beder om Almisser. Røgelseduften bliver stærkere, og i Baggrunden af Indelukket, helt skjult i Skyggen, aabner sig en Dør, gennem hvilken det omsider lykkes os at faa Adgang til den ærværdige Kirke.

En Kirke! Den minder om den byzantinske Basilika, om Moskeen og om Ørkenens *gurbi*. Idet man træder ind, faar man Indtryk af pludselig at blive sat tilbage til Oldkirkens Barndom, at komme bag paa den, om man kan bruge det Udtryk, i dens Vugge, som jo i Virkeligheden var orientalsk. Det tredelte Kirkeskib er fuldt af smaabitte Børn (det er ogsaa noget af det, der straks slaar én), grædende, leende eller legende Børn. Mange Mødre giver deres nyfødte Børn Die — alt under den usynlige Messe, der aabenbart læses henne bag ved Ikonostasen. Paa Gulvet ligger der Maatter, hvor hele Familier har lejret sig i Klynger, som om de var hjemme. Det tykke Lag Kalk paa de forvitrede og skæve Mure vidner om de utallige Aar, der er gaaet hen over dem; Og over det hele hæver sig et underligt gammelt Cedertræsloft med tykke, raat tilhuggede Bjælker.

I Kirkeskibet findes Marmorsøjler, som for mange Tider siden er røvede fra hedenske Templer, og her, som i alle gamle koptiske Kirker, er der høje Træskillerum af fint Arbejde i arabisk Stil. De skiller Kirken i tre Afdelinger. I den første, som man straks kommer ind i, har Kvinderne deres Plads, det andet bruges som

Baptisterium. Det tredie, der ligger længst tilbage og støder op til Ikonostasen er forbeholdt Mændene.

Næsten alle Kvinderne, der i denne Morgenstund myldrer ind, bærer de gammeldags lange, sorte Silkeslør. De gør sig det hjemligt med deres smaa spæde Børn i den Afdeling, der er dem forbeholdt. I deres hyggelige Grupper, hvor der stadig er Røre og Bevægelse, er de *frankiske* Kjoler og blomstersmykkede Hatte, der ligner Fastelavnsris, endnu en Undtagelse. Forsamlingen har næsten uberørt bevaret sin gammeldags troskyldige Ynde.

Længere borte i Mændenes Afdeling er der ogsaa stærkt Røre. I Baggrunden begrænses det af Ikonostasen, en tusindaarig, gammel Væg, der er smykket med Indlægning af Cedertræ og Elfenben. Det er kosteligt gammelt Arbejde, og her hænger ogsaa mærkelige gamle Helgenbilleder, der er sorte af Ælde. Det er bag ved denne Mur, der er gennembrudt af flere Døre, at Messen læses. Man hører utydeligt Sang inde fra det allerhelligste, som ligger der tillukket for Menigheden. Af og til løfter en Præst det falmede Silkeforhæng til Side, som om han vilde træde frem, men han bliver staaende paa Tærskelen med en let, velsignende Bevægelse. Han bærer en guldindvirket Kaabe og har Guldkrone paa Hovedet; men ydmygt troende Medlemmer af Menigheden taler ganske frimodigt til ham og rører endog ved hans pragtfulde Dragt, der ligner en af de hellige tre Kongers. Han smiler blot, og idet han lader Forhængen, der skjuler Indgangen til Helligdommen, falde, forsvinder han igen ind i sit Allerhelligste.

Men hvor selv de mindste Ting her dog røber Forfald! Fliserne har forskubbet sig, idet Jorden er sunket, og tusinde henfarne Slægters Fodtrin har slidt dem hule.

Alt er vindt og skævt, belagt med Støv — i Færd med at gaa til Grunde.

Gennem nogle smalle, tilgitrede Vinduer højt oppe falder Dagslyset ind. Her er ingen Luft; man kan næppe faa Vejret. Men skønt der aldrig kan trænge en Solstraale herind, saa falder der dog, hvordan det nu gaar til, ligesom et svagt Genskin af Sol paa de kalkede Mure og minder én om, at udenfor straalet det orientalske Foraar i hele sin hede, svulmende Fylde.

Men i denne Kirke — Kirkernes Stammoder — midt i duftende Røgelseskyer er det, der fanger ens Øre, og som endog høres over Messesangen, den stadige Kommen og Gaaen og de troendes andægtige Bevægelse; men overdøvende alt, lyder der nedefra en underlig forvirret Larm, som trænger herop gennem den snævre Nedgang til den hellige Krypt: Muntre Bækkenslag blandet med Skrigen og Skraalen, der lyder som Killingers Jamren .

Dog det være langt fra mig at nære ironiske Tanker. I Vesten, hvor jeg hører hjemme, kan en Gudstjeneste maaske forekomme mig ukristelig — f. Eks. i den bramende Kölner-Domkirke ved en af de store Messer, der er som et Skuespil, og hvor storsnude Hellebardister brutalt holder Mængden tilbage. — Men denne enfoldige, primitive Gudstjeneste er tværtimod saa rørende og opbyggende! De koptiske Kristne, som indretter sig i deres Kirke, som om de var hjemme og bringer deres smaa grædende Børn herhen, har paa deres Vis opfattet Kristi Ord rigtigt, der hvor han siger: „Lad de smaa Børn komme til mig og formener dem ikke, thi Himmeriges Rige er deres.“

IX

BRONCEFOLKET

En monoton Melodi paa tre Toner, der maa stamme fra de første Faraoners Tid, synges endnu den Dag i Dag langs Nilens Bredder lige fra Deltaet til Nubien. Fra Sted til Sted lyder Sangen med næsten enstonende Stemmer. Halvnøgne Mænd, hvis Overkrop er som Bronze, istemmer den straks om Morgenens, saa snart de begynder deres evindelige Arbejde, og holder først op, naar Aftenen bringer Hvile.

Enhver, der har tilbragt en Tid om Bord i en Dahabieh paa den ældgamle Flod, kender denne „Vandings-Sang“ og den stadige Knagen og Knirken af fugtigt Træ, der ledsager den som et langsomt Akkompagnement.

Det er *Shaduf*-Melodien. *Shaduf* er et primitivt Hejseværk, der i umindelige Tider har holdt sig uforandret. Det bestaar af en lang Stang ligesom en Latinerraa, der hviler som en Vippe paa et Tværtræ; paa Enden af den hænger en Træspand. En Mand driver syngende og med smidige Bevægelser Mekanismen, lader Stangen gaa ned, fylder Spanden med Vand i Floden og lader den igen gaa fyldt op — en anden Mand griber Spanden i Flugten og tømmer den ud højere oppe i en Beholder, der er udgravet lige i Jorden paa Skraaningen. Naar

Floden er lav, er der tre Beholdere over hverandre, som tre Stationer til at løfte det kostbare Vand helt op til Korn- og Luzernemarkerne, og da er der tre *Shaduf'er*, der knirker paa en Gang, den ene over den anden, idet de til Takten af den samme Sang afvekslende sænker og hæver deres lange „Skarabæ-Følehorn“.

Hele Vejen langs Nilen forplanter Vippestængernes Bevægelse sig. *Shaduf'en* har været i Gang fra de allerældste Tider og er overhovedet et af de mest betegnende Udslag af Menneskets Liv langs disse Bredder. Den standser kun om Sommeren, naar Floden, der er svulmet op ved de stærke Regnskyl i det ækvatoriale Afrika, gaar over sine Bredder og oversvømmer Ægyptens frugtbare Jordbund, som den selv har skabt midt i Saharas Sandmasser. Men den er stadig i Gang i vore Vintermaaneder, thi paa den Tid hersker der i Ægypten en uafbrudt Tørke, hvor alt glitrer og lyser under en evig uforanderlig blaa Himmel.

Paa den Aarstid er Mændene lige fra Solopgang og til Aftenbønnens Time beskæftigede ved Vandingen — forvandlede til utrættelige Maskiner, idet deres Muskler arbejder som Metalstempler. Bevægelsen er altid den samme, lige saa ensformig som Sangen. Man skulde synes det umuligt for disse Mænd at holde Tankerne samlet ved det mekaniske Arbejde; de maa sikkert falde hen i Drømmerier, som deres Forfædre før dem har gjort det, den Gang de for fire, fem tusind Aar siden var spændt fast til det samme Hejseværk. Hver Gang den fulde Spand bliver hejset op, skvulper Vandet ned over Mændene, saa at deres Overkrop bestandig driver med koldt Vand. Tidt blæser der en isnende Vind, selv om Solen brænder hedt; men disse Friluftsarbejdere er som sagt af Bronze, og intet bider paa deres hærdede Legemer.

Det er Fellaher, Nildalens Bønder, af ren ægyptisk Race, hvis Præg ikke har forandret sig i Tidernes Løb. Paa de ældste Basrelieffer i Teben eller Memfis genfinder man den samme Type: den ædle Profil, de lidt fyldige Læber og langagtige Øjne med tunge Øjelaag, og den spinkle, men bredskuldrede Skikkelse.

Af og til kommer deres Koner ned til dem for ogsaa at øse Vand, men de fylder det i Lerkrukker, som de har med sig. — Bestandig øses der, bestandig føres det frugtbargørende Vand ud over Landet. Dette er den Beskæftigelse, der er den oprindeligste i Ægypten, Landet, hvor det aldrig regner, hvor intet Kildevæld rinder, og som kun trives og lever ved sin Flod. — Fellahkvinderne bevæger sig med uforlignelig Ynde indhyllede i deres sorte Slør, som selv den fattigste lader slæbe efter sig, som var det en Dronninge-Kaabe. I dette Lysets Land med det fjærnt fortonende Rosenskær gør alle de mørkkledte Kvindeskikkelser en forunderlig Virkning, som Sorgens Tegn mellem de grønne Marker og den gule Ørken, hvor alt lyser og straaler som til Fest. Skønt de er ganske ukultiverede Væsener, som man forøvrigt heller aldrig har prøvet paa at lære noget, forstaar de instinktmæssig ligesom fordum Hellas' Døtre at føre sig med Anstand og Fornemhed. Ingen af vore Kvinder vilde kunne bære en Dragt af de grove, sorte Stoffer med saa fornem en Værdighed, endnu mindre vilde de med de blottede Arme saa yndefuldt kunne løfte den svære Vandkrukke fyldt med Nilens Vand op paa Hovedet for saa at gaa bort stolte og ranke med let vuggende Gang, trods den tunge Byrde. Deres Musselins Tunika er ogsaa uden Afvigelse sort ligesom Slørene, i det højeste oplives den af nogle røde Snore eller Sølvpailletter. Dragten er ikke lukket foran over Brystet, og gennem

en lang Slidse, der gaar lige til Midjen, ses den ravfarvede Hud og Rundingen af de lyst broncefarvede Bryster, hvis Form, i al Fald i den hastigt svindende Ungdomstid, er uden Lyde. Derimod skuffes man unægtelig som oftest af Ansigtet, som man dog kun ser et Glimt af, naar Kvinderne ikke hurtigt nok faar skjult det under en Snip af Sløret. Strængt Arbejde i Forening med mange Barnefødsler i en ung Alder og stadig Diegivning gør, at de tidligt falmer. Men har man det Held at faa en ung Kvinde at se, er hun næsten altid som en Skønhedsaabenbaring — paa en Gang kraftig og fin.

Hvad angaar Fellahernes talrige Børn, der halvnøgne følger med deres Mødre eller ældre Søstre, saa vilde de allerfleste af dem være henrivende med de troskyldige Øjne, som hos smaa Kid, hvis de blot ikke var saa utrolig grisede; men Svineriet har i dette Land næsten vundet Hævd ifølge den nedarvede Tradition. Omkring Børnenes Øjelaag og fugtige Læber klæber sig Klynger af Ægyptens berygtede Fluere, som endog her anses for at gavne Børnene. De smaa Skind falder ikke en Gang paa at jage dem bort, i den Grad ejer de den nedarvede Resignation, der taalmodig lader dem bære denne Plage — den samme sløve Resignation, som deres Forældre viser over for de fremmede Gæsters Invasion.

Sløv Underkastelse og stille Taalmod synes at være de karakteristiske Træk hos denne harmløse Race, der trods Pjalterne bevarer sin fornemme Holdning; gaadefuld i sin tusindaarige Uforanderlighed tager den med samme taalsomme Ligegyldighed imod alle de Aag, der lægges paa den. Den stakkels, skønne Race med de uopslidelige Muskler, hvis Mænd i Fortiden slæbte de store Stene til Templerne og ikke kendte Byrder, der

var dem for tunge, og hvis Kvinder med de tynde, solbrændte Arme og ganske smaa Hænder i Styrke langt overgaar vore mest robuste Bønderkoner! Den stakkels, skønne Broncerace! Dette Folk har aabenbart været altfor tidlig modnet. Det har i en altfor ung Alder udfoldet sit underfulde Blomsterflor paa en Tid, hvor her paa Jorden den øvrige Menneskehed endnu vegeterede i Mørke. Og den nuværende Resignation er aabenbart en Træthed, der er faldet over det efter saa mange Aarhundreders Anspændelse og vidt omfattende Magtudfoldelse. I fordums Tid sad de inde med Verdenslyset, og nu er de i de sidste Par tusind Aar sunket hen i en Trætheds-Døs, som har gjort Arbejdet let baade for Fortidens Erobrere og for Nutidens Udnytttere. . . .

Foruden Taalmodighed er der et andet Træk, der er fremherskende hos disse Bønder af ren ægyptisk Race — det er deres faste Vedhængen ved Jorden, den Jord, der føder dem, og i hvilken de før eller senere skal hvile. At eje et Stykke Jord, for enhver Pris at kapre selv den mindste Jordlod, at frarane den omskiftelige Ørken selv en nok saa lille Stribe Jord — det er omtrent det eneste Maal, som Fellaherne forfølger i Livet: eje en Mark, hvor lille den saa er — en Mark, som pløjes med en Plov af den ældste Form, som Mennesket har opfundet, og hvis nøjagtige Model man genfinder indridset paa Væggene i Gravene ved Memfis.

Og dette Folk, som var det første af alle, der forstod at udfolde Glans og Herlighed, hvis Guder og Konger omgaves med blændende Pragt, er det samme Folk, der nu lever mellem hverandre med deres Faar og Geder i usle Rønner, der er klinet op af soltørret Dynd! I de ægyptiske Landsbyer, der allesammen har Jordens ubestemmelige Farve, er det knap nok, at lidt hvid Kalk op-

liver Minareten eller Kuplen over Moskeen. Naar undtages disse smaa Bedehuse, hvor Landsbyfolkene hver Aften samles andægtig til Bøn — thi ingen lægger sig her til Hvile uden først at have bøjet sig for Allahs Majestæt — er alt graat i graat, selv Folkene gaar i mørke Dragter, hvilket giver det hele et endnu tristere og næsten fattigt Udseende. Det er som et Stykke forarmet og falmet Orient under den evig vidunderlige Himmel.

Men den forhenværende Storhed giver dog endnu Fellaherne sit Præg. Man sporer en vis Forfinelse i deres Ydre og Væsen, som er ganske ukendt hos vore skikkelige Bønder hjemme. Og hvis nogen iblandt dem har Held til at svinge sig i Vejret og vinde Formue, forstaar han straks at føre sig med Anstand, og viser en medfødt Evne til at udfolde Gæstfrihed, ganske som en Grand-Seigneur.

Og selv i den Maade, hvorpaa den laveste Befolkning dér i Landet viser Gæstfrihed, er der noget let og belevent, der lader én føle Racepræget. Jeg mindes de klare Aftener, naar jeg lod min Dahabijeh standse ved Flodskrænten efter Dagens fredelige Sejlads. Jeg tænker paa de skjulte Afkroge, der endnu ikke er overskyllede af Turiststrømmen, og hvortil jeg plejede at søge hen.

I Tusmørkets Time, naar Stjærnerne tændtes paa den grønlig-gyldne Himmel og Hundeglammet, saa snart jeg satte Foden paa Land, meldte min Ankomst, kom Forstanderen fra den nærmeste Landsby mig altid i Møde, værdig i sin lange Klædning af stribet Silke eller tarveligt, blaat Bomuldstøj. Han hilste paa mig med en Strøm af ceremonielle Velkomsthilsner, ganske som paa Ludvig d. 14des Tid. Jeg var nødt til at følge med ham til hans Lerhytte, hvor der igen udveksledes Komplimen-

ter, og efter at jeg derpaa var blevet anbragt paa den tarvelige Divan, Hæders-Pladsen i den fattige Bolig, maatte jeg drikke den traditionelle Kop arabisk Kaffe.

*

*

*

At vække Fellaherne af deres underlige Dvaletilstand, igen at aabne deres Øjne, at omdanne dem gennem en moderne Opdragelse, det er det Arbejde, som en Elite-skare af ægyptiske Fædrelandsvenner i vor Tid har foresat sig at gennemføre. Indtil for kort Tid siden vilde det have forekommet mig som en Forbrydelse; thi Bondebefolkningen levede under Vilkaar, hvor den skaanedes for megen Lidelse, idet den havde en grundmuret Tro og kun faa Ønsker. Men det Fremmed-Herredømme, de nu bøjer sig under, er langt mere opløsende end alle Indfald af Fortidens Erobrere, der dræbte med Sværd og Ild. Vestens Folkeslag lader her — intet Sted undtaget — som om de var hjemme og benytter sig af Ægypterens taalmodige Eftergivenhed til at bruge ham som en lydig Tjener til deres Forretninger eller deres Forlystelser. Fornedrelsesværket er let overfor dette forsvarsløse, trohjærtede Folk. Man vækker deres daarlige Lyster, bringer dem nye Fornødenheder, „Aperitiver“, men — man tager Bønnen fra dem. . . .

Ja maaske er Tiden inde til at vække dem, disse Syvsovere, der har sovet i over to tusind Aar, at tilraabe dem et Varsko og se, hvad de maaske endnu kan yde, hvilke Overraskelser de endnu har i Beredskab til os efter den lange Dvale, som dog sikkert maa have givet dem Styrke. I hvert Fald vil Menneskeslægten, der er paa Veje til at gaa til Grunde af Overanspændelse, hos

Flodsangerne og Jordarbejderne med den ældgamle Plovform, træffe paa Hjærner, der næsten er uberørte af Alkohol og finde et Fond af rolig Skønhed, sund, sjælelig Ligevægt og legemlig Kraft uden dyrisk Raahed.

X

EN LUNCH HOS OSIRIS

En straalende klar Formiddag ved Ellevetiden red vi over Markerne omkring Abydos. Vi kom fra Nilens Bredder, for, som saa mange Pilegrimme i Oldtiden, at begive os til Osiris' Helligdomme, der ligger paa den anden Side af de grønne Sletter ved Randen af Ørkenen.

Vi havde et Par Mil for os under en hvidglødende Sol og en gennemsigtig klar Himmel, mellem Korn- og Luzernemarker, hvor det saftige grønne var spættet med Blomster ligesom dem, vi har hjemme. Overstadig jublende synger Hundreder af Smaafugle i deres Glæde over Livet, mens Solen ødselt spreder sine varmende Straaler over alt, og det frodige Korn skyder i Vejret og sætter Aks. Det er som Naturens store Majfest hos os. Man glemmer, at man er i Februar, og at det endnu er Vinter — Ægyptens lysfyldte Vinter. Hist og her mellem fredelige Marker dukker Landsbyer frem, halvt skjult under rigtløvede Træer, under Akacier, som paa Afstand ligner dem, vi har hjemme; længere borte ser man rigtig nok den libyske Bjærgkæde staa som en Mur om de frodige Marker, vild og øde med en næsten for stærk rosenrød Farve; men det har intet at sige; da det er Spurve og Lærker, der besørger den muntre landlige Musik, føler man næppe, at man er i et fremmed Land.

Der er intet, der forbereder Sindet paa de gamle Osiris-templer, som man dog hvert Øjeblik kan vente at se dukke op.

Men hvad maner alene Navnet Abydos ikke frem for én! Blot det at kunne sige til sig selv: „Abydos er lige herved, om et Øjeblik vil jeg være der,“ er nok til at forvandle de almindelige grønne Agerrener og give dem et andet Udseende; det er, som de vidtstrakte Græsgange næsten vækker Ærefrygt, mens Fluernes Summen lyder stærkere og stærkere i den overhede Luft og Fuglesangen bliver svagere og tilsidst helt forstummet, efterhaanden som Middagstiden nærmer sig.

I over en Time rider vi mellem det spæde, grønne Korn, der breder sig som et Tæppe, da der, efter at vi er kommet forbi de sidste Huse og Træer i en Landsby, pludselig aabenbarer sig en anden Verden for os; der er igen den straalende, blændende, men døde Verden — Ørkenen — der til alle Sider tæt indeslutter det beboede Ægypten.

Der er den, Libyens Ørken! Og som altid, naar man kommer til den fra den gamle Flods Bredder, ligger den højt over én. Den begynder uden Overgang i hele sin Gru, dér hvor den sidste Mark breder sit bløde, tykke Fløjlstæppe, og den sidste Akacie kaster sin kølige Skygge. Det ser ud, som om Sandmasserne vældede ned imod os som en mægtig Strøm henne fra de sælsomme Bjerge, som vi lagde Mærke til nede fra den smilende Slette, og som hæver sig majestætisk som Herskere over Ødet og Tomheden.

Byen Abydos, der nu er forsvundet uden at have efterladt sig Spor, rejste sig forud her, hvor vi nu staar paa Randen af den store Ensomhed. Derimod laa dens Gravmæler, ærværdigere end de i Memfis, og dens

Templer, trefold saa hellige, lidt højere oppe i Ørken-sandet, der saa mærkeligt opbevarer alt, og hvis smaa, stille, krusede Bølger har begravet disse Mindesmærker og bevaret nogle næsten uskadte lige til vore Dage.

Ørkenen! Saa snart man sætter Foden paa det løse bevægelige Jordsmon, der dæmper Lyden af ens Skridt, er det, som om Atmosfæren ogsaa pludselig forandrer sig; den bliver tør og brændende, som om der var tændt store Kulbækkener i Omegnen.

Og dette Lysets og Tørkens Rige fortøner sig, saa langt Øjet rækker, lige som afstribet i de sædvanlige brunlige, rødlige og gullige Farver. Tilbagestraalingen fra alle Genstande i Nærheden forstærker Heden og Lyset i en saadan Grad, at det næsten bliver uudholdeligt.

Horisonten dirrer under Luftspejlingernes lette Damp, der giver et skuffende Billede af Vand, let kruset af et Vindpust. I Baggrunden, der skraaner jævnt op ad mod Foden af den libyske Bjærgkæde, ligger der overalt ophobet hele Skred af Sten og Murbrokker. Ruiner, der næsten kun er Grusdynger, rager knap frem af Sandet, men giver sig let til Kende i al deres Talrighed; man føler, at man staar paa en meget gammel Jordbund, der fordum har været bearbejdet af Mennesker gennem Aarhundreder, om hvilke man nu intet ved. Man aner straks ved første Blik, at under denne Jordbund maa Katakomberne, Gravhvælvingerne og Mumierne findes!

Men hvilken Fortryllelse har Abydos' Gravmæler ikke gennem Aartusinder udøvet over Nildalens Beboere — det Folk, som var Forløber for alle Folk. Efter en af de ældste menneskelige Traditioner hviler Osiris' Hoved — Osiris, Herren i den *anden Verden* — i Grundvol-

den af et af disse Templer, der nu ligger sammensunket under Sandmasserne. Og forøvrigt har Menneskeheden, lige fra dens Tanke begyndte at gennembryde det oprindelige Mørke, været opfyldt af den Forestilling, at der gives venligtsindede og hjælpsomme *Nabomagter* for de stakkels døde, der hviler under Jorden — at der gives hellige Steder, hvor det var sikrest at søge sit Hvilested for at være rede, naar Reveillen lyder. I det gamle Ægypten vendte derfor enhver i sin Dødsstund Blikket mod disse Sten- og Sandmasser med et brændende Ønske om at komme til at slumre nær ved Gudens Hoved. Og de mange, der ikke kunde opnaa en Plads derhenne — i den Grad var hele Omegnen allerede opfyldt med døde, der her sov deres sidste Søvn — udfandt saa, at der i det mindste skulde rejses en beskeden Stele, som kunde bevare deres Navn, eller ogsaa anmodede de om, at deres Mumie blot i et Par Uger maatte stilles derhen, for saa atter at føres bort, og bestandig saa man Ligtog drage frem og tilbage mellem Kornmarkerne, der skiller Nilen fra Ørkenen. I Menneskets Forestillingskres, der altid beherskes af mørke Anelser om alle Tings Forgængelighed, er Abydos indgaaet mange Aarhundreder før Hebræernes Josafats Dal, før Muselmanens Begravelsespladser ved Mekka, før Gravhvælvingerne under vore allerældste Katedraler.

Abydos! her burde man kun vandre med stille og sorgfuldt Sind ved Tanken om de Tusinder af Sjæle, der i fordums Tid med udstrakte Hænder har vendt Blikket mod dette Sted, naar deres Time slog

Det første store Tempel er ganske nær herved. Det var det Tempel, som Kong Sethos lod opføre for den ukendte Fyrste — Fyrsten i den *anden Verden*, han som paa sin Tid kaldtes Osiris. Man har knap et Par hun-

drede Meter endnu at gaa i den glitrende, blændende Ørken, før man kommer til Templet. Man føler sig uvilkaarlig grebet, idet man pludselig staar der, thi intet bebuder dets Nærhed; Sandmasserne, hvoraf det er udgravet, og som dækkede det i to tusind Aar, hober sig endnu op omkring det lige til Frisen.

Et Jærngitter, hvor to høje sortklædte Beduiner holder Vagt, og straks efter Skyggen af mægtige Stene: man er hos Guden, i en Skov af tunge, osiriske Søjler, midt i en Verden af Skikkelser med høj Frisure, der er afbildede i Basrelief paa alle Piller og Mure. De synes at vinke til hverandre med Haanden og at udveksle tusinde Tegn som Udtryk for det gaadefulde, for Tavshed og Evighed . . .

Men hvad er det for en Støj inde i Helligdommen? Man skulde tro, der var fuldt af Mennesker. Bagved den anden Søjlerække høres højrøstet Tale med engelsk Accent; det lyder næsten, som man klinker med Glassene, mens Gafler klirrer mod Tallerkenene.

Ak, det stakkels, stakkels Tempel, hvad foregaar her! At maatte taale et saa groft Udslag af grotesk Profanation er langt, langt mere beskæmmende end at blive hærget af Barbarer.

Der er dækket tredive Kuverter til det overstadig lystige Selskab, hvis baade mandlige og kvindelige Medlemmer allesammen hører til den særlige Del af Menneskeheden, der holder til hos *Thos Cook and Son (Egypt limited)*. Det vrimler med Korkhjelme og de klassiske grønne Briller. Der drikkes Sodavand og Whisky, og Selskabet kaster sig graadig over Madvarerne, der er svøbt ind i fedtet Papir, som derpaa strøes omkring paa Gulvfliserne. — Men Damerne, — Gud fri mig, sikke Fugleskræmsler! — Beduinvagten oplyser os

om, at saaledes gaar det til hver Dag, saa længe „Sæsonen“ varer. En *lunch* hos Osiris hører til Programmet for *pleasure trips*. Hver Dag Klokken tolv ankommer der en ny Bande ridende paa ulykkelige, uansvarlige Æsler. Og hvad angaar Borde og Service, saa har det sit faste Gemmested i det gamle Tempel!

Lad os blot hurtig komme herfra, om muligt før dette Skuespil har præget sig for stærkt i vor Hjerne.

Men desværre, selv efter at vi er kommet udenfor og igen er ene paa det glitrende Sanddække, er det os umuligt at tage noget alvorligt. Det er, som hverken Abydos eller Ørkenen mere eksisterer. Damernes Ansigter, Hatte og selv de Blikke, de kastede til os over deres Solbriller, forfølger os Med Hensyn til den paafaldende Grimhed hos Damerne i Cooks Rejseselskaber har jeg en Gang faaet en Forklaring, der i første Øjeblik forekom mig tilfredsstillende. Den lød saaledes: „Det britiske Rige, der skinsygt vaager over det Ry for Skønhed, som dets Døtre med Rette ejer, lader dem stille for en Jury, saa snart de naar den giftefærdige Alder; og de alt for stygge, hvem det ikke kan tilstedes at forplante Menneskeheden, tilstaas der til Erstatning en ubegrænset Sum hos *Thos Cook and Son*. De vies derved til et evigt Rejseliv, der ikke lader dem Tid tilovers til at tænke over visse Bagateller i Livet.“ Lige straks lod jeg mig bestikke af denne Forklaring; men en nøjere Undersøgelse af Turistbanderne, der hjemsøger Nildalen, har bragt mig til det Resultat, at alle disse Englænderinder er i en vitterlig kanonisk Alder. Den Periode, hvori de har kunnet bidrage til Menneskehedens Formerelse — hvis de ellers nogen Sinde har formaaet det, — maa gaa tilbage til Tider, der ligger langt forud for deres Indrullering hos Cook. — Og jeg er lige nær

Ude af Stemning begav vi os hen til et andet Tempel, som man havde lovet os skulde være ensomt. Og Solen stikker og brænder virkelig ogsaa her som Enehersker midt i den ophøjede Stilhed. Ægypten og dens Fortid begynder igen at gribe vort Sind.

Dette Tempel har Ramses den anden ogsaa ladet opføre for Osiris, — Guden for den himmelske Opvækkelser i Abydos' Nekropoler. Men skønt Sandet har hyllet det i sit Liglagen, har det dog ikke kunnet bevare andet til vore Dage end den nederste Del, mens Menneskene i deres Griskhed har ødelagt det øverste af det*). Tempelruinerne, der nu bliver beskyttede, og om hvilke der stadig bliver ryddet, rager dog kun tre, fire Meter op over Jorden. Paa Basreliefferne har de fleste af Figurerne kun Benene og den halve Krop tilbage. Deres Hoved og Skuldre er forsvundne sammen med det øverste af Murene; men det er, som om de endnu levede. Deres Bevægelser og det overdrevent udtryksfulde i de hovedløse Skikkelsers Stillinger er endnu forunderligere og virker maaske endnu mere gribende, end hvis de havde deres Ansigter. Og vidunderligt er navnlig de gamle Farvebelægnings Glans og Friskhed bevaret; Dragternes klare Farver; turkisblaa, smaragdgrønne eller gyldengule Kjoler. Det er et naivt Smøreri, men man staar forbløffet over for det; thi i tretusind og fem hundrede Aar har det holdt sig uforandret. Alt hvad Folk den Gang frembragte, stod Fare for at vare evigt. Saa klare Farvenuancer findes dog næppe paa andre Mindesmærker fra Faraonernes Dage, og de gør en endnu stærkere Virkning her, hvor Baggrunden er holdt hvid.

*) Indtil for nylig har en Industridrivende, der havde anlagt et Kalkbrænderi i Nærheden, benyttet dette Tempel som Stenbrud, og i Aarevis forbruges de uvurderlige Basrelieffer i hans Fabrik.

Skønt Søjlegangene er af blaalig, sort eller rosenfarvet Granit, er alle Murene dækkede med en sjælden skær, hvid Kalkpuds eller blændende Alabast i dette Tempels Allerhelligste.

Over de afstumpede Mure med deres smukke lyse og muntre Farver viser sig Ørkenen, der som en Modsætning ser ud som den var brunbejset, og over Billederne med de hovedløse Skikkelser ser man den stigende Skraaning af gulbrune Sand- og Stenmasser, der trækker sig bort som en vældig tilbagevigende Havbølge for at beskylle den libyske Bjærgkædes Fod. Mod Nord Ødemarken, mod Vest uformelige Dynger af hvidgraa Blokke strøet over Sandet, der tilsidst i blændende Fjærnhed tegner sig i en skarp Linje mod Himlen. Foruden Ramses' Tempel, hvori vi befinder os, og Sethos', der ligger ved Siden af, og som i Øjeblikket er hjemsøgt af Cooks Selskab, er her intet omkring os uden hensmuldrende Ruiner, der uden Redning falder sammen til Støv; men skønt disse Ruiner er ved at forsvinde, stemmer de Sindet til Andagt; thi de er dog Levninger af et Tempel, hvis Alder ikke kendes, men hvor Gudens Hoved hvilede, Rester af Grave fra det Mellemste og det Ældste Rige, og de betegner endnu hele Udviklingen af Abydos' Nekropoler, der er saa gamle, at det svimler for én, naar man giver sig til at tænke over deres Oprindelse

Ligesom i Teben og Memfis træffer man her kun Ægypternes Grave i Sandet og mellem øde, vandløse Klipper. Oldtidens store Folk, hvem de mørke Træer paa vore Kirkegaarde og Liglugten i vore fugtige Gravhvælvinger vilde have bragt til at gyse, anbragte deres balsamerede afdøde med stor Pragtudfoldelse midt i den-

ne Dødens straalende, stivnede Herlighed, som kaldes Ørkenen.

*

*

*

Men hvad skal der nu foregaa hos den ulyksalige Osiris? Beduinerne driver med Stokkeslag en Skare Æsler henimod Nabo-Templet, det som Kong Sethos lod indvie til Guden! Lunchen er aabenbart forbi, og Turistkaren skal igen af Sted præcist paa det Klokkeslet, som Programmet har fastsat. Vi ser til, idet vi forsigtig holder os i Afstand.

Jo, alle Cook-Herrer og Damer sætter sig virkelig igen op paa deres Æsler, og, idet de med tilsigtet Højtidelighed slaar deres hvide Bomuldsparasoller op, traver de bort i Retning af Nilen. De forsvinder — og vi er ene paa Pladsen.

Da vi igen vover os ind i den første Helligdom, hvor Selskabet saa ugenert havde holdt *lunch* i den kølige Skygge, er Opsynsmændene allerede i Færd med hurtigt at feje Affaldet og det fedtede Papir sammen, og til Brug for den næste Dags *lunch* gemmes det mistænkelige Service i Kasser, der bliver staaende, og paa hvilke man med store pralende Bogstaver læser Navnene paa det moderne Ægyptens virkelige Herskere, „Thos Cook and Son (Egypt limited).“

Alle Sagerne bliver dog heldigvis gemt i den forreste Hypostyl. Intet vanærer de dybe Sale, hvor Stilheden igen sænker sig — Middagstimens lydløse Stilhed i Ørkenen.

*

*

*

Dette Tempel vakte allerede Undren under Kejser Tiber som en Levning fra en fjærn og dunkel Fortid. Geografen Strabo skriver paa den Tid: „Det er en vidunderlig Bygning efter samme Plan som Labyrinten, der er blot ikke saa mange Galerier.“ Og dog er der saa mange Galerier, at man kan fare vild i dem: syv Kapeller helligede til Osiris og forskellige Guder og Gudinder i hans Følge; syv Gennemgange mellem Søjlerækkerne, syv Porte til Kongernes og Mængdens Processioner; og til Siderne er der igen andre Sale, Korridorer, Side-Kapeller, mørke Rum og hemmelige Døre.

Den ganske primitive Søjle — den som i Arkitekturen kaldes *Plante-Søjlen*, og som er en Efterligning af en kæmpemæssig Papyrusstængel — skyder op her i Mængde som en tæt Skov for at støtte Stenene i de blaa Lofter, der er oversaaede med Stjærner ligesom Himlen, som hvælver sig over dette Land. Flere Steder er Stenene borte, hvorved der er fremkommet store Aabninger ud til den virkelige Himmel oven over. Det nyttede ikke, at Stenene var saa massive, som om de skulde vare til evige Tider; udsatte for Solens Straaler i saa mange Aarhundreder slog de lidt efter lidt Revner og styrtede saa tilsidst ned ved deres egen Vægt. Og gennem Hullerne vælder Lyset nu ind som en Flod og trænger ind i Kapeller, som Oldtidens Mennesker har ønsket skulde ligge i andagtsfuldt Halvmørke.

Men trods de ødelagte Lofter er det en af de bedst bevarede Helligdomme fra det gamle Ægypten. Sandet, der saa blødt begraver alt under sit Dække, er det her lykkedes at udføre et Opbevaringsarbejde, der næsten maa kaldes mirakuløst. Man skulde næsten tro, at de utallige Figurer paa Mure og Søjler var udhuggede igaar; over alt ser man de gestikulerende Skikkelser livligt fort-

sættende deres evigt varende stumme Samtale blot ved Tegn med Armene og de lange Hænder.

Maaske er Templet med Hullerne, hvor igennem Lyset strømmer ind, som Helhed smukkere nu, end det var paa Faraonernes Tid. I Stedet for det tidligere Mørke veksler nu en halvklar Dunkelhed med et Væld af Lys, der hist og her kaster et spillende Skær over Basreliefernes Figurer, som saa længe har været gemte i Mørket. Deres Farver har næsten ikke forandret sig, og Lyset fremhæver hver Enkelthed i deres Muskler og Stillinger og gengiver dem Ungdom og Liv. Der er ikke en Murflade i denne umaadelige Bygning, som ikke er dækket med Gudebilleder og overfyldt med Hieroglyfer og Symboler. Her findes en uendelig Mængde Afbildninger af Osiris med den høje Frisure, den skønne Isis med Fuglehjælm, Anubis med Sjakalhoved, Horus med Spurvehøgehoved og Thot med Ibishoved. Man ser dem bestandig med besynderlige Bevægelser modtage Konger og Præster, der kommer for at yde dem Hyldest.

Deres næsten nøgne Skikkelser med de brede Skuldre og den smalle Midje ejer en fornem Slankhed, en uendelig kysk Ynde ligesom deres Ansigtstræk viser en forunderlig Renhed. Det var fuldt uddannede Kunstnere, der mejslede de skønne Hoveder med de langagtige Øjne, i hvis Blik Oldtidens Drømme lever. Men der maa have været et Hul i deres Uddannelse, som er os uforklarligt, og som gør, at de kun har forstaaet at tegne i Profil. Ben og Fødder ses ogsaa altid i Profil, hvorimod Overkroppen uden Undtagelse afbildes en face. Meneskeheden har altsaa behøvet mange Aarhundreders Uddannelse, førend den lærte at forstaa Perspektivet og Skikkelsens Forkortning, der nu forekommer os saa

ligefrem, og at blive i Stand til at lade Figurerne træde frit frem paa en plan Baggrund.

Flere af Billederne forestiller Kong Sethos, der aabenbart er tegnet efter Naturen, thi det er næsten de samme skønne, rolige Træk, som findes hos hans Mumie, der nu opbevares i Museet i Kairo. Hans Søn, Prins Ramses, den senere Konge Ramses d. 2den, Grækernes Sesostris den store, er pietetsfuld stillet ved hans Side. Han er afbildet med en troskyldig Mine, og man har givet ham en barnlig Frisure med en Sidekrølle. Hans Mumie opbevares ogsaa under Glaslaag i Museet, og naar man har set det tandløse, uhyggelige Vrag af den mægtige Konge, der næsten naaede de hundrede Aar, før Døden befriede ham og han overgaves til Tebens Balsamerere, har man svært ved at faa sig til at tro, at han nogen Sinde har været ung og haft den sorte Sidekrølle — at han har været Barn og kunnet lege.

*

*

*

Vi havde dog troet, at vi nu var færdige med det frokostspisende Cook-Selskab. Men, nej; vore Heste, der løb hurtigere end deres Æsler, indhentede dem paa Tilbagevejen mellem Abydos grønne Marker, og da vi paa den smalle Vej mødte en Række Kameler, belæssede med Luzerner, opstod der Trængsel, saa at vi maatte standse, og et Øjeblik stod vi alle klumpede sammen mellem hverandre. Tæt op til mig staar et elskeligt, lille hvidt Æsel; det ser paa mig, og vi forstaar ved første Øjekast hinanden; der opstaar straks gensidig Sympati mellem os. En Cook-Dame med Briller knejser oppe paa det — o vé! den skrækkeligste af dem alle, lang og

knoglet og med en striks Mine. Ovenpaa Rejsedragten har hun trukket en Jerseytrøje, af den Slags, der bruges ved Tennis, og som fremhæver alle skarpe Kanter i hendes ranglede Skikkelse, — hele hendes Person synes at være Indbegrebet af det britiske Riges *respectability*. Man vilde forøvrigt finde det mere retfærdigt — saa lange er hendes Ben — om det var hende, der bar Æslet.

Det stakkels, lille hvide Æsel med de viftende Øren ser sørgmodigt paa mig, og dets smukke, iagttagende Øjne synes at sige til mig:

„Er hun ikke skrækkelig?“

„Jo, det skal Gud vide, mit stakkels lille Æsel! Men trøst dig med, at saa længe hun sidder paa din Ryg, har du dog den Fordel fremfor mig, at du ikke kan se hende.“

Imidlertid synes min fornuftige Betragtning ikke at trøste det. Dets Blik siger mig, at det vilde føle sig langt stoltere, hvis det, som saa mange af dets Kammerater, bar et almindeligt Knippe Sukkerrør.

XI

DEN TRÆLBUNDNE NIL

I Begyndelsen af vor geologiske Periode for over hundrede tusind Aar siden, da det faste Land efter den sidste Verdensomvæltning omtrent havde antaget den Skikkelse, som vi kender, da Floderne langsomt begyndte at danne deres Løb, skete det, at Regnskyllene fra en hel Bjærghkæde i Afrika styrtede ned som en frygtelig Vandstraale og væltede tværs ud over de Egne, hvor intet Liv trives — de Egne, der strækker sig fra Atlanterhavet til det indiske Hav og som vi kalder Ørkenen. Og lidt efter lidt ordnede denne mægtige Vandstrøm, der havde forvildet sig imellem Sandmasserne, sit Løb og blev til *Nilen*! Med utrættelig Taalmodighed gav den sig til at arbejde som Flod, hvilket næsten skulde synes umuligt i denne forbandede Zone: først at afrunde alle Granitblokke, der laa spredt paa dens Vej over Nubiens Højsletter, og derpaa lidt efter lidt, lidt efter lidt at afsætte det ene Lag Dynd efter det andet for at danne en levende Færdselsvej og skabe som et langt grønt Baand midt i dette Dødens endeløse Rige.

Hvorlænge det er siden, at Floden begyndte sit store Værk? Blot at tænke paa det gør én angst . . . I de fem tusind Aar, som vi har Rede paa, har den uafbrudte Afsætning af Dynd næppe gjort Baandet bredere; det

befolkede Ægypten var i de ældste historiske Tider omtrent, som det er nu. Hvor mange Aartusinder behøvedes der for at gøre de store Granitblokke paa Nubiens Sletter saa runde og glatte? Paa Faraonernes Tid havde de nøjagtig den samme Kugleform, slebne blanke af Vandets Overrisling — og de mange Hieroglyf-Indskrifter paa de afrundede Sider er kun lidet udviskede, uagtet de hver Sommer i fire, fem tusind Aar har været udsat for den regelmæssige Oversvømmelse! . . .

Nilens Dal var Undtagelsens Land! Vidunderligt og enestaaende, frugtbart uden Regn, tilstrækkeligt vandet ved sin Flod uden Hjælp af nogen Sky, ukendt med den mørke Aarstid og det fugtige, taagede Vejrlig, som knuger os, altid med den samme uforanderlig klare Himmel, der hvælver sig over de uhyre omliggende Ørkener, hvor Horisonten aldrig fordunkles af Vanddampe. Det er aabenbart den evige Lysglans og den Lethed, hvormed Livet formedes, der her lod den første Spire til al menneskelig Tænkning udvikle sig. Og efter at Nilen saa taalmodig havde skabt Ægyptens Jordbund, blev den ogsaa Ophavet til den Race, der gik forud for alle andre, ligesom de tidlige Skud, man ved Foraarstid ser udfolde sig paa en Træstub før alle andre, men som ogsaa undertiden visner før Sommeren kommer. Nilen skabte dette Folk, hvis ubetydeligste Oldtidslevninger vi i Nutiden samler paa med Forbavselse og Beundring, — et Folk, som fra første Gry midt iblandt alt det oprindelige Barbari med Storhed opfattede Uendeligheden og Guddommeligheden, et Folk, som sikkert og overlegent trak de første arkitektoniske Linier, hvorefter vor Arkitektur senere dannedes, og som udkastede Grundtrækkene for Kunst og Videnskab, — for alt Aandsliv.

Senere hen i Tiden, da den skønne Blomst, som Men-

neskeheden havde udfoldet, var visnet, synes det, som om Nilen, stadig fortsættende sit Løb mellem Ørkenerne, havde taget det op som en Mission i næsten to tusind Aar langs sine Bredder at fastholde en Slags Ubevægelighed og Forældethed, som en ærbødig Hyldest til dens overvældende Minder. Efterhaanden som Sandet begravede Tempelruinerne og Kolosserne med de sønderslaaede Ansigter, forandredes intet her under Himmelen evige blaa. Langs Nilens Bredder foregik Agerdyrkningen paa samme Maade som i gamle Dage, samme Slags Baade førende ganske lignende Sejl gik op og ned ad Floden, de samme Sange lød i Takt til Menneskets stadige ensformige Arbejde. Fellahernes Race, der ubevidst vogtede den underfulde Fortid, levede i en Sløvhedstilstand uden nye Ønsker og næsten uden Sorger. Tiden gled hen for Ægypten under den evige Sol og omgivet af Dødens dybe Fred.

Men nu er det fremmede, der er Herrer i Landet, og de har vækket den gamle Nil for at trælbinde den. I knap tyve Aar har de omskabt og skæmmet Nildalen, der hidtil havde ligget bevaret som en Helligdom. De har paabudt Katarakterne Tavshed; ved at bygge Dæmninger har de tilsneget sig det kostbare Vand for længere borte at lade det strømme ud over Sletter, som derved er blevet til fuldstændige Moradser, hvorfra Dampe allerede nu stiger op og formørker den klare Himmel. De gammeldags Pumpeværker er ikke mere tilstrækkelige til det moderne Agerbrug; for at Oppumpningen kan foregaa med større Hast begynder nu Dampmaskiner at rejse sig langs Skrænterne ved Siden af nymodens Fabrikker — snart findes der ikke nogen Flod, der i saa høj Grad som Nilen skæmmes af Jærnskorstene og tykke, sorte Røgskyer. Denne Udnyttelse af Nilen foregaar

forøvrigt saa ilfærdigt, som var det et Bytte, man grisk kaster sig over. Hele dens Skønhed forsvinder, thi det, der udgjorde Nilens Ynde paa dens Løb gennem de endeløse, ensformige Landstrækninger, var den Fred og det Oldtids-Mysterium, der hvilede over den.

Du stakkels vidunderlige Nil! Endnu kan man dog undertiden betages af din Fortryllelse — men snart vil den svinde. Endnu er der uberørte Kroge, endnu er der klare Dage, og der er endnu vidunderlige Aftener, der faar én til at overse Røgskyerne og al den Hæslighed, de fører med sig. Men den berømte Sejlads i Dahabijehen op ad Floden fra Kairo til Nubien er det næppe mere Umagen værd at gøre.

Det er i Almindelighed om Vinteren, at man foretager denne Rejse for stadig at følge i Solens Spor, efterhaanden som den flygter længere henimod den sydlige Halvkugle, — om Vinteren, den Aarstid, hvor Vandet synker og Dalen udtørres. Naar man har forladt den kosmopolitiske By, som Nutidens Kairo er, og man er kommen forbi Jærnbroerne og de elegante Hoteller, der er overmalede med Reklamer, føler man en pludselig Fred, idet man fjærner sig op ad Flodens brede, hurtig ilende Vande, hvor Breddens Palmer danner Forhæng. Man føres bort af sin Dahabijeh, hvor man er Herre og kan være ene, om man saa vil det.

De første Par Dage følges man paa Vej af de evindelige Triangler, Pyramiderne: Dashur- og Sakkara-Pyramiderne følger efter Pyramiderne ved Gizeh. Horisonten brydes længe af deres kæmpemæssige Silhouetter. Og ligesom Bjerge, naar man faar dem paa Afstand, synes Pyramiderne næsten højere, efterhaanden som man kommer længere fra dem, og de mere skiller sig ud fra deres nærmeste Omgivelser. Og naar de saa tilsidst

er forsvundne, har man endnu, inden man kommer til den første Katarakt, omtrent to hundrede Mil at sejle op ad Floden i langsomme Dagsrejser gennem øde, ensformige Ørkenegne, hvor Timernes og Dagenes Gang væsentlig betegnes ved Lysets vidunderlige Spil.

Naar undtages Aftenens og Morgenens gøglende Blændværk, er der intet, der fæstner éns Opmærksomhed paa de graa Skrænter ned mod Floden, hvor Fellahernes stille Hyrdeliv udfolder sig uden Afveksling. Solen brænder hedt; de stjerneklare Nætter er kolde. Den tørre Vind, der næsten uafbrudt blæser fra Nord, bringer én til at gyse af Kulde, saa snart Mørket falder paa.

Hvor mange Mil man end sejler gennem det dyndede Vand, hvor mange Dage og Uger man saa arbejder sig op ad denne Strøm, hvis smaa ilende Bølger skynder sig forbi Dahabijen, saa er det dog ikke til at se paa Floden, at dens Vandrigdom tager af, saa lidt som at dens Fart formindskes. Mod denne mægtige Strøm med det lunkne frugtbringende Vand er Floderne i Frankrig ikke andet end Rendestene. Og til højre og venstre strækker sig i det uendelige de to parallelle Rækker af nøgne Kalkbjerge, der indespærrer Ægyptens Agerland: mod Vest den libyske Ørkenkæde, som rammes af Solens første Straaler, der overgyder den med en klar, rød Koralfarve; mod Øst den arabiske Ørkens Bjerge, hvor Aften solens sidste Skær længst dvæler som et Bælte af dunkelt glødende Kul. Snart fjærner de to paralleltløbende Klippemure sig saa langt fra hinanden, at der bliver mere Plads til de grønne Marker, Palmeskovene og de smaa Oaser, der adskilles ved smalle Striber af gyldent Sand. Snart nærmer de sig saa tæt til Nilen, at det beboelige Land kun er et Par Agerrener bredt ved Flod-

bredden, og straks efter begynder de døde Sten- og Sandstrækninger. Nogle Steder hænger Ørkenbjærgene endog næsten ud over Floden som hvide Kalkklinter med et svagt rødligt Skær. Her falder aldrig en Regndraabe, der kan forfriske, og i forskellig Højde paa Klippevæggen ser man de firkantede Huller til Mumiegravene gabe sig i Møde. I fem tusind Aar har man boret Huller i Bjærgsiderne for at anbringe Sarkofager derinde. Der er et Mylder af Lig fra Oldtiden i disse Bjærg, som paa Afstand gløder i det skønneste Rosenskær og danner endeløse Bagtæpper for alt, hvad der foregaar paa disse Bredder.

Hvad der foregaar her, er dog ikke mere afvekslende end den ensformige Baggrund. Først er der Kvinderne i lange sorte Klædninger. Bestandig ser man dem komme ned til Floden for at hente Vand i deres langhalsede Krukke, og med stolte og yndefulde, men ganske ensartede Bevægelser løfte dem op og bære dem bort, balancerende med dem paa det tilslørede Hoved. Saa er der Hjorderne. — Geder, Faar og Æsler mellem hverandre, som sortklædte Hyrder driver ned til Floden for at vande. Man ser ogsaa klodsede, lerfarvede Bøfler, der dvaske gaar ned til Floden for at bade sig. Og endelig er der det store Vandingsarbejde, den traditionelle *noria*, som en lille Okse med Bind for Øjnene trækker rundt; men først og fremmest Shadufen med Vippestangen, der sættes i Gang af Mænd, hvis nøgne Overkrop driver af Vand.

Den ene Shaduf følger efter den anden, saa langt Øjet rækker, og det er forunderligt at se den stadig gængende Bevægelse, — vanskelig at følge i det fjærne — af alle de lange Stænger, der uafbrudt hejser Vandet op, vippende op og ned som levende Følehorn. Forøvrigt

foregik det paa Ramses' Tid ganske paa samme Maade langs Floden. — Men pludselig, hvor Bredden gør en Bøjning, forsvinder den gamle faraoniske *Shaduf* for at give Plads for en Række Dampmaskiner, som med endnu større Kraft kan drive Øsearbejdet, end selv Fellaherne med deres stærke Muskler formaar det; og snart vil den underkuede Nil faa en Bræmme af sorte, tilrøgede Skorstene.

Hvis man ikke kendte Beliggenheden af Ægyptens berømte Ruiner, vilde man drage forbi dem uden at se dem. Paa en enkelt Undtagelse nær, ligger de ovre paa den anden Side af de grønne Sletter ved Randen af Ørkenen. Paa den to hundrede Mile lange fredelige Sejlads, hvor man følger langs med de rosenfarvede Kalkklinter, ser man kun smaa Nutids-Flækker og Landsbyer af en ubestemmelig jordagtig Farve glide forbi og tegne sig mod Klippernes ubevægelige Baggrund. Enkelte Minareter med gennembrudt Murværk rager op over dem; de skinner hvidt oven over alt det graa. Hele Sværme af Duer flagrer rundt i Luften; og mellem Smaahusene, der i Virkeligheden kun er Hytter klinede op af soltørret Dynd, skyder Afrikas pragtfulde Palmer op, enkeltvis eller i imponerende Grupper, og deres Fjerduske, der svajer i Vinden, kaster højt oppe fra Skygge ned over de smaa menneskelige Vaaninger. Hvor dødt og stillestaaende alt dette end er, vilde man dog endnu for kort Tid siden have følt sig fristet til at standse paa disse Steder, draget af en navnløs Fred — det fjærne Østens og Islams Fred. Men selv ved den mindste Flække findes nu til Dags — mellem smukke gammeldags Baade, som endnu i stort Antal ligger dér, og hvis Ræer ligesom høje Siv peger op mod den blaa Himmel — en mægtig sort Anløbsbro for Turistskibe, der virker

skæmmende paa alle Omgivelser ikke mindst ved sin pralende Reklame: Thos Cook and Son (Egypt limited). Og saa at høre Jærnbansens Piben! Den følger ubarmhærtig langs med Floden for at føre europæiske Turisthorder fra Deltaet og lige til Sudan. Og endelig knejser som en skærende Ironi i Stationernes umiddelbare Nærhed uvægerlig en eller anden moderne Fabrik og behersker med sine Skorstene de stakkels faldefærdige Ting, som endnu prøver paa at tale om Ægypten og Mysteriet.

Derfor standser man heller ikke mere ved Byer eller Flækker, medmindre de ligger paa Vejen til berømte Ruiner. Ellers maa man helst gaa uden om dem og naar man om Aftenen vil holde Rast, søge sig en ukendt Landsby i en stille Afkrog eller ogsaa fortøje sin Dahabieh ved selve Flodskræntens ærværdige graa Jord.

Og man drager videre i Dage og Uger mellem de to Rækker endeløse, rosenrøde Kalkklinter, der er fulde af Gravkamre og Mumier; de er Nildalens Mure og følger én til den første Katarakt — lige til Nubiens Grænse. Først dér skifter Ørkenens Klipper Udseende og Karakter og gaar over til den mørke Granit, hvoraft Faraoerne lod udhugge deres store Gudebilleder og høje Obelisker.

Videre og videre drager man op ad den evige Flodvej; Forestillingen om Timer og Dage forsvinder under Vindens regelmæssige Blæsen, Himlens evige Klarhed og den store Flods ensformige Løb, der snoer og krummer sig, og som aldrig ender. Hvor skuffet man end er over at se, hvorledes Profanationen breder sig langs dens Bredder, kan man dog ikke unddrage sig en Følelse af Fred ved at leve her ganske alene som Nomade paa Vandet, som Udlænding mellem en Besætning af tavse Arabere, der hver Aften kaster sig ned og tillidsfuldt beder deres Bønner.

Og saa drager man jo mod Syden, mod Solen, og for hver Dag bliver Luftens Klarhed større og Belysningen skønnere; Varmen svøber sig mere kærtegnende om én, og samtidig antager de menneskelige Skikkelser, der skimtes inde paa Bredden, mere og mere Bronzens Farve.

Man gaar helt op i dette Flodliv, der endnu leves saa intensivt, at man i enkelte Øjeblikke, naar ingen Kulrøg formørker Horisonten, føler sig hensat til Tider, hvor Arbejdet havde sin primitive Form og en sund Skønhed hvilede over alt. I de Baade, man møder, sidder halvnøgne Mænd, øre af Bevægelsen, Solen og Luften, og ror, idet de istemmer Nilens Sange, der er lige saa gamle som Teben eller Memfis. Og naar saa Stormen rejser sig ligner alle disse Dahabijer, med Sejlene udspændte paa de lange Ræer, en Skare flyvende Fugle.

Pludselig duver Baadene og bortfører med forøget Fart deres blandede Ladning af Mennesker, Dyr og alle Slags Sager. Mellem Faar og Geder ses Kvinder, der endnu er klædte som i Oldtiden, og store Dynger af Frugt og Græskar foruden Kornsække. Mange af Baadene synes synkefærdige, saa stærkt er de ladede med Lerkrukker, hvis Form ikke har forandret sig i tre tusind Aar, og som Fellahkvinderne saa yndefuldt løfter op paa Hovedet — og man ser Stabler af de skrøbelige Lervarer glide hen over Vandet, som løftede op af kæmpe-mæssige Maagevinger. Og i længst henrundne, næsten sagnagtige Tider førtes Nilskippernes Liv under samme Former, saaledes som Basreliefferne paa de ældste Grave viser det. Livet fordrede den Gang den samme Legemskraft som nu, der anvendtes den samme Manøvrering med Sejlene, og Arbejdet udførtes aabenbart til de samme Sange. Lige som nu omsusedes Mændene af Ørken-

vindens feberhede Kærtegn, mens de fjærne Bjærge med det aldrig skiftende Rosenskær stod som evige Kulisser.

Men pludselig høres Larm af prustende Maskiner og en gennemtrængende Piben og Fløjten; og op i Luften, der nylig var saa ren og klar, snor sig stinkende, sorte Røgsøjler. Det er de moderne Dampere, der kommer her og bringer Forstyrrelse blandt denne Fortidsflaade. Kuldamperne skyder frem, piskende Vandet til Skum, og en hel Række af store tre-etages Skibe gennempløjer Floden med Larm og Spektakel. De er stuvende fulde af Passagerer, af hvilke de fleste udmærker sig ved deres Hæslighed, Snobberi og Idiotisme.

Den stakkels Nil, hvis solbeskinnede Flade i gamle Dage afspejlede den højeste jordiske Pragt og bar alle Baadene med Guder og Gudinder, der dannede Følge bag Amons store Guldskib — Nilen, som fra de første Tiders Gry kun kendte fejlfri Renhed baade i den menneskelige Skikkelse og i Arkitekturens Linier . . . hvilken Nedværdigelse for den! Efter sin totusindaarige Dvale at skulle føre de flydende Kaserne for Cooks Agentur, at skulle drive Sukkerfabrikker og lade sit første Klasses Dynd gøde Jorden for at frembringe engelske Bomuldsstoffer! . . .

XII

HOS GLÆDENS OG KÆRLIGHEDENS GUDINDE

Det er i Marts Maaned, og alt straalere i frodig Yppighed som hos os i Juni. Man er midt imellem grønne Kornagre, blomstrende Luzerne-og Bønnemarker, og alle Vegne er der fuldt af jublende Fugle, der synger i vilden Sky og flager frem og tilbage i lyksalig Travlhed mellem deres Reder og Unger. Man vandrer paa en fed Jordbund mættet med Næringsstoffer. Det maa aabenbart være Dyrenes Paradis, man kommer igennem, thi der vrimler alle Vegne af dem. Der er Hjorde af Geder med Tusinder af smaa brægende Kid; Aseninder med deres unge Føl, der springer omkring; almindelige Køer og Bøffelkøer, der giver deres Kalve Die, og alle Dyrene løber frit omkring paa de opdyrkede Marker og har Lov til at græsse overalt, som var der ingen Ende paa Overfloden.

Hvad er det for et Land, der, saa langt man øjner, ikke har nogen menneskelig Bolig, Landsby eller blot et Klokketaarn som Kendetegn? Det er de samme Kornsorter, som vi har, Hvede, Luzerner og Bønner, der fylder Luften med deres hvide Blomsters Duft, men Himlen er som et Lyshav og fortoner sig i det fjærne i et Væld af Klarhed. Og ligesom et „forjætted Land“ er de frugtbare Sletter i det fjærne indesluttet til højre og

venstre af to jævnsides løbende Stenmure, to rosenrøde Bjærgkæder med et udpræget øde og ørkenagtigt Udseende. Og foruden de mange Dyr, der hører til vore Klimaer, er her Kameler med deres løjerlige Afkom, der ligner firbenede Strudser og som drikker hos dem. Og endelig ses langt borte paa Markerne Bønderkoner, der er tilhyllede med lange, sorte Slør. Saa er vi altsaa i Orienten, men er det en Egn i Afrika eller en Oase i Arabien?

Solen er i dette Øjeblik dæmpet af en Række Skyer, der svæver lige over vort Hoved i det blaa Rum, som om et Fed hvid Uld var trukket tværs over Himlen. Det er, som der kommer noget roligere, næsten lidt mystisk i det stærke Lys over Markerne og de grønne Sletter med det myldrende Liv og den dirrende Fuglesang, mens som en Modsætning Baggrunden, som intet slører, staar endnu skarpere i det skærende Lys, og Ørkenbjærgene ligger badet i overvældende Sol.

Stien, som vi vedbliver at følge, og som næsten ikke er til at skælne mellem Plovfurerne, fører os tilsidst ind under en stor Portal, der ligger i Ruiner — en Oldtidslevning, fra hvilken Tid vides ikke, der endnu staar her ganske ene og overraskende mellem saftige grønne Græsgange og Kornmarker. Man kunde se Portalen meget langt borte i den klare Luft, og efterhaanden som man nærmer sig den, opdager man, hvor kolossal den er. Paa Dørstykket ses i Relief en Solskive med to lange, symmetrisk udspilede Vinger . . .

Man bør hilse den med religiøs Ærefrygt, thi denne bevingede Skive er dog endelig et Symbol, der giver en umiddelbar og bestemt Henvisning. Dette Land er altsaa Ægypten, Ægypten vor Oldtids-Moder. Her maa have ligget et Tempel, højt æret af Folket, eller en stor By,

der helt er forsvundet, thi Søjleskafter og udhuggede Kapitæler ligger strøede rundt omkring i Luzerne-markerne . . . Hvor er det ufatteligt, at denne Jord med al dens fordums Herlighed er sunket ned til at blive et Land, hvor der i Aarhundreder er ført et stille Hyrdeliv, og dog har denne Jord aldrig mistet sin nærende Kraft, sin vidunderlige Frugtbarhed!

Gennem Kornmarkerne og mellem de store Hjorder fører Stien hen til en Slags Høj, der ligger ganske alene midt paa Sletten, og som hverken har samme Farve eller samme Natur, som Bjærgene i Ørkenerne rundt om. Bag ved os trækker Portalen sig længer og længer bort; dens høje, imponerende, men triste og ensomme Silhouet spreder uendelig Sørgmodighed over det grønne Græshav, der fredeligt breder sig her, hvor der forud var et Midtpunkt for Pragt og Herlighed.

Og nu rejser Blæsten sig med en Lyd som af Piske-smæld, Ægyptens næsten aldrig afbrudte, bidende Blæst, der minder om Vinter, uagtet Solen brænder som Ild. Kornstraaene bøjer sig og viser deres unge, lysegrønne Skud, og Dyrene i Hjorderne trykker sig tæt op mod hverandre og gør Front mod Stormen.

Efterhaanden som vi nærmer os, viser den mærkelige Høj sig at være en mægtig Dyngge af Skaar og Murbrokker, altid den samme Slags rødbrune Murbrokker; spredte Lævninger fra de romerske Kolonibyer, som blomstrede her i et Par Aarhundreder — et næsten forsvindende Tidsrum i Ægyptens lange Historie — for saa at synke i Grus og blive til formløse Ruindynger paa Nilens fede Dyndjord eller begraves under det altopslugende Sand.

Her er Dynger af smaa rødlige Murbrokker, der i fordums Dage rejste sig som Huse; Dynger af Potte-

skaar, Stumper og Stykker af Amforaer af den Slags, der brugtes til at hente Vand i fra den gamle Flod; Rester af Mure, der blev ombyggede i alle Tidsaldre, og hvor der findes Stene med Hieroglyfindskrifter vendte paa Hovedet Side om Side med Brudstykker af græske Steler, koptiske Skulpturer og romerske Kapitæler. I vore Lande, hvor Fortiden ikke synes fjærnere end Dagen igaar, har vi intet, der kan lignedes med et saadant Kaos af døde Ting.

Nu til Dags kommer man ad en bred Gennemskæring i Potteskaarsbjærget ind i Gudindens Helligdom. De mærkelige Dynger af uordentlige Murbrokker og Potteskaar lukker til alle Sider om Helligdommen som en Fæstningsmur, og indtil for ganske nylig laa Templet begravet under dem lige til Taget. Man staar forvirret og betaget over for dette Tempel, saa storslaaet, strængt og skummelt er det. Var det virkelig den ægyptiske Afrodites Bolig, Kærlighedens og Glædens Gudinde! Man vilde snarere tro, at man var kommet til en eller anden frygtelig Guddom, en Mørkets eller Dødens Fyrste. Gennem en skummel Portal i stræng Stil, opført af kæmpemæssige Sten, og over hvilken Skiven med de lange Vinger er anbragt, skimter man et Tilflugtssted for religiøs Gru, og i dets Dybder forsvinder de massive Piller i fuldstændigt Mørke.

Man gaar ind, og straks ved det første Skridt slaar Køligheden én i Møde som i en Gravhvælving. Først kommer Forhallen, hvor der endnu er forholdsvis lyst mellem Pillerne, som er overlæssede med Hieroglyfer. Hvis der ikke fandtes de store Menneskehoveder, der danner Kapitælerne paa Søjlerne, og som fremstiller Helligdommens Gudinde, den skønne Hathor, vilde dette Tempel fra en Forfalds-Periode næppe adskille sig

fra dem, som man byggede der i Landet to tusind Aar tidligere. Samme Strængthed i Linier og samme tunge Stil.

Paa de mørkeblaa Lofter er der ogsaa her Freskomalerier, der forestiller Stjærnerne, himmelske Genier og Rækker af bevingede Solskiver. Paa alle Væggene er der Basrelieffer med den sædvanlige Skare af gestikulerende Væsner, der gør Tegn til hverandre med Hænderne — evig de samme mystiske Tegn, gentagne i det uendelige overalt i Paladser, Gravkamre og Kongegrave, paa Sarkofager og Mumienes Papyrus.

Memfis' og Tebens Templer, der har bestaaet mange hundrede Aar før dette Tempel, og som var saa langt mere storslaaede, har alle mistet deres med Forsæt fremkaldte Mørke, man kunde sige deres hellige Gru, ved at Tagværkets vældige Granitblokke er styrtede ned. Hos den skønne Hathor derimod, naar undtages enkelte Hoveder som Kristne eller Muselmaner i fordums Tider har sønderslaaet med Hammerslag, er alt endnu ubeskadiget, og fra de høje Lofter falder der den Dag i Dag den mørke Skygge, der formaar at fremkalde saa stor en Rædsel.

Mørket sænker sig tættere i Hypostylen, der følger efter Forhallen. Derpaa kommer der to Sale i Flugt, den ene helligere end den anden, hvor der gennem smalle Skydeskaar falder et sparsomt Dagsskær, som knap formaar at belyse de øverste Rækker af de utallige gestikulerende Skikkelser paa Murene. Og efter endnu flere imponerende Galerier kommer man omsider ind til den inderste Kærne af denne Sammenhobning af vældige Sten — det Allerhelligste, — der ligger indhyllet i tæt Mørke. Hieroglyfindskrifterne nævner dette Sted som „den skjulte Sal“, og i fordums Dage var Ypperstepræ-

sten den eneste, der kun *én Gang* om Aaret og ganske *ene*, havde Ret til at komme der for at udøve en Ritus, om hvilken man nu intet ved.

„Den skjulte Sal“ ligger nu tom, forlængst plyndret for de Guldemblemer og Ædelstene, hvormed den for-dum var fyldt. Lysene, som vi tænder her, kan med deres spæde Flamme ikke trænge gennem Mørket, som fortættes over vore Hoveder under Granitloftet. I dette store rektangulære Rum, næsten en Art Hule, kan vi kun lige skimte den Sværm af Skikkelser, som paa Murene med Tegn fører deres uhyggelige, stumme Samtale.

Henimod Oldtidens Slutning og ved Begyndelsen af den kristne Tidsalder udøvede, som man ved, Ægypten — ved sin ældgamle Anseelse, ved Mindet om Fortidens Magtvælde og ved sine Ruiners ophøjede Urokkelighed — endnu saa stor en Tryllekraft over Verden, at den paatvang Erobrerne sine Guder, sine Skrifttegn, sin Arkitektur, ja selv sit religiøse Rituel og sine Mumier. Ptolemæerne byggede her Templer, der var en Gengivelse af dem i Abydos og Teben. Selv Romerne, som dog i Forvejen kendte *Hvælvingen*, fulgte her de oprindelige Forbilleder og fortsatte ligeledes med Granitlofter, der dannedes af uhyre Fliser, fladt liggende ligesom vore Bjælker. Dette Tempel for Hathor, der er bygget paa Kleopatras og Augustus' Tid og paa en Tomt, der æredes under hele Oldtiden, genkalder ved første Øjekast et eller andet Værk fra Ramsestiden.

Men ser man nærmere til, opdager man imidlertid navnlig i Enkelthederne paa de tusinde Basrelieffigurer betydelige Afvigelser. Det er de samme Stillinger, de samme traditionelle Haandbevægelser; men Liniernes forunderlige Ynde er gaaet tabt ligesom den ophøjede Ro

i Skikkelsernes Blik og Smil. I den ægyptiske Kunsts Blomstringstid var der over de slanke Skikkelser noget lige saa rent og uskyldigt som over de store Blomster, de holder i Haanden, og selv om hver Muskel er betegnet med stor Nøjagtighed og Kundskab, har det intet at sige; det gør dem ikke mindre ulegemlige. Selve Guden Amon, Avleren, der ofte afbildes paa den anstødeligste Maade, vilde synes kysk ved Siden af dette Tempels Beboere. Her er det tværtimod, som om det var levende Væsener, dirrende af Vellyst, der for Spøg havde anbragt sig i de overleverede Stillinger. Den skønne Gudindes Barm, hendes Hofter og hele hendes nøgne Legeme er udført med en indgaaende og omsorgsfuld Realisme; det er som levende, bævende Kød. Hun og hendes Ægtemand, den skønne Horus, Isis' Søn, staar overfor hinanden i hele deres Nøgenhed og betragter hinanden med leende Øjne, der er svimle af Elskov.

Omkring det Allerhelligste er der en Mængde Sale, tunge som Fæstninger, og hvor mørke Skygger samler sig. De benyttedes forud til de indviklede Ceremonier og til Mysterierne. Her som over alt findes ikke et Murhjørne, der ikke er overlæst med menneskelige Afbildninger og Hieroglyfer. Paa de blaa Lofter, hvor der er Freskomalerier af bevingede Skiver, som Skarer af flyvende Fugle, findes der sovende Flagermus, og Gede-hamsene fra Markerne udenfor har i hundredevis bygget deres Reder under Loftet, hvorfra de hænger ned som Drypsten.

Flere Trapper fører op til de udstrakte Terrasser som Templets flade Tage danner. Det er ganske smalle Trapper, hvor Luften er kvælende og Lyset kun trænger sparsomt ind gennem Skydeskaarene, der viser Murenes knugende Tykkelse. Selv her ser man Rækker af de

uundgaaelige Skikkelser indridset paa Væggene, bestandig i de samme Stillinger. De følger os overalt, stiger op sammen med os og aflader ikke et Øjeblik at gøre de evindelige, ganske ens Tegn til hverandre.

I samme Øjeblik man kommer op paa det høje Tagværk, hvor Ægyptens Sol og den kolde skarpe Vind igen fanger én, modtages man af et frygteligt Fuglekomers. Her er Spurvenes Kongerige. De har Tusinder af Reder hos den gæstmilde Gudinde og synger allesammen af fuld Hals i deres Livsglæde. Og denne Templets øverste Top udgør en hel stor Plads, en Ødemark brolagt med kæmpemæssige Fliser. Over Ruindyngerne opdager man, her oppe fra, Sletterne, som strækker sig fredeligt dér, hvor fordem den store By, Dendera, laa — den By som Hathor elskede, en af de berømteste Byer i Øvre-Ægypten.

Lyse Kornspirer, Luzerner og Bønner breder i det uendelige deres Grønt over Sletterne. Hjorderne, der hist og her klumper sig sammen, ligner mørke Pletter paa Græsmarkernes friske grønne Flader, der vifter og bølger i Vinden. Og de to Rækker rosenrøde Klipper — den arabiske Ørkenkæde mod Øst, den libyske mod Vest — lukker i Baggrunden for Nildalen, dette Overflødighedens Land, der fra Oldtiden og lige til vore Dage har været et eftertragtet Bytte for alle rovbegærlige Folk

Templet har ogsaa underjordiske Rum, Krypter, hvortil man stiger ned ad Vindeltrapper eller kryber ind igennem et Hul. Her er lange Galerier, der ligger over hverandre, og som sikkert har været brugt som Skatkamre, og lange Korridorer, der minder én om de Gange, der i onde Drømme kan synes at lukke sig sammen om én, saa at man spærres inde. Der er en tung og trykkende

Hede. Og her træffer man selvfølgelig igen de talløse gestikulerende Skikkelser paa alle Væggene. Her er Afbildninger i tusindvis af den skønne Gudinde med de svulmende Bryster, som man ikke kan undgaa at strejfe, idet man gaar forbi; og den friske Hudfarve har holdt sig næsten uforandret siden Ptolemæernes Dage.

*

*

*

I en af Vestibulerne, som vi gaar igennem for omsider at forlade Helligdommen, findes mellem Basreliefferne, som her fremstiller Fyrster, der yder den yppige Hathor deres Hyldest, en ung Mand med den kongelige Tiara med Uræushovedet, indtagende Faraonernes Stilling: Kejser Nero!

Navneangivelsen med Hieroglyfer er nok til at fastslaa hans Identitet, skønt Billedhuggeren, der ikke har kendt hans rigtige Ansigt, har givet ham helt konventionelle Træk, regelmæssige som Guden Horus'. I de Aarhundreder det romerske Herredømme varede i Ægypten, lod Vestens Kejsere deres Billede anbringe paa Tempelmurene og gav Ordre til i deres Navn at lade frembære Offergaver til Ægyptens Guddomme — dette Ægypten, som dog i deres Øjne var et uendelig fjærnt Land, en Koloni næsten ved Verdens Ende. (Forøvrigt var en saadan anden Rangs Gudinde fra Faraonernes Tid netop egnet til at være Yndlingsgudinde hos Forfaldstidens Romere.)

Kejser Nero! Da disse Basrelieffer, der omtrent hørte til de sidste, blev udhuggede, og de sidste Hieroglyfer blev skrevne, nærmede de oprindelige, udviklede Systemer af Gudeskikkelser sig deres Afslutning, og Glædens Gudinder havde levet deres længste Tid. I

Judæa var man alt naaet til højere og renere Anskuelse, der i nu to tusind Aar skulde være de ledende i den halve Verden — for derpaa desværre efter deres Tur at trænges tilbage. Folkeslagene vilde nu forsøge med hele deres Sjæl at kaste sig ud i Forsagelse, Askese og Broderkærlighed. . . .

Hvor er det sælsomt at tænke sig, at medens man her mejslede dette arkaiserende Basrelief af Kejseren og til Indridsningen af hans Navn endnu anvendte de Skrifttegn, der gaar tilbage til de første Tider, var der i Rom allerede kristne, der holdt Sammenkomster i Katakomberne og udaandede i Ekstase paa Arenaen!

XIII

DET MODERNISEREDE LUKSOR

Nilens Vand stod allerede saa lavt, at min Dahabijeh flere Gange var løbet paa Grund, hvorved vi var blevet forsinkede, saa at vi ikke havde kunnet naa Luksor, og da Mørket faldt paa, havde vi derfor fortøjet Baaden et Sted ved Flodskrænten.

„Vi er ganske tæt derved,“ sagde Skipperen til mig, inden han gik til sin Aftenbøn. „Vi kan være der paa en Time i Morgen.“

Og Natten sænkede sig stille over os paa dette Sted, der i ingen Henseende syntes at adskille sig fra alle de andre Steder, hvor vi i den sidste Maaned halvt tilfældig havde fortøjet Baaden for at afvente Dagens Frembrud. Som mørke Masser skimtedes utydelige Grupper af grønne Buske og Træer, over hvilke en enkelt høj Palme hist og her ragede op og tegnede sin sorte Fjerdusk mod Nathimlen. Græshopperne holdt stor Koncert — Øvre-Ægyptens lykkelige Græshopper, der kan synge næsten hele Aaret rundt i det lune, duftende Grønne. Og midt i Stilheden lyder Natfuglenes Skrig, som en Kats uhyggelige Miaven. Ellers intet uden Ørkenens uendelige, næppe anede men dog alt beherskende Stilhed.

*

*

*

Og paa denne Morgen, som forresten hver Morgen ved Solopgang, var der en nyfødt Klarhed og Glans over alt. Over den libyske Kædes Toppe gød sig et stadig stærkere lyst koralrødt Skær, mens de sidste graalige Skygger endnu dvælede paa Himlen som en Rest af Nattens Taager. Men mine Øjne, der nu i Ugevis havde vænnet sig til Solopgangens storslaaede, men altid ensartede Skuespil, vendte sig uvilkaarlig, som om noget drog dem, mod et Syn, der var dem uvant — en Fremtoning, der en halv Fjærdingvej borte paa den arabiske Side af Floden hævede sig i Vejret midt paa den dunkle Slette. Ved første Blik saa det ud som en Gruppe høje Klipper. I denne Trylleriets hemmelighedsfulde Stund saa det ud, som var de svagt violette og næsten gennemsigtige, og Solen, der knap var dukket op over Ørkenranden, belyste dem med sine skraa Straaler og morede sig med at kante deres Omrids med en lys rosenrød Bort. Var det Klipper? Umuligt — thi saa man nærmere til, traadte deres symmetriske og lige Linier tydeligt frem. Det var ikke Klipper, men arkitektoniske Bygningsmasser; overvældende store og mægtige laa de dér med et Præg af Evighed over sig; og op over dem steg Toppene af to høje Obelisker spidse som Spyddodder. Nu forstod jeg det: Det var Teben!

Teben! . . . I Gaar Aftes havde Mørket skjult den for mig; jeg havde ikke troet, at jeg var den saa nær. Men der var ingen Tvivl om, at det var Teben, thi intet andet i Verden kunde paa den Maade virke som en Aabenbaring. Skælvende af Ærefrygt hilste jeg denne enestaaende og ophøjede Ruin, der gennem mange Aar havde fyldt min Tanke, uden at Livet dog havde givet mig Tid til at komme der. Nu var jeg altsaa paa Vej til Luksor, der paa Faraonernes Tid havde været en For-

stad til den kongelige By, og som endnu er dens Havn. Det er aabenbart dér, man skal lægge til med sin Dahabijeh, naar man vil begive sig til Æventyrslottene, som den opgaaende Sol belyser med sine Straaler.

Mens mit bronzefarvede Mandskab istemmer den samme evindelige Sang, der er ligesaa gammel som Ægypten, og som hjælper dem ved det anstrængende Arbejde, og mens de skynder sig at hale Kæderne ind, hvormed vi er fortøjet ved Bredden, betragter jeg den fjærne Aabenbaring, de fjærne Ruiner, der stiger frem af Morgentaagen, hvis lette Slør maaske har ladet dem synes endnu vidunderligere i mine Øjne. Men Solen stiger højere, og alle Enkeltheder træder nu frem i det skarpe Lys. Ruinen afslører sig i hele sit Forfald skæv og sammensunken midt paa den tyste Slette, paa Ørkenens gule Tæppe. Og hvor knuser ikke Solen den med sin Ungdom, sin forfærdende, evige Bestaaen, idet den hæver sig i sin skære Pragt! For saa mange Aarhundreder siden, at de ikke kan tælles, havde den allerede antaget sin runde Form, og Skivens Omrids var blevet skarpt og klart, og den havde begyndt sin daglige Vandring over Sandets Riger, da den, som var det igaar, saa dette Teben dukke op — et Forsøg paa Magt og Herlighed, der syntes at spaa Menneskedværgene et sælsomt Opsving, men som Eftertiden ikke en Gang har formaaet at holde sig paa Højde med, — dette Teben, som forøvrigt var noget ret skrøbeligt og næsten latterligt; thi dér ligger det allerede i Grus efter at have bestaaet i knap fire tusind Aar!

*

*

*

En Time efter kommer vi til Luksor — og ak, hvilken Skuffelse! Allerede i en Mils Afstand er Winter-Palace det, der først vækker Opmærksomheden, og som behersker alle sine Omgivelser, — et hastigt opført Produkt af det moderne Liv, der i det sidste Aar er skudt op paa Nilens Bred — et kolossalt Hotel, tydelig opført af Kalk og Ler over et Stel af Jærn. To, tre Gange højere end det skønne faraoniske Tempel knejser det med sin pralende Façade, der er oversmurt med smudsig gul Kalkpuds. Alene en saadan Bygning er tilstrækkelig til skaanselløst at skæmme alle Omgivelser. Forgæves ligger den lille gamle arabiske By endnu dér med sine hvide Smaahuse, sin Minaret og sine Palmer; forgæves spejler, som i fordums Tid, det berømte Tempel med sin Skov af tunge Osiris-Søjler sig endnu i Flodens Vande — Luksors Tid er forbi!

Og hvilken Tilstrømning af Mennesker her er! Den modsatte Flodbred derimod henligger endnu fuldstændig ørkenagtig med Strækninger af gyldent Sand, og i Horisonten ses de dunkelt rosenfarvede Bjærge, som man véd er fulde af Mumiegrave.

Det stakkels Luksor! Langs Flodbreden ligger en Række Turistskibe, den Slags to-tre Etagers svømmende Kaserne, der i vor Tid hærger Nilen lige fra Kairo til Katarakterne — og de piber og tuder, mens deres Dynamoer ryster og dirrer med en uudholdelig Larm . . . Hvor skal jeg finde en stille Plads til min Dahabijeh, uden at Cooks Agenter vil gøre mig den stridig? Man ser forøvrigt ikke noget her til Tebens Paladser, hvor jeg henad Aften vil tage ud. Vi er længere fra dem nu, end vi var det i Nat. Under vor Sejlads om Morgen har det vidunderlige Syn trukket sig længere og længere tilbage paa Sletterne, der drukner i Lys. Og saa ligger

desuden Winter-Palace og alle de andre nyopsmurte Bygninger langs Kajen og spærrer for Udsigten.

*

*

*

Alligevel kan det ikke nægtes, at det er ganske morsomt at se den moderne Kaj ved Luksor, hvor jeg Klokken ti om Formiddagen gik i Land under en flammende Sol. I den pompøse Husrække, der ligger i Linie med Winter-Palace, begynder Butikkerne. Her sælges alt, hvad Turisterne udstafferer sig med: Vifter, Fluesmækker, Korkhjælme, grønne Briller; desuden Fotografier af Ruinerne i Tusindvis. Og hertil kommer alt Sudans Legetøjskram: gamle Negerknive, Panterskind og Gazellehorn. Til dette improviserede Marked kommer endog Indere med Stoffer fra Radjput eller Kashmir. Men Mumiehandlerne er dog de, der mest tiltrækker sig Opmærksomheden. De udstiller Ligkister af en sælsom Form, Mumiebind, balsamerede Hænder, Gudebilleder, Skarabæer — de tusind uhyggelige Ting, hvormed den gamle hellige Jordbund som en uudtømmelig Mine i Aarhundreder har forsynet Verden.

Langs med Butikkernes Udstillinger, søgende Skyggen af Husene og de faa Palmer, bevæger forskellige Udgaver af hele Verdens Pengearistokrati sig frem og tilbage som en stadig glidende Strøm. Millionærdøtre fra Chicago gnider sig op ad fyrstelige Damer — alle i Dragter fra de samme Skræddere og med samme Slags Fjer paa Hatten, og paa dem alle er Næsen fregnet og rødskjoldet af Solen. Alle Vegne trænger unge Beduiner sig frækt frem og tilbyder de „skønne“ deres Æsler med Damesadler; og aabenbart med det Formaal at sprede

Ynde midt i dette Babel ses Cooks Batailloner af bægge Køn med sædvanlig Hast ilende forbi med lange Skridt.

Efter Butikkerne følger længere henad Kajen flere Hoteller, der dog ikke er saa udfordrende som Winter-Palace. De rager i al Fald ikke saa højt i Vejret og er hvidtede efter arabisk Skik og Brug, ja gemmer sig endog beskedent mellem Klynger af Palmer.

Og saa ser man tilsidst Luksors mægtige Tempel, der dog nu til Dags virker næsten lige saa fremmedartet blandt sine Omgivelser, som midt paa Concordepladsen den Obelisk, Ægypten har skænket os. Nede ved Nilen paa en Strækning af omtrent tre hundrede Meter ligger en vidunderlig Skov af Sten. I Tider hvor en for os ufattelig Pragt og Herlighed raadede, rejste denne Søjleskov sig høj og tæt, den skød hidsigt op af Jorden kaldt frem ved Amenofis' og Ramses' den stores Vilje. Og hvor skønt maa dette Tempel indtil for kort Tid siden ikke have været, beherskende med sit storslaaede Kaos hele Baggrunden for dette Lands Historie, der allerede i Aarhundreder har været viet til Stilhed og Forfald.

Men nu da der er bygget alle Vegne omkring det, kan man knap sige, at det bestaar. Der er en Gitterlaage og Opsynsmænd, og for at komme ind maa man vise sit Adgangstegn. Og hvis man saa endda efter omsider at være sluppet ind i denne uhyre Helligdom havde fundet Ensomhed! Men alt andet! Under de vanhelligede Søjler færdes en Mængde Mennesker med Baedeker i Haanden, den Slags Folk, som man ser alle Vegne — det samme Selskab, som man træffer baade i Nizza og ved Rivieraen. Og som Toppunktet af Haan forfølges man her af Dynamoernes Larmen, thi Cooks Dampere ligger fortøjede ved den nære Flodskrænt.

En Skov af Søjler, Søjler, der er flere hundrede Aar

ældre end Grækenlands, fremstiller i deres ubehjælpssomme Vældighed de første Forestillinger, der er undfanget i den menneskelige Hjerne. Nogle af dem er kannelerede og gør Indtryk af et mægtigt Bundt Siv; andre, der er glatte og ganske simple, er en Efterligning af Papyrusplantens Stilk med dens sælsomme Blomst som Kapitæl. Ligesom Fluerne fortrækker Turisterne til bestemte Tider af Dagen, det gælder blot at vide Klokkeslettet. Hotellernes Klokke vil snart befri mig for dem, og naar Middagstimen slaar, vil jeg være ene. Men hvem vil befri mig for Dynamoernes Spektakel? — Henne i Baggrunden af Helligdommen, den Del af Templet, som burde være det Allerhelligste, opdager man uventet paa Muren et stort, halvt udvisket Freskobillede. Og hvor dette Billede, skønt næppe mere synligt, dog griber en forunderligt! Et Kristusbillede! En Kristus med den byzantinske Glorie! Det er malet paa grov Kalkpuds, som barbariske Hænder synes at have anbragt, og som skaller af, saa at Hieroglyferne nedenunder kommer til Syne. Hvor mange forskellige Herrer har dette Tempel, der næsten er uforgængeligt ved sine tunge Massers Styrke, ikke kendt! Det var allerede en Levning fra Sagntiden under Aleksander den store, for hvem der blev tilbygget et Kapel. Senere i den første kristne Tid omdannedes et Hjørne af Ruinerne til en Katedral.

Turisterne begynder at fortrække, thi Klokken i de forskellige Hoteller kalder dem til Lunch. Mens jeg venter paa, at de skal forsvinde, giver jeg mig til at studere Basreliefferne, der i en Længde af over hundrede Meter dækker det nederste af Murene. En Række smaa Skikkelser defilerer i Tusindvis forbi, alle i samme Retning. Det er Guden Amons Procession! Med Ægypternes Om-sorg for at optegne alt, hvad der hører Livet til og bevare

det for Evigheden, finder man her gengivet indtil de mindste Enkeltheder denne Glædesfest, der fandt Sted for tre, fire tusind Aar siden. Hvor lignede Festerne den Gang vore Folkeforlystelser nu til Dags! Langs Togs Vej stod der opstillet Gøglere, Forhandlere af Drikkevarer og Frugt foruden Kokke, der stegte Ænder og Gæs, mens Negre gjorde Akrobatkunster og gik paa Hænderne. Og selve Optoget udfoldede en Pragt, som vi ikke kender mere — blot at tænke sig alle de Musikere, Præster og Korporationer med Emblemer og Faner! Guden Amon kom sejlene over den gamle Flods Vande i sit store Guldskib med den høje Forstavn, fulgt af en Række Skibe med alle de andre Guder og Guder fra hans Himmel. Den rødlige Sten, hvori alt omhyggeligt er indhugget, fortæller mig alt dette, som den har fortalt det til mange henfarne Slægter. Det er, som jeg ser det for mig.

Nu er der snart ikke flere Turister tilbage mellem Søjlerne, og den trættende Støj af Dynamoerne er ogsaa forstummet. Middagstimen nærmer sig med sin Dvale og Stilhed. Hele Templet er som gennemglødet af Solstråler. Jeg kan se, hvorledes de skarpe Skygger, som Søjleskoven kastede, kryber mer og mer ind, — Solen, som spredte et muntært og festligt Skin over den ny Bys Kaj med dens raabende og skrigende Gadesælgere og Æsel-drivere og den kosmopolitiske Strøm af Spadserende, stikker her med en trist Glød, ligegyldig fraadsende i alt. . . . Skyggerne kryber ind og bliver kortere — og saaledes sker det Dag efter Dag, Dag efter Dag, thi Himlen i dette Land er altid klar. Hver Dag i tre tusind og fem hundrede Aar har disse Søjler, disse Friser, hele dette Tempel, som en mystisk, højtidsfuld Solskive taalmodig paa Jorden afmærket Timernes langsomme Gang. Men

for os, hvis Tanker kun lever i Døgnet, virker Ægyptens aldrig formørkede, evige Solskin mere nedtrykkende end den stadige Vekslen af Sol og Skygge under vore Breddegrader.

*

*

*

Og nu er endelig Templet igen overgivet til Ensomheden, al Støj udenfor er forstummet.

Ad en Allée med høje Søjler, hvis Kapitæler som udfoldede Papyrusblomster tegner sig mod Luften, er jeg kommet til en indelukket Plads, et Rædselens Sted, hvor mægtige Kolosser holder Møde. To af dem, der vilde maale over ti Alen i Højden, hvis de rejste sig op, sidder paa deres Troner paa hver Side af Indgangen. De øvrige, der er ordnede langs Gaardens tre andre Sider, staar oprejst i Rummet mellem Søjlerne, men ser ud, som om de med et rask Skridt vilde træde frem og gaa henimod mig . . . Nogle af dem er stærkt beskadigede, deres Ansigt er borte; kun Stillingen er bevaret; men de, som endnu staar uskadte med deres hvide Ansigter, spiller Øjnene højt op og smiler under det store Sfinkshovedtøj.

Her var fordum Hovedindgangen, og det var disse Kolossers Hverv at modtage Mængden. Men Stenbrokker og mægtige Jorddynger har spærret de store Porte med Obelisker af rosenrødt Granit paa Siderne, og Gaarden gør nu Indtryk af at være en med Forsæt indelukket Plads, hvor man intet mærker til Omverdenen. I de stille Timer kan man her ligesom forsvinde fra de moderne Omgivelser og glemme Dato, Aar, Aarhundrede mellem disse gigantiske Skikkelser, hvis Smil lader haant om Tidernes Flugt. Over de Granitblokke, mellem hvilke man her er muret inde og endda i et rædselsvæk-

kende Selskab, viser sig kun mod Himmels Blaa Toppen af en gammel, ganske nærliggende Minaret: en af Islams spæde Aflæggere, der for nogle Aarhundreder siden skød op mellem Ruinerne, som allerede den Gang var over tre Tusind Aar gamle. Den lille Moské er bygget paa Ruindynger og den beskytter dem nu ved sin Ukrænkelighed. Og utallige er sikkert de Kostbarheder, Relikvier og Dokumenter, som denne Moské i Peristylen dækker over og bevogter; thi hvem vilde nogen Sinde vove at grave i Jorden under dens hellige Mure . . . Stilheden fylder mere og mere Templet. Men selv om de korte Skygger betegner Middagstimen, er der intet, der siger én, til hvilket Aartusinde man skal knytte denne Time. Hvem kan tælle, hvormange ganske lignende Middagstimer, disse Kæmper, der gemmer sig i Søjlegangene, har set henrinde.

Højt oppe, næsten forsvindende i Rummets hvidglødende blaa, kreser Rovfuglene. Og paa Faraonernes Tid udfoldede de samme Arter af Rovfugle i Luften en ganske lignende Fjerdragt og udstødte ganske samme Skrig. Dyr og Planter gentager sig gennem Tiderne med langt større Ensartethed end Menneskene; de holder sig uforandrede indtil de mindste Enkeltheder.

Alle Kolosserne omkring mig staar med stolt Holdning og sætter den ene Fod frem som for at begynde en fast og sikker March, som intet mere skal standse. I den knyttede Haand knuger de lidenskabeligt Hankekorset, der i Ægypten var Symbolet for det evige Liv. Nu forstaar man, hvad deres bestemte Holdning skal symbolisere: i fuld Tillid til det lille Legetøj, som de holder i Haanden, vandrer de med sejrstolte Skridt over Dødens Tærskel „Det evige Liv“, Drømmen om aldrig at skulle tilintetgøres, hvor maa den Forestilling have op-

fyldt Menneskesjælen lige fra dens første Oprindelse, og stærkest i de Perioder, hvor Menneskeaanden svang sig op til virkelig Storhed! Den viljeløse Underkastelse og sløve Venten paa at skulle smuldre hen til Støv som Ende paa det hele er karakteristisk for Forfaldstider, hvor Middelmaadigheden raader.

De tre ens, kun lidet beskadigede Kæmpeskikkelser, der staar i en lige Række langs den østlige Side af Gaarden, der er oversaaet med Stenblokke, forestiller ligesom alle de andre Kolosser, Ramses den 2den, hvis Billede findes i talløse Gengivelser i Teben og Memfis. Men disse tre har alle bevaret et kraftigt, svulmende Liv; de er saa unge og friske, som om man lige var blevet færdig med at mejsle og polere dem. Mellem de vældige rødlige Piller paa de svære Fodstykker staar de hvide Skikkelser, og idet de træder ud hver fra sit Søjlerum, gaar de frem i Række som Soldater ved Manøvrer.

Solen, der i dette Øjeblik falder lodret paa deres Hoveder og den sære Hue, fremhæver deres stivnede Smil og gyder derpaa sine Straaler over deres Skuldre og den nøgne Overkrop, hvorved deres atletiske Muskulatur træder næsten overdreven kraftfuld frem. Med Haanden fast knuget om det symbolske Kors, stormer de tre Ramsesskikkelser frem med vældige Skridt, smilende og med løftet Hoved vandrer de begejstret frem ad Vejen mod Evigheden.

Middagssolens Straale strejfer deres hvide Pander og flytter langsomt Skyggen af deres Hager og deres Osiris-Skæg henover deres Bryst. Forunderligt at tænke sig, gennem hvor langt et Tidsrum denne Solstraale i den samme lydløse Stilhed er faldet fra den evig ubevægelige Himmel for at hengive sig til den samme fredelige Leg!

Men jeg tror, at vore Vintres Taage og Slud vilde virke

mindre trøstesløs og uhyggevækkende mellem disse Ruiner end den evige Sols stillestaaende Ro.

Pludselig begynder Luften igen at dirre under en idiotisk Støj. Dynamoerne er atter sat i Gang. Damer med grønne Briller indfinder sig i yndefulde Grupper med deres Rejsebøger og Fotografiapparater. Turisterne strømmer igen ud fra Hotellerne paa samme Tid, som Fluerne vaagner. Middagstimens Fred er forbi i Luksor.

XIV

EN AFTEN I TEBEN I DET TYVENDE AARHUNDREDE

Under en Himmel, hvor der næsten aldrig ses en Sky, svæver Støvmasser saa fine og lette, at de ikke skjuler den, idet de strør deres Guldpudder over den: Støv fra længst henrundne Tider, Støv fra alle de Ting, der er sunket i Grus — det gyldne evige Støv, som i dette Øjeblik lyser grønligt i Zenith, mens det funkler som Guld i Vest; thi det er den straalende Time, hvor Dagen tager Afsked og den glødende Solkugle allerede staar lavt og overalt begynder at tænde Aftenens Flammehav.

Solen gyder sin luende Glans over et Kaos af tavse Granitblokke, der ikke skyldes noget Bjærgskred, men sammenstyrtede Ruiner. De mægtige Ruiner ser næsten overnaturlig store ud for vore Øjne, som gennem mange Slægtled er blevet fremmede for saa kæmpemæssige Forhold. Hist og her staar dog tilhuggede Blokke — Pylonerne — og rager op som Høje, mens andre ligger sammenstyrtede som forbløffende Stenkatarakter, og man forstaar ikke, hvordan saa vældige Kolosser, der ser ud som burde de have varet evigt, saaledes har kunnet falde sammen. Stumper af Søjler og Obelisker, der er knuste i Faldet, Hoveder eller Hovedbeklædninger af Kæmpeguder ligger her mellem hverandre i vildt Vir-

var. Ingen Steder paa hele Jorden møder Solen paa sin Runde Ruiner, der kan sammenlignes med disse — ingen Steder falder dens Lys over et saadant Nedslag af sammenstyrtede Paladser og døde Kolosser.

Her under den gennemsigtige, klare Himmel begyndte for syv eller otte tusind Aar siden, mens Europa endnu laa i sin tusindaarige Søvn, indhyllet i Skovenes fugtige Kappe, den første Antydning af menneskelig Tanke at bryde frem. Her fremstod en tidlig udviklet Menneskehed, der først nylig var kommet ud over Stenen, den ældste Form for alt, en ganske barnlig Menneskehed, hvis Blik var tungt som det tunge oprindelige Stof, hvorfra den var udgaaet. Og her var det, at den fandt paa at opføre de frygtelige Helligdomme for ubestemmelige, rædselsvækkende Guddomme, saaledes som deres gryende Tænkeævne undfangede dem.

Da rejste sig de første Kæmpeblokke, og da opstod hele dette Raseri for Opdyngen af Stenmasser, der skulde bestaa i fem tusind Aar. Det ene Tempel rejste sig højere end det andet, og det ene Palads større end det andet; hver Generation vilde overgaa den forudgangne i titanisk Storhed.

Og for fire tusind Aar siden stod da Teben i hele sin Glans, fyldt af Guders Herlighed, Arnestedet for Lyset i Verden i de ældste historiske Tider, mens det nordvestlige Europa endnu laa i Dvale og Grækenland og Assyrien næppe var vaagnede. Kun langt borte i det yderste Østen havde en anden Menneskerace, den gule, der var kaldet til i alt at følge andre Veje, allerede den Gang fastslaaet, hvad de har bevaret til vore Dage, de skraa Linier paa deres svajede Tage og Uhyrerne med de opspilede Gab. Men selv om Folkene i Teben endnu havde et altfor tungt Syn, omfattende altfor vældige Masser, saa

var deres Blik dog fast og roligt og strakte sig helt ind i Evigheden. Deres Forestillinger, der fra først af havde paavirket Grækernes, paavirkede senere i visse Maader ogsaa vore. I Religion, i Kunst og Skønhed under enhver Form har de fuldt saa meget som Arierne været vore store Forgængere.

Senere hen i Tiden, seksten hundrede Aar før Kristi Fødsel — i en af de Glansperioder, som Teben havde under sin omskiftende Tilværelse i den uendelig lange Tid den bestod, — fattede de pragtelskende Konger Planen om paa denne Jordbund, der allerede var overlæst med Templer, at rejse den Bygning, der endnu i vore Dage er den mest betagende blandt alle disse Ruiners Vidundere: Hypostylen, der er viet til Guden Amon, med sin Skov af Søjler, mægtige i Omfang som Baobab-træets Stamme og høje som Taarne, i Sammenligning med hvilke Pillerne i vore Domkirker er for intet at regne.

Paa den Tid havde de samme Guder i tre tusind Aar hersket over Teben, idet de dog umærkeligt omdannedes, efterhaanden som den menneskelige Tankes Udvikling skred frem. Amon, Herren i denne Vidundersal, opfattedes mere og mere som Livets og Evighedens højeste Herre. Faraonernes Ægypten gik trods alle Omvæltninger hen imod Forestillingen om den guddommelige Enhed, man kunde næsten sige hen imod Erkendelsen af en ophøjet Barmhjærtighed; det havde allerede sin Apis, der var udgaaet fra den Almægtige og født af en jomfruelig Moder, og som ydmygt var steget herved for at lære Lidelsen at kende.

Efter at Sethos den første og flere Ramses'er til Guden Amons Ære, havde fuldført dette Tempel, sikkert det største og uforgængeligste i hele Verden, vedblev

man endnu i de følgende femten hundrede Aar med utrættelig Udholdenhed at opstable disse Granit-, Marmor- og Kalkblokke, hvis Vælde betager og forvirrer os. Selv Grækerne og Romerne, der senere besatte Ægypten, fandt denne By — Stammoderen for alle Byer — enestaaende og mægtig. De restaurerede Ruinerne, byggede det ene Tempel efter det andet i en næsten uforandret Stil, og indtil Forfaldstidens Dage bevarede alle de Bygninger, der rejste sig paa denne gamle, hellige Jord, mere eller mindre Præget af gammel Storhed.

Det var først, da de kristne kom til Magten, og efter dem de muselmanske Billedstormere, at Ødelæggelsen blev iværksat. Disse Tilhængere af nye Religioner mente i deres Naivitet at eje den sidste, endelige Form for al Religion og troede at kende den store *Ukendte* ved hans sande Navn. For dem var Teben Tilholdsstedet for „de falske Guder“, Vederstyggelighedens Vederstyggelighed, som burde tilintetgøres.

Man gav sig da til Værket. Med en vis Ængstelse trængte man ind i de dybe, mørke Helligdomme. Først sønderslog man de Tusinder af Ansigter, hvis Smil indgød Skræk, og spildte derpaa sine Kræfter for at løsrykke de Kolosser, som selv Løftestænger ikke formaaede at rokke af Stedet. De fik nok at gøre, thi alt her var urokkeligt som selve Klipperne. Men Byen var i fem, seks hundrede Aar overladt til Billedstormere og Tempelskændere, der vanhelligede den efter Forgodtbefindende.

Derpaa fulgte Stilhedens og Glemselens Aarhundreder, hvor Byen laa dækket under Ørkensandets Liglagen, der for hvert Aar blev tykkere, som om det vilde bevare denne enestaaende Oldtidslevning til vor Tid.

Og nu endelig bliver Teben udgravet, og vender igen

tilbage til et Skin af Liv, nu da vor vestlige Race efter et Kredsløb paa syv-otte tusind Aar er paa Veje til at fornægte alt og overfor Dødens Gaade strides i et Mørke, der er langt frygteligere end i Tidernes Begyndelse.

Fra alle Kanter af Europa vender uroligt søgende Sjæle, nysgerrige Mennesker og almindelige Lediggængere sig mod Teben — Moderbyen. Man rydder fuld af Ærefrygt dens Ruinrester, grubler over, hvorledes Ødelæggelsen kan afværges og forhales; man graver i den gamle Jordbund, der dølger dens Skatte i sit Skød.

Og i Aften staar jeg paa en af disse Portbygninger — den, der vender mod Nordvest for Enden af den mest imponerende Vej mellem Templer og Paladser — hvor flere højst forskelligartede Grupper af Mennesker allerede har valgt deres Plads efter Dagens lange Pilgrims-gang mellem Ruinerne. Andre skynder sig henimod Trappen, som fører derop, for ikke at komme for sent til det pragtfulde Skue af den synkende Sol, der klar og skyfri som altid spreder sin uforanderlige, blændende Glans og Herlighed over den By, der engang var helliget den.

Dybt nede ser man Franske, Tyskere og Englændere, der ligner Dvæрге, idet de kommer ud fra Søjlehallen og gaar henimod os. Hvor ser de dog usle og ynkelige ud i det tyvende Aarhundredes Rejsedragter, idet de vandrer i den Allée, gennem hvilken saa mange Optog af Guder og Gudinder er draget. Maaske er det dog den eneste Gang, hvor en af de Turisttruper, der mere og mere overfylder Ægypten, ikke forekommer mig latterlig. Mellem alle disse ukendte Mennesker er der ingen, som ikke er greben eller i al Fald giver sig Mine deraf, og der er noget vist elskværdigt, endog en vis ydmyg

Storhed i den Følelse, der fører dem til Amons By og i Tavshed lader dem yde den deres Hyldest.

Vi er saa højt til Vejrs paa denne Portbygning, at det næsten er, som om vi stod paa et Taarn. De forvitrede Stene, som den er bygget af, er næsten overnaturlig store. Instinktmæssig har alle sat sig med Ansigtet vendt mod den glødende Sol og saaledes ogsaa mod Markerne og Ørkenens uendelige Vidder.

Foran os dybt under vore Fødder løber en Allée, der fortsætter den døde Bys Pragt ud ad Landet til. Langs Siderne af Alléen er der opstillet uhyre Væddere, der er større end Bøfler. De sidder paa Bagbenene ovenpaa en Sokkel i to parallelle Rækker, alle i samme hieratiske Stilling. Alléen ender længere borte ved en Slags Landingsplads, der tidligere laa ved Nilen. Hvert Aar blev Guden Amon baaret herved fulgt af lange Rækker af Præster for i et festligt Optog at foretage en Sejlur paa Nilen i sit gyldne Skib; men nu til Dags fører Alléen kun ud til Kornmarker; thi Floden har i Tidernes Løb lidt efter lidt trukket sig længere henimod Libyen og løber nu en tusind Meter længere borte.

Man skimter den gamle hellige Nil derhenne mellem Palmegrupperne ved dens Bred, slyngende sig ud og ind som en Strøm af rødglødende Metal, men forunderlig mat og endog med et blaaligt Skær i denne Time, hvor hele Verden staar i Brand. Og paa den modsatte Flodbred strækker sig over hele den vestlige Horizont den libyske Bjærgkæde, bag hvilken Solen langsomt synker, en Bjærgkæde af rosenrød Kalksten, der har været for- tørret fra Tidernes Begyndelse, men med en enestaaende Evne til at bevare de døde, og som Tebanerne gennemgravede til dens dybeste Rødder for at fylde den med Sarkofager.

Alle betragter den nedgaaende Sol; men man vender sig ogsaa om for bag ved sig at se Ruinerne, der i Øjeblikket ligger i Fortidens fulde Glans.

Det er som Teben, den uhyre Mumieby, pludselig stod i Flamme — som om dens gamle Stene endnu kunde brænde! Alle baade nedstyrtede og opretstaaende Blokke ser ud, som de pludselig rødmede i Brandskæret.

Til denne Side ser man ogsaa ud over fjærne, fredelige Egne. Bag de sidste Pyloner udenfor de faldefærdige Fæstningsværker strækker Landet sig bagved Byen — ligesom foran den — med Kornmarker og Lunde af Dadelpalmer, der indhegner Ruinerne med et grønt Bælte, og helt i Baggrunden begynder en Bjærgkæde at gløde, skinnende med en lys Koralfarve. Det er den arabiske Ørkenkæde, der parallelt med den libyske, løber langs den østlige Side af hele Nildalen. Dalen ligger saaledes baade til højre og venstre bevogtet af Klipperne og Sandet, der strækker sig ud i den uendelige Ensomhed.

Mellem alle Omgivelserne, som man herfra kan overse, er der intet, der antyder vor moderne Tid. Hist og her mellem Palmerne kigger nogle Landsbyer frem, hvis Lerhytter vistnok er ganske lig dem paa Faraonerne's Tid. Nutidens Vandaler har dog hidtil æret det Præg af uendelig Ælde, der hviler over dette Sted; man har dog endnu ikke vovet at bygge et Hotel for Turisterne, der nu ogsaa begynder at sværme her.

Solen synker lavere og lavere, og i Mumiebyen bagved os gløder Granitmasserne stadig stærkere. Vel begynder en let Skygge af en varm rødviolet Farve at sprede sig over Fodstykkerne, snige sig henad Alléerne og over Pladserne; men alt, hvad der rager i Vejret, som Tempelfriser, Søjlekapitæler og Obelisker, skinner endnu som glødende Kul. Alt her ind suger Lys, saa at

det vedbliver at straale og skinne rosenrødt, saa længe Tusmørket varer.

Denne Time er Forherligelsens Time ogsaa for det gamle ægyptiske Støv — det Støv, hvoraft Luften bestandig er opfyldt, uden at dens Renhed og Klarhed dog formørkes — Støv med en krydret Duft, med Lugt af Beduiner og af Sarkofagernes Beg. Støvet spiller her omtrent samme Rolle som det Guldpudder i forskellige Farvetoner, hvoraft Japanerne danner Baggrunden for Landskabsbillederne paa deres Laksager. Det viser sig alle Vegne, endog helt ude i den fjærneste Horisont, snart lunefuldt dæmpende Farverne, snart spredende Metallglans over alle Genstande; man kan ikke tænke sig, hvor fantastiske dets Forvandlinger er; selv i den fjærneste Synskres morer det sig med at hvirvle smaa drivende Guldskyer i Vejret, der betegner de Stier, som Hjorderne træder.

Og nu forsvinder det sidste Glimt af Solens Skive — Tebens Gud — bag Libyens Bjærgkæde, efter at dens Farve er skiftet fra rødt til gult, fra gult til fosforlysende grønt.

Turisterne, der mener, at Trylleriets Time er forbi for denne Gang, gaar igen ned og skynder sig bort, nogle i Vogn, andre ridende paa Æsler. De vender tilbage til de elegante Hoteller i det nære Luksor for at hvile sig og stramme sig op. (*Wines and spirits are paid for as extras*, og man møder i Kjole.) Og Støvet nedlader sig endog til at hilse deres Udvandring med en sidste gylden Hvirvelsky under Vejens Palmer.

En pludselig andagtsfuld Stemning følger deres Bortgang. Fra Fellahbyernes Lerhytter stiger en let Røg i Vejret, blaagrøn imod den gule Himmel. Den vidner om det stille, beskedne Liv i disse Hjem paa det samme

Sted, hvor der i henrundne Tider stod saa mange pragtfulde Paladser og udfoldedes en saa overdaadig Pragt.

Vogterhundenes første Glam lyder som en Advarsel om den Usikkerhed, der om Aftenen raader omkring Ruinerne. Alle har nu forladt Mumiebyen, der i Stilheden pludselig synes at vokse i Storhed. Den hyller sig hurtig i sin violette Skygge, kun Obeliskernes øverste Top bevarer endnu et svagt glødende Rosenskær. Man har Følelsen af, at et ophøjet Mysterium omsvæver den — som om vage Skyggebilleder vilde søge at drage igennem den.

XV

TEBEN VED NAT

Man faar næsten en Fornemmelse, som om man pludselig voksede ned ad, idet man træder ind her, ja voksede ned ad til langt under almindelig menneskelig Størrelse — saa knugende virker disse Ruiners mægtige Forhold paa én, — og Illusionen fanger én: Dagslyset er ikke forsvundet ved Nattens Frembrud, det har blot skiftet Farve og er blevet blaat. Saadan føler man det, naar man en lys Nat, en ægyptisk Nat, vandrer rundt i Teben mellem det store Tempels Søjlerækker.

Desuden er dette Sted saa ejendommeligt og saa rædselsvækkende, at dets Navn straks vilde paatvinge sig ens Tanke, selv om man ikke vidste, at det var Søjlehallen i Guden Amons Tempel — det kunde ikke være andet. Denne Sal er enestaaende i Verden lige som Fingalshulen eller Himalaya.

*

*

*

Hvis man i Vintersæsonen ønsker at strejfe ene om i Teben ved Nattetid, maa man dels anvende List, dels have nøje Kendskab til de rutinerede Turisters Sædvane. Først og fremmest maa man vælge en Aften, hvor Maaen staar op flere Timer efter, at det er blevet mørkt;

man maa komme, inden Solen er gaaet ned, og passe paa, at man ikke bliver opdaget af Beduin-Vagten, der lukker Portene ved Mørkets Frembrud. Saadan har jeg baaret mig ad i Dag. Rolig iagttagende fra mit Skjulested højt oppe har jeg taalmodig som en Osirisstøtte ventet paa, at Solnedgangens Trylleri ogsaa paa denne Aften skulde sprede sin Glans over Ruinerne. Om Dagen, naar de besøgende strømmer ind, og Skarer af Fellaher rydder og graver mellem Ruinerne under Snakken og Syngen, er det næsten som Teben vækkes til Liv; men nu bliver her tommere og tommere, efterhaanden som blaanende Skygger samler sig ved Foden af de mægtige Helligdomme.

Som et Tog af Myrer fortrækker alle Mennesker gennem den vestlige Port mellem Ptolemæernes Pyloner, og allerede inden det sidste røde Skær over Obeliskernes Toppe helt er hendøet, er de alle forsvundne.

Det er som man saa Natten og Stilheden komme skridende fra den arabiske Ørken Side om Side frem over Sletten, hurtig spredende sig som en Olieplet og erobrende Byen fra Øst til Vest, for saa tilsidst at indhylle den lige til Templernes Tinder. Denne Skyggernes Vandring er forunderlig højtidelig.

I første Øjeblik maatte man tro, at det var Nattens Mørke, saaledes som vi kender det under vore Breddegrader, og man ængstes blandt alle de vældige Dynger af Stenblokke, mellem hvilke det vilde være umuligt at finde Vej i Mørke! Frygteligt, hvis man forvildede sig mellem Tebens Ruindynger, naar man ikke mere kunde se. Men Luftens gennemsigtige Klarhed holdt sig uforandret, og snart tindrede Stjærnerne saa straalende, at man næsten lige saa tydeligt som før kunde skælne alt.

Og selv nu efter at det sidste Dagslys er forsvundet,

og det er blevet hel Nat, vænner ens Øjne sig saa fuldstændig til den sælsomme blaalige Lysning, der stadig holder sig, at det er, som man pludselig havde faaet Katteøjne. Det er blot, som man saa gennem en let sværet Rude, der forandrer dette Lands gullige Farver til en ensartet blaa Tone.

Saa har jeg altsaa to, tre Timer for mig, hvor jeg kan være ene med Faraonerne. Turisterne, som i dette Øjeblik ridende eller kørende vender tilbage til Luksors Hoteller, vil først komme igen langt senere paa Aftenen, naar Fuldmaanen er staaet op og kaster sit skarpe, klare Lys over Ruinerne. Det Skjulested, hvor jeg havde tilbragt Ventetiden, laa højt oppe over Murdyngerne ved Randen af Osiris hellige Sø med det indelukkede og stillestaaende Vand, som det er forbavsende endnu at finde her efter saa mange Aarhundreders Forløb, og under Søens stille Overflade gemmes sikkert endnu store Skatte, som er sænket paa dens Bund under Myrderier og Plyndringer, naar de nubiske eller persiske Kongers Hære trængte gennem de tykke Mure omkring den.

I Løbet af et Par Minutter tændes paa Bunden af det stille Vand tusinde Stjærner ganske svarende til de virkelige, der allerede tindrer og blinker overalt paa Himlen. Kulden breder sig pludselig over Mumiebyen, hvor Stenene endnu er varme efter hele Dagen at have indsuget Solens Straaler; men de vil ogsaa snart afkøles i alt det natlige blaa, der indhyller dem som i et Ligklæde.

Nu kan jeg altsaa strejfe rundt, hvor jeg vil, uden at være udsat for at møde nogen; og jeg begynder at stige ned ad nogle mægtige Trin af sammenstyrtede Granitblokke, der alle Vegne danner Kæmpetrapper.

Paa Overfladen af Stenene føler jeg med Hænderne Hieroglyfernes skarpe, dybtskaarne Mærker eller Indridset af de evindelige Skikkelser i Profil, som alle løfter Armene for at gøre Tegn til hverandre. Da jeg kommer ned, bliver jeg modtaget af en Række Statuer med sønderslaaede Ansigter. De sidder paa Troner, og i det blaa-lige Skær, der træder i Stedet for Dagslyset, kan jeg nu kende alt igen, og jeg kommer velbeholden ud i den store Allée ved Guden Amons Paladser.

Der findes intet paa Jorden, der kan sammenlignes med denne Allée, som taalsomme Folkemasser har brugt tre tusind Aar om at opføre. Aarhundrede efter Aarhundrede har de tilsat deres vældige Kræfter for at slæbe Stene, som Nutidens Maskiner ikke vilde kunne rokke af Stedet. Bestandig er Rækkerne af Pyloner, Kolosser og Obelisker blevet forlænget, fortsættende Vejen, der løber mellem Templer og Paladser henimod den gamle Nil, medens denne derimod fra Aarhundrede til Aarhundrede har trukket sig længer og længer bort henimod Libyen. Det er paa dette Sted og navnlig om Natten, at man gribes af en Fornemmelse af at være vokset ned ad, at være blevet en Dværg. Til alle Sider rejser sig Monoliter, mægtige som Klipper; alene en eneste af Fodstykkernes Sten maaler tyve Skridt, og disse Blokke staar tilmed altfor tæt i Forhold til deres vældige Størrelse; der er ingen Luft imellem dem. De trykker én maaske endnu mere ved deres tætte Sammenhoben end ved deres tunge Masse.

Alléen, som jeg har fulgt i østlig Retning, løber ud i et af de mest kaotiske Granitskred, der findes i Teben, Thotmes den 3dies Festsal. Hvilke Fester har denne Konge ikke givet her i denne Skov af svære, lavstammede Piller og under Lofter, hvis mindste Sten, om den

styrtede ned, vilde knuse tyve Mand i sit Fald! Hist og her ses endnu Søjlerækker, der synes næsten gennemsigtige i den klare Luft, og som endnu tegner deres stolte Pragt skarpt imod den stjernefyldte Himmel. Men ellers er Ødelæggelsen overvældende. Søjleskafter, Gesimser og Basrelieffer ligger strøet mellem hverandre som Vragstumper efter et frygteligt Uvejr. Menneskehænder kan dog ikke alene have omvæltet disse Kolosser. Gentagne Gange har Jordskælv ogsaa rystet dette Kyklop-Palads, som truede med at staa til evig Tid. Og alt dette, der frembyder en saadan Ødslen af Kraft, Drift og Energi baade i sin Opstaaen og i sit Forfald, det staar paa denne Aften saa stille og roligt, som om det ikke var sunket i Grus ved frygtelige Sammenstyrtninger, men var stivnet til evig Ro i Nattekulden.

Den Stilhed, der maatte raade paa et saadant Sted, var jeg forberedt paa, men de forskellige Lyd, som jeg begynder at høre, overrasker mig . . .

Først præluderer en Fiskeørn saa tæt over mit Hoved, at jeg bliver staaende skælvende, indtil dens lange Skrig forstummer. Fra Ruinernes Dybder svarer derpaa andre Stemmer, alle forskelligartede, alle ulykkesvarslende. Nogle skriger kun paa to langtrukne Toner, mens andre hyler op som Sjakaler omkring en Kirkegaard, og andre igen efterligner Lyden af en Staalfjer, idet den langsomt slappes. Koncerten kommer altid ovenfra. Ørne, Horn- og Taarnugler og alle andre Fugle med krumt Næb, runde Øjne og blødt, lydløst Vingeslag bor mellem Granitmasserne, der tungt hæver sig op i Luften. Fuglene fejrer hver efter sin Natur den natlige Fest. Der lyder afbrudte kaldende Raab, lange sørgmødige Klageskrig, der stiger og skælvende dør. Men trods Genlyden mellem de høje, lodrette Vægge, trods det langt

klingende Ekko vender Stilheden bestandig tilbage. Det er Stilheden, der er den virkelige Herre i denne Time over Kolossernes, Ubevægelighedens og den blaanende Nats Rige — en Stilhed, der føles uendelig, fordi man ved, at der intet er uden for disse Ruiner, intet uden øde Sandstrækninger, Ørkenens Tærskel.

*

*

*

Jeg vender om og gaar mod Vest, henimod Hypostylen, fremdeles ad Alléen med dens overmægtige Udsmykning, og jeg føler mig saa lille og ligesom fanget mellem disse Rækker af mægtige Stenprydelser. Der findes baade staaende og omstyrtede Obelisker, en af dem, der ligner Obeliskerne i Luksor — kun er den langt højere — er ganske ubeskadiget og rejser sin spidse Top mod Himlen. Andre er i deres ædle Simpelhed mindre kendte. De er glatte og lige fra Fod til Top blot med et Relief af kæmpemæssige Lotusblomster, som fra lange Stilke rækker sig opad for højt oppe at udfolde sig i det Halvlys, som Stjærnerne spreder. Naar Vejen undertiden indsnævres, bliver der saa mørkt, at jeg maa famle mig frem, og mine Hænder føler igen de evige Hieroglyfindskrifter, som findes alle Vegne, eller de faar fat paa et Ben af en eller anden Kolos, der sidder paa en Trone. Stenene er endnu ikke helt afkølede, saa stærkt har Solen brændt her hele Dagen. Der er enkelte Granitblokke, saa haarde, at Nutidens Staalmejsler ikke vilde kunne tilhugge dem, og deres Overflade er trods de mange henrundne Aarhunreder saa glat, at ens Fingre glider, idet man berører dem.

Nu hører man intet mere. Nattens Fuglekoncert er forbi. Man lytter forgæves saa anstrængt, at man kan

høre Blodets Banken i sine Aarer — men der er intet at høre, ikke engang den svage Summen af et Insekt. Alt er stumt, spøgelseagtigt; og uagtet Stenene stadig er varme, føler man det, idet Luften stadig bliver koldere, som om alt her stivnede — som i Døden.

En dyb Stilhed, Aarhundreders Stilhed efter al den Larm og Støj, som fordum uafbrudt har genlydt her i fire tusind Aar: Raaben og Skraalen af Menneskemasser, Sejrs- eller Angstraab — og mange Menneskers Dødsrallen! . . . Først de tusinde Arbejderes stønnende Aandedræt, der Slægt efter Slægt opbruger deres Kræfter under den brændende Sol for at slæbe og opdynde de Stene, hvis uhyre Størrelse nu overvælder og forvirrer os; derpaa overdaadige Fester med Sang til langstrængede Harper og Malmtrumpeters klingende Signaler; eller Myrderier og Kampe, den Gang det mægtige Teben var Verdens eneste Hovedstad, paa samme Tid Genstand for Frygt og for Attraa hos Kongerne over de barbariske Folk, der begyndte at vaagne rundt omkring; Kampbulderet fra Belejringer og Plyndringstog i hine Tider, hvor barbariske Soldater hylede som vilde Dyr. Hvor forunderligt at genkalde sig alt dette i denne stille Nat! . . . Og idet jeg lægger min Haand paa Granitmuren tænker jeg paa alle dem, som, idet de gik forbi, har strøffet den, alle dem, der her er hugget ned i den sidste Kamp uden at den blankpolerede Overflade paa de ubevægelige Blokke blot er blevet ridset derved.

*

*

*

Jeg kommer nu til Hypostylen i Amons Tempel. Ængstelig standser jeg et Øjeblik paa Tærskelen. Man viger

uvilkaarlig tilbage, naar man i Nattens mørkeste Time pludselig staar foran denne Hal — den synes en Hal for Titaner, der er blevet staaende fra Sagntidens Dage, og som gennem Tiderne er holdt oppe ved sin egen Masse ligesom Bjærgene. Intet Menneskeværk er saa stort som dette, intet andet Sted paa Jorden har Menneskene undfanget Planen til saa mægtige Boliger. Søjle efter Søjle, højere og tykkere end Taarne, staar knugende tæt op ad hinanden, og stiger op i den fri Luft for at støtte Tværliggere, som man svimler ved at betragte!

Man betænker sig, inden man gaar ind mellem dem, føler sig saa ringe og lille, som et usselt Insekt, der er let at knuse. Den pludselige Stilhed virker overvældende højtideligt. Det er som om Stjærnerne gennem Hullerne i de truende Lofter sendte deres funklende Skær ned til os paa Bunden af en Afgrund. Her er koldt, her er lyst — og alting blaaner.

Rummet mellem det midterste Søjlepar i Hypostylen ligger lige i Længden af Midteraksen af den Vej, som jeg fulgte fra Kong Thotmes' Festsal, og fortsætter og forherliger som ved en Apoteose denne Allée for Guder og Konger, den, som var Tebens Hæder og Pryd og som aldrig i Tidernes Løb har fundet sin Lige. Søjlerne langs Siderne er saa kæmpemæssige*), at deres Toppe, der er formede som æventyrlige Blomsterkroner højt over Jorden, hvor vi kravler omkring, bader sig i de højere Luftlags matte Klarhed. Som en frygtelig Skov staar paa hver Side af dette Tempelskib uhyre Søjler sammenhobede; det er Søjler i en fremmedartet Stil, og hvis Blomsterkapitæler lukker sig i Stedet for at aabne sig lige som Knopperne paa visse Blomster, der aldrig sprin-

*) Ti Meter i Omfang og omtrent fem og tyve i Højden, Kapitælerne indbefattet.

ger ud. De tresindstyve Søjler til højre og venstre staar alt for tæt i Forhold til deres Omfang og trykker sig op ad hinanden som en tæt Skov af Baobabtræer, hvor de enkelte Træer ikke kan faa Plads. Man faar en knugende Følelse uden Haab om Befrielse, en Følelse af en tung og død Evighed.

Og det var særlig paa dette Sted, at jeg havde ønsket at strejfe om alene endog uden Beskyttelse af Beduin-Vagten, der om Natten føler sig forpligtet til at følge de besøgende. — Men nu begynder det lidt efter lidt at blive lysere. Her bliver snarere altfor lyst, thi blaalige Glimt fra den østlige Horisont begynder at glide ind mellem de tætstaaende Søjlerækker til højre, svøbe sig om de massive Stammer og fremhæve Kanterne med et svagt Skær. Fuldmaanen maa altsaa allerede være nær ved at staa op, og mine ensomme Timer her vil desværre snart være forbi.

*

*

*

Og nu staar Maanen op! Pludselig belyses de øverste Tinder, Murkroner og de frygtelige Friser af et klart Skin; hist og her falder lysende Striber over Pillernes Relieffer og aabenbarer Guder og Gudinder dybt mejslede i Sten. Alle disse Væsner har vaaget omkring mig i Tusindvis, hvad jeg vel vidste.

Med Solskiver eller store Horn paa Hovedet betragter de hverandre, løfter Armene i Vejret og spiler Fingrene ud som en Opfordring til at begynde en Samtale. Det er pinligt at se disse talløse, evig gestikulerende Guder, der aabenbart ønsker at betro hinanden Hemmeligheder, men som bestandig maa tie, og hvis ivrige Hænder aldrig bevæger sig. Og de i det uendelige gentagne Hiero-

glyfer omgiver én til alle Sider som en indviklet og mystisk Islæt.

For hvert Øjeblik træder alt skarpere frem i en mere og mere dødlignende Stivhed. Det kolde, haarde Maaneskin falder nu tværs igennem den uhyre Ruin og adskiller med en skarp Stribe Skygge og Lys fra hinanden. Og nu føler man ikke, som for et Øjeblik siden, og navnlig under det ubestemte blaa, koglende Skær, at disse Stene trætte af deres evige Bestaaen endnu kunde tænke, endnu kunde mindes. Under det hvide, skarpe Lys mister Teben, lige som om Dagen under Solens hede Glød, den Sjæl, den endnu havde bevaret. Den viger mere og mere tilbage i Tidernes Dyb og forekommer én kun som en kæmpemæssig Forstening, der blot forbavser og skræmmer.

*

*

*

Nu vil Folk ogsaa snart komme, lokkede af Maaneskinnet. Jeg tænker mig, hvordan i Luksors Hoteller Gæsterne ilfærdigt har rejst sig fra Bordet af Angst for at komme for sent til det pragtfulde Skue. Nu er det for mig Tid til at forsvinde, og jeg vandrer ad den mægtige Allée hen til Ptolemæernes Pyloner, hvor Nattevagten staar.

Beduinerne er allerede i Færd med at aabne Gitterporten for de besøgende, der viser deres Adgangskort. De bringer Kodak og Magnium med for at afbrænde det i Templerne; det er en hel Oppakning.

Og da jeg lidt senere er paa Tilbagevejen til Luksor, varer det ikke længe, før jeg under Palmerne møder den store Hob, Trosset af de besøgende. Det er et helt Tog til Vogns, til Hest eller til Æsels. Man hører Tale og

Udraab paa alle Sprog, kun ikke paa det ægyptiske. Man spørger sig selv, hvad det er — en Bal, en Fest, eller et stort Bryllup? — Nej, det er ikke andet, end at Fuldmaanen i Nat skinner over Tebens Ruiner.

XVI

TEBEN I SOL

Klokken er to om Eftermiddagen. Fra Himlen, der bliver hvidblaa i det blændende Lysskær, udstraales en uudholdelig Hede. Solen, der her næsten er dræbende for Mennesker fra koldere Breddegrader, gennemgløder de sidste Rester af Teben, det mægtige, rødlige Skelet, der paa enkelte Steder er smuldret til Støv, og som har ligget som Benraden af et kæmpestort Dyr i Tusinder af Aar dødt paa Ørkensandet, men alt for massivt til nogen Sinde helt at kunne tilintetgøres.

I Hypostylen svæver bag de vældige Piller en let, blaa men hed og støvfyldt Skygge. Alle Søjler og Blokke er brændende hede, og dog er det Vinter med saa kolde Nætter, at man skulde tro, alt maatte stivne til Is. Hede og Støv — et rødligt Støv, der bestandig hænger som en tung Sky over Øvre-Ægyptens Ruiner og udsender en aromatisk Duft blandet med Lugt af Mumier.

Den stærke Hede forøger den Følelse af Træthed, der overvælder én ved Synet af de store Sten, som er altfor tunge for Menneskets Kræfter og ligger opstablede i Dynger som Bjerge. Man føler det næsten, som havde man Del i alle de Anstrængelser, al den Møje og Udmattelse, som dette Folk med de kraftige Muskler maatte

taale gennem tre tusind Aar, hvor det trællede for at sammenhobe og opstable disse Stenmasser.

Om det saa er Stenene, vidner de om Træthed: Træthed ved gennem Tusinder af Aar at have følt de overliggende Stenes Vægt; Lidelse ved at være tilhuggede altfor nøjagtigt, at være tilpassede alt for godt, som om de var nittet sammen ved deres egen Tyngde — og de nederste, som maa bære hele den frygtelige Vægt af alle de mægtige Overliggere!

Det er forbavsende, hvordan den varme, glødende Farvetone har holdt sig paa alle Genstande. Paa Hypostylens røde Sandsten ses endnu Maling, der er over tre tusind Aar gammel; navnlig i den midterste Gennemgang mellem Søjlerne, næsten helt oppe i Himlen har Kapitæler, formede som store Blomster, bevaret de kraftige blaa, grønne og gule Farver, som deres sælsomme Kronblade i sin Tid blev overstrøgne med.

Forfald, Hensmuldren, Støv . . . I det straalende Solskin, under dette Livets klare Lys, ses det tydeligt, at alt her hører Døden til, at det har været dødt i saa uendelig lange Tider, at ens Tanke ikke kan fatte det. Ødelæggelsen synes mere og mere uoprettelig. Hist og her har i Oldtiden Grækere og Romere gjort nogle afmægtige, næsten barnagtige Forsøg paa at restaurere. Der er lappede Søjler og Huller, der er tilstoppede med Kit; men de store Blokke ligger i vild Uorden, og som et knugende Tryk føler man Umuligheden af nogen Sinde at kunne bringe Orden i dette kaotiske Virvar af sammenstyrtede Stenmasser, selv om man havde en hel Arbejderhær foruden Maskiner til sin Raadighed, — selv om man havde Aarhundreder for sig til at fuldføre Værket. Men hvad der paa en Gang baade overrasker og knuger én, er de snævre Rumforhold, den lille Plads, der maa have været

til Folkeskarerne i de uhyre Sale. Rummet mellem Murene var helt spærret af Piller; Templerne var omtrent fyldte med mægtige Søjleskove. Sagen var, at de Mennesker, der byggede Teben, levede i de første Tider, da man endnu ikke havde opfundet Hvælvingen, den Form, der nu forekommer os saa simpel. De ægyptiske Arkitekter var imidlertid mærkelige Forløbere; de havde allerede udløst af Mørket en Mængde Begreber og Forestillinger, som sikkert siden Livets Oprindelse havde ligget i Dvale i Menneskets Hjerne som en gaadefuld Spire: det man i Matematiken kalder ret — den rette Linie, den rette Vinkel, den lodrette Linie, for hvilken Naturen intet Forbillede har, og selv Symmetrien, som er næsten endnu uforklarligere, anvendte de med Mesterskab. De kendte lige saa godt som vi den Virkning, der opnaas ved Gentagelsen, ved at opstille ensartede Genstande som Pendants paa hver Side af en Portal eller en Allée. Men Hvælvingen — den havde de ikke opfundet, og da der dog var Grænser for, hvor store de Fliser kunde være, som de lagde paa langs som Bjælker, var de nødte til at have dette Mylder af Søjler for at støtte deres vældige Lofter. Derfor er det, at der lige som mangler Luft, og at man faar en kvælende Fornemmelse i disse Templer, der er opfyldte og beherskede af faste og ubevægelige Stenmasser. Nu er der dog lyst derinde; efter at Klippeblokkene som dannede Tagværket, er styrtede ned, vælder Lyset ind, saa at man kan se over alt; men fordum, da der herskede en stadig Skumring i de dybe Sale under de urokkelige Sandstens- eller Granitlofter, maa alt her have været tungt og knugende som i en Grav med Endelighedens ubarmhjærtige Stempel — et kæmpemæssigt Dødens Palads!

En Gang om Aaret trængte et glødende Ildskær dog

ind her i Teben og overstraalede Amons Helligdomme fra den ene Ende til den anden; thi den mægtige Midterallée, der aabner sig mod Nordvest, løber saaledes, at én Gang, en eneste Gang om Aaret — paa Midsommeraften — kan den synkende Sols røde Straaler trænge derind. I det Øjeblik, da dens blodrøde Skive ligesom vokser, idet den forsvinder bag den libyske Ørkens trøstesløse Øde, staar den lige for Enden af Alléen og de lange Rækker Tempelskibe, der har en Længde af otte hundrede Meter. I gamle Dage gled Solstraalerne paa denne Aften horisontalt ind under de truende Lofter — ind mellem disse Rækker af Piller, høje som Vendôme-Søjlen, — og kastede derpaa et kort Øjeblik et Skær som af smeltet Kobber helt ind i det Allerhelligstes Dunkelhed. I samme Nu genlød Templet af larmende Musik; i de dybe Sale, hvor ingen uindviet kom, fejredes Festen til Ære for Tebens Gud . . .

*

*

*

Som en Sky eller et Slør bølger det evige rødlige Støv alle Vegne over Ruinerne, og tværs igennem det kaster Solen hist og her lange hvidlige Straaler. Og det er, som om Ægyptens Støv et Sted bag Obeliskerne i den store Allée hvirvlede op som Røgsøjler. — Det er dér, at broncefarvede Arbejdere nu samles hver Dag for uafbrudt at rode og grave i den hellige Jordbund, og de ser saa smaa, næsten forsvindende ud ved Siden af de vældige Monoliter; men de graver og graver; taalmodig rydder de Jorden bort; den opgravede Jord lægges i smaa Bunker ned i Kurve, som bæres bort af Børn, der staar i Kæde og rækker dem fra den ene til den anden.

Siden den Tid, da Teben ophørte at eksistere, har Nilens periodiske Afsætninger af Dynd foruden Ørken-sandet, som Vinden fører ind over Dalen, højnet Jordbunden med næsten seks Meter; men i vor Tid har man begyndt at arbejde paa atter at naa det gamle Niveau. Ved første Blik vilde man anse det for ugørligt, men Fellah-arbejderne vil fuldføre Værket selv med deres primitive Redskaber; utrættelige som Myrer graver og skuffer de, mens de synger til Arbejdet. Den store Hypostyl er omtrent ryddet, og Søjlerne, der allerede i Forvejen var overvældende, er nu, efter at de er udgravede lige til Grunden, vokset tyve Fod i Højden. En Mængde Kolosser, der slumrede under Jordens og Sandets Liglagen, er igen bragt frem for Lyset og rejst op paa deres Plads, for i en ny, mulig evigvarende Periode atter at indtage deres Vagtpost ved de uhyggelige Korsveje. Med stor Anstrængelse graves der Aar for Aar noget frem af Mumiebyen; den befolkes paany af Guder og Konger, der længe har ligget skjulte . . . Der graves bestandig, — man ved knap, til hvilken Dybde, Ruinerne gaar: Teben har staaet i saa mange Aarhundreder, Fortidens Menneskehed har sat saa dybe Spor i denne Jordbund, at der under de allerældste Templer, man kender, bevisligt findes andre endnu ældre, endnu massivere, om hvis Tilstedeværelse man tidligere ingen Anelse havde, men som vistnok maa være over otte tusind Aar gamle.

Uagtet den brændende Sol og Støvskyerne, som af Hakkerne hvirvles op i Luften, blev man gerne staaende i Timevis mellem de tilstøvede og magre Fellaher for med egne Øjne at følge Rydningsarbejdet i denne enestaaende Jordbund i Verden, hvor alt, hvad der kommer til Syne, er et overraskende Fund, hvor den mindste tilhugne Sten har en ærefuld Fortid, har udgjort en Del

af Arkitekturens første Pragtværker — er en *Sten fra Teben*. Paa Bunden af Udgravningerne, der stadig bliver bredere, er der hvert Øjeblik noget, der glimrer: den blankpolerede Sideflade af en Kolos af Granit fra Syene, eller en lille Osiris af Kobber, Brudstykker af en Vase, et uvurderligt Guldsmykke eller blot en almindelig blaa Perle, som en af Hofdamerne har tabt af sit Halsbaand.

Udgravernes Rydningsarbejde, der er det eneste, som nogle Timer om Dagen vækker Livet i enkelte Kvarterer, ophører, saa snart Solen gaar ned. De magre Fellaher faar hver Aften deres Arbejdsløn og gaar bort for at lægge sig til at sove i en Jordhytte i den stille Omegn; Gitterportene lukker sig bag dem, og naar undtages Portvagten, findes om Natten intet menneskeligt Væsen i Ruinerne.

*

*

*

Støv og Hensmuldren. Omkring Hovedvejens Paladser og Templer, der endnu rejser sig stolte og som hører til de bedst bevarede, strækker sig til alle Sider, langt i det fjærne, øde, triste Egne, hvor Solen brænder ubarmhærtig fra Morgen til Aften. Og dér mellem den spæde Ørkenvegetation ligger Stenblokke spredte, Ruiner af Helligdomme, hvis Grundrids eller Form aldrig mere vil kunne klarlægges, men paa disse Sten læser man endnu Brudstykker af Verdenshistorien i tydelige Hieroglyfer.

I den vestlige Del af Søjlehallen er der et Stykke helt oversaaet med ganske ens og lige store runde Skiver, ret som et Dambræt for Titaner med Brikker paa ti Meter i Omkreds — det er Stumper og Stykker af en Søjlegang fra Ramses-Tiden. Længere henne ser det ud, som Jorden havde været hærget af Ild; man gaar over sorte

Slakker, hvori Malmbolte og Glasstumper ligger indbrændt — det er det Kvarter af Teben, som Kambyses' Soldater brændte af. De persiske Soldater øvede forøvrigt et frygteligt Hærværk i Dronninge-Byen: for at ødelægge Obeliskerne og de urokkelige Kolosser fandt de paa at tænde Baal omkring dem, og naar de saa var omspændte af Flammer, overskyllede de dem med koldt Vand, hvorved Granitmassen revnede fra øverst til nederst.

Det er bekendt, hvor langt Teben strakte sig paa begge Nilbredder; paa den højre residerede Faraonerne, mens den venstre Bred — den libyske Side — hvor alle Gravtemplerne fandtes, var overladt til Balsamererne. Naar undtages de store Paladser, der danner Midtpunkt, er det øvrige nutildags næsten kun en Ruindyng, og de lange Alléer med deres endeløse Rækker af Sfinkser eller Væddere taber sig i det ubestemte fjærne, hvor de opsluges af Sandmasserne.

Med lange Mellemrum staar imidlertid paa disse Begravelsespladser for døde Genstande hist og her et Tempel, hvor der endnu hersker et helligt Mørke under Lofternes tunge Masse. Navnlig et af Templerne, der var berømt for sine Orakler, gør et fængselsagtigt og gravagtigt Indtryk med sit evige Halvmørke. Højt oppe paa en Mur aabner sig et mørkt Hul ind til en Slags Grotte, hvortil en hemmelig Gang førte nede fra Dybet. Her var det, at Præstens Ansigt viste sig, naar han udtalte Orakelsvarene. Loftet i Nichen er endnu sværtet af Flammen fra hans Lampe — der er slukket for over to tusind Aar siden!

*

*

*

Hvormange Ruiner, som næppe rager op af Sandet, ligger ikke her — hvormange sælsomme Skatte slumrer ikke i den gamle fortørrede Jordbund! Naar det skarpe Sollys falder over det trøstesløse fjærne — naar man helt ude i Horisonten kan skælne Strækninger af disse Dødens Marker, som Aarhundreder ikke har naaet at udjævne, da er det Timen, hvor man ved et samlet Overblik dog lidt klarere formaar at forestille sig, hvad Teben en Gang var. I Fantasien genopstaar den i hele sin Vælde, Herlighed og Mangfoldighed ligesom den antediluvianske Verdens Blomsterflor, som Forsteningerne viser os. Hvor smaa og ubetydelige er ikke ved Siden af alt dette vore moderne Byer, vore hastig opførte smaa Palæer, vort Stuk og vort Jærnkram.

Som et Mysterium ligger Amons By med dens dunkle Helligdomme for Guder og Symboler. Menneskesjælens første høje Flugt mod *den Ufattelige* findes lige som forstenet i disse Ruiner, der i mangeartede og ubeherskede Former maa forvirre og beskæmme Nutidsmennesker.

I Sammenligning med dette Folk, der kun drømte om Evigheden, er det os, der er de gamle og smaa, vi, hvem selv Livets og Dødens Gaade snart ikke mere vil volde Uro. En saadan Begyndelse varslede visselig om noget større end Nutidens Menneskehed, der er hjemfalden til Haabløshed, Alkohol og Sprængstoffer.

*

*

*

Støv og Hensmuldren . . . Den Dag i Dag skinner den samme Sol over Teben brændende og tørrende, og alt revner, hensmuldrer, bliver til Støv.

Paa dette Sted, hvor der en Gang udfoldedes en saa

blændende Pragt, breder nu enkelte Kornmarker deres grønne Flader og vidner om en Tilbagevenden til Bondens stille Liv med Jordens Dyrkning. Men navnlig er her Sand, Sand som nu strækker sig helt op til Dørtærskelen af de faraoniske Paladser — her er den gule Ørken, Luftspejlingernes og Tavshedens Verden, der nærmer sig langsomt som en Flodbølge for at opsluge alt. Og langt i det fjærne, hvor Luftspejlinger fra Morgen til Aften dirrer ovre ved den arabiske Bjærgkæde, har Sandet næsten fuldendt sit Værk og begravet alt. De enkelte spredtliggende Sten, der endnu ses over alt og som knap rager frem af de vandrende Sandklitter, er de sidste stakkels Rester af det, som Menneskene i deres Oprør mod Døden forstod at gøre saa mægtigt, saa vældigt, at man skulde tro, det var uforgængeligt.

Beständig skinner Solen over Teben som en Ironi over dens lange Bestaaen — der for os er saa umulig at fatte og beregne!

Intet andet Sted paa Jorden lider man som her under den knugende Erkendelse af, at al Menneskehedens gærende Uro i hele sin ynkelige Smaalighed kun er som en Slags Skimmelsvamp om et Atom, der er udstraalet fra den uhyggelige Ildkugle, og at denne — Solen — selv kun vil være et flygtigt Meteor, en opblussende Gnist, der er fremstaaet under en af de talløse kosmiske Forvandlinger i Tider, der hverken har Ende eller Begyndelse.

XVII

EN AUDIENS HOS AMENOFIS D. 2DEN

Kong Amenofis den 2den er igen begyndt at give Audiens, efter at han i godt og vel tre tusind og tre hundrede Aar har maattet aflyse dem paa Grund af Dødsfald. Disse Audienser er stærkt besøgte; der fordres ikke Hofdragt, og Storceremonimesteren tager med Fornøjelse mod Drikkepenge. Hver Morgen om Vinteren giver Kongen Audiens fra Klokken otte i det indre af et Bjærg i den libyske Ørken, og naar han Resten af Dagen holder sig i Ro, skyldes det udelukkende, at man i det Øjeblik Klokken slaar tolv, slukker det elektriske Lys.

Lykkelige Amenofis d. 2den! Af alle de Konger, der gjorde saa store Anstrængelser for at skjule deres Mumie for bestandig i dybtliggende Gemmesteder, hvor ingen kunde trænge ind, er han den eneste, der har faaet Lov til at blive liggende i sin Grav; men han gør ogsaa sit yderste, hver Gang han aabner sin Gravhvælvinges Saloner.

*

*

*

Da det gælder om at besøge denne Faraos Grav, før Klokken er tolv, tager jeg en klar Februar Morgen ved Otte-Tiden fra Luksor, hvor min Dahabijeh allerede i et

Par Dage har ligget stille ved Bredden. Man maa tage over Floden, thi det er paa den modsatte Bred, at alle Tebens Konger af det mellemste Dynasti har indrettet deres „evige Bolig“. Det er langt borte paa den anden Side af Sletterne i de fjærne Bjærge, der lukker for Horisonten som en vidunderlig rosenfarvet Mur. Side om Side med min Dahabijeh glider andre Baade i samme Retning hen over det stille Vand. Passagererne ser ud til at høre til denne Afart af den angelsaksiske Race, der udrustes hos Thos Cook and Son (Egypt limited); uden Tvivl er de ligesom jeg paa Vej til den kongelige Audiens.

Vi gaar i Land paa den modsatte sandede Flodbred, der nu gør et næsten ørkenagtigt Indtryk, men hvor der fordum laa et helt Kvarter af Teben, Balsamerernes Kvarter, hvor der var Tusinder af Ovne til at varme Natron og Olie, der forhindrer Forraadnelse. Man kan tænke sig, hvor stor Betydning Balsamerernes Bydel maatte have for Teben, hvor i henved fire tusind Aar alle de døde, baade Mennesker og Dyr, blev omhyggeligt præparerede under Mumiebindene. I de nærliggende Bjærge blev saa alle disse saa omhyggelig indhyllede Lig begravede, mens Nilen førte Blodet og Smudset fra Indvoldene bort med sig. Foran os ser vi Bjærgkædens øde Klippevæg, der hver Morgen farves med et sart Rosenskrær, men som indvendig er opfyldt med døde.

Man maa over en stor Slette for at komme til Bjærgene. Kornmarker veksler med ørkenagtige Sandstrækninger. Bagved os trækker den gamle Nil og den anden Flodbred, som vi lige har forladt, sig mere og mere tilbage, og der ovre ligger Luksor med de kæmpemæssige faraoniske Søjlegange, der ligesom forlænges ned ad, idet de spejler sig i Floden. Hvor vilde det ældgamle Tempel

med sit Spejlbillede i det dybe, blaa Vand være vidunderligt paa denne straalende klare Morgen, hvis Winter-Palace, dette Monstre-Hotel, der blev bygget ifjor for Turister med særlig udsøgt Smag, ikke laa klods op ad det og frækt ragede dobbelt saa højt op i Luften.

Hvem ved forresten, om disse Barbarer, som har sat denne Smudsplet paa Ægyptens hellige Jord, ikke mulig indbilder sig at have indlagt sig lige saa stor Fortjeneste som Kunstnerne, der for Tiden restaurerer Tebens Helligdomme, ja, maaske endog som Faraonerne, der byggede dem.

Idet vi stadig nærmer os den libyske Bjærgkæde, hvor Kongen venter paa os, kommer vi over Marker, hvor Kornet endnu staar lysegrønt, og Spurve og Lærker synger omkring os og priser Øvre-Ægyptens tidlige Foraar.

Længere borte træder to store Stenstøtter lidt efter lidt frem; ens i Form og Størrelse rejser de sig ved Siden af hinanden i det fjærne midt i de grønne Agre, der minder os saa meget om Markerne hjemme i Frankrig Men — de bærer Sfinks-Hovedtøjet! det er to kæmpestore Menneskeskikkelser, der sidder tungt paa deres Troner: Memnonstøtterne! Man kender dem straks, thi Afbildninger af dem, ligesom af Pyramiderne, har til alle Tider oversvømmet Verden. Man var blot ikke forberedt paa, at de vilde vise sig for én paa den Maade, dukkende ganske ligefrem op midt i det grønne Korn, der viftende bølger om deres Fødder, mens vore almindelige hjemlige Smaafugle uden Ceremonier sætter sig paa deres Skuldre og synger.

De lod ikke en Gang til at forarge sig over en Række smaa Vogne, der indhyllede i Røg i dette Øjeblik farer forbi dem: et fikst lille Jærnbanelog af „lokal Interesse“, som transporterer Sukkerrør og Græskar.

I den sidste Time er den libyske Bjærgkæde stadig vokset højere og højere op imod den næsten altfor blaa Himmel. Og nu da den rejser sig lige foran os gennemhedet af den allerede ved Ti-Tiden hvidglødende Sol, opdager man rundt omkring foran de yderste Udløbere af Klipperne Ruiner af Paladser, Søjlegange, Trapper og Pyloner. Kæmper uden Ansigter indhyllede lige som de balsamerede Faraoner staar oprejst med Hænderne korslagte under deres Sandstensligsvøb. Det er Templer og Statuer for mange Kongers og Dronningers *Manes*, og i tre, fire tusind Aar skjultes disse Herskeres Mumier tæt herved i Bjærgenes Indre, dybt nede i tilmurede, hemmelige Gallerier.

Nu er der hverken Kornmarker eller grønne Enge; her er intet. Vi overskrider Ødets Tærskel — vi er i Ørkenen, en uhyggelig Jordbund, halv Sand, halv Aske, og alle Vegne aabner der sig Gruber og Revner. Det ser ud, som om Egnen i lange Tider var blevet undermineret af Dyr, der hører Gnaverslægten til; det er imidlertid Menneskene, der i fem tusind Aar har gennemrodet Jorden her, først for at gemme Mumierne dernede og senere — lige til vore Dage — for at drage dem frem igen. I hvert Hul har et Lig ligget skjult, og ser man helt ned til Bunden, opdager man endnu dernede gullige Tøjpjalter, Mumiebind, Benstumper og tusindaarige Knogler. Nogle magre Beduiner, der fungerer som Udgravere, ligger gemt i Fordybninger som Sjakaler og kommer nu hen imod os for at sælge Skarabæer, blaa, halvt forstenede Glassager og Fødder eller Hænder af Mumier.

Morgenkølingen er forbi. For hvert Øjeblik bliver Heden mere og mere trykkende. Stien, der kun betegnes af en Række Stene paa Rad, som Perlerne i en Rosenkrans, drejer omsider og fortsætter sig ind mellem Bjær-

gene — en trist skummel Gyde. Vi træder ind i „Kongernes Dal“, der var det sidste Mødested for de allershøjeste Mumier. Mellem Klipperne bliver Lufttrækket pludselig brændende. Det er en Egn, som ikke synes at høre Jorden til, men som snarere maatte søges paa en udbrændt Planet, hvor der ikke mere findes hverken Skyer eller Taagedampe. Libyens Bjærgkæde, der i det fjærne tegnede sig saa skær rosenrød, aabenbarer sig nu, da vi staar lige under den, i hele sin Gru. Den ligner ganske, hvad den er: en mægtig, fantastisk Grav, en Nekropol dannet af Naturen, og som intet Menneskeværk har overgaaet i Pragt og Uhygge, en ideel Tørreovn for Lig, som skulde bevares til evige Tider.

Disse Kalkklipper, der aldrig forfriskes af en svalende Regndraabe fra den uforanderlig klare Himmel, ser ud, som de vare af ét Stykke fra Fod til Top uden en Sprække eller Revne, hvorigennem der kunde trænge lidt Fugtighed ind til Graven. Man kan da hvile lige saa trygt her mellem de vældige Klippeblokke som under en Blyhvælving. Og hvad den pragtfulde Udstyrelse angaar, saa har Aarhundrederne sørget derfor. Den evige Blæst og Sandflugt har i den Grad flænget og afslidt alt, saa at der paa Klippens Yderside kun er blevet de haardeste Aarer i Stenen tilbage, og derved er en Mængde forunderlige, fantastiske arkitektoniske Former kommet frem, saaledes som Materien i de første Tider dunkelt har tegnet dem. Senere har saa Ægyptens Sol ødselt gydt sin rødglødende Fernis ud over Egnen. Paa nogle Steder har Klipperne Lighed med store Orgelpiber over-smurte med gul og rød Farve, eller de minder om Dynge af raat Kød med blodige Knogler.

Mod den skinnende blaa Himmel løfter Bjærgtoppene sig næsten blændende i det skærende Lys. Graarøde

som ulmende Aske, hvorfra Flammer pludselig slaar op, staar de mod den indigo-farvede Baggrund — en Indigo saa dyb, at den næsten gaar over i sort.

Det er, som man gik gennem en apokalyptisk Dal med brændende Klippevægge. Dødens Stilhed midt i Lys-havet, midt i en stadig Straaleglans, som ved en Slags forstenet Apotheose. Det var forøvrigt den Dekoration, som Ægypterne foretrak ved alle deres Nekropoler.

Stien fordyber sig mere og mere i snævre, kvælende Kløfter, og ved Enden af „Kongernes Dal“ havde vi ventet at møde en endnu mere ængstende Stilhed under den glødende Middagssol, som for hvert Minut, der gaar, bliver mere og mere uudholdelig. Men hvad er det? Hvad betyder den larmende Menneskeskare, som man ved en Omdrejning af Vejen opdager nede i Bunden af en dyb, skummel Kløft? Holdes her Møde eller Marked? Under Telte for at beskytte dem mod Solstik er et halvthundrede Æsler med engelske Sadler samlet; i en Krog udslynger et lille Elektricitetsværk, der er bygget af ny Mursten, en sort Røg. Og rundt omkring mellem de høje, blodigrøde Klipper vrimler en Skare snakkende og støjende Cook-Turister af begge Køn.

De skal til Audiens hos Kongen. De er kommet paa Æsler eller til Vogns, og kun nogle svære, astmatiske Damer har ladet sig transportere i Bærestole af Beduiner. Fra alle Europas Hjørner er de stimlet sammen i denne Ørkenkløft for at beskue et stakkels indskrumpet Lig paa Bunden af et Hul.

Hist og her ser man den dunkle Indgang til skjulte Paladser — en firkantet Aabning, der er hugget ud i den faste Klippevæg. Inskriptioner paa Klippen viser Navnene paa de kongelige Mumier: Ramses d. 4de, Sethos d. 1ste, Thotmes d. 3die, Ramses d. 9de o. s. v. Og

skønt alle disse Konger, med Undtagelse af Kong Amenofis, nylig er blevet flyttede til Nedre-Ægypten for at fylde Skabene i Kairos Museum, vedbliver deres sidste Hvilested dog at tiltrække den store Hob. Fra hvert af de underjordiske Gravkamre dukker i dette Øjeblik sveddryppende Cook-Turister frem, navnlig fra Kong Amenofis' Grav strømmer de ud i store Mængder. Blot vi ikke kommer for sent, saa Audiensen er forbi!

Hvor forunderligt at tænke sig, at disse tilmurede Indgange, som der var gjort alt for at skjule, i saa mange hundrede Aar har været ukendte for Menneskeheden! Og hvor stor Udholdenhed maatte der ikke til for at finde dem igen; hvor maatte man ikke senere granske, undersøge, famle sig frem, bore og grave, indtil et lykkeligt Tilfælde kom én til Hjælp!

Men der lukkes, der lukkes! Vi har flakket for længe omkring mellem Memnonsstøtterne og Slettens Paladser. Klokken er næsten tolv, den uhyggelige Middagstime, hvor Solens Straaler falder næsten lodret paa de røde Klippetoppe, fortærende alt, brændende sig ind selv i den mindste Sprække i denne Stendal.

Ved Indgangen til Amenofis' Grav maa vi parlamentere, tigge og bede. Men ved Hjælp af Drikkepenge lader Beduinen — Stor-Ceremonimesteren — sig bevæge. Vi følges ned med ham; men vi maa skynde os, for det elektriske Lys bliver straks slukket. Det bliver en kort Audiens, men til Gengæld bliver den privat; vi bliver ganske ene med Kongen.

Vi, som kommer lige ude fra det skarpe Sollys, synes straks, at de smaa elektriske Blus næppe lyser stærkere end St. Hansorme, og vi havde ventet, at der hernede i Mørket vilde have været køligt ligesom i vore Gravhvælvinger; men Heden er tværtimod endnu uudholde-

ligere i den tørre, indelukkede Luft. Man ønsker blot at komme op igen i Luften; selv om den ogsaa er brændende, er det dog Livets Luft.

Vi skynder os ned ad stejle Trapper og Galerier, der er saa skraa, at vi næsten glider ned ad dem som ad en Rutschebane; man kan ikke tænke sig, at man nogen Sinde skal kunne komme op ad dem igen, saa lidt som det lod sig gøre for den ærværdige Mumie, der i fordums Tid førtes her igennem for at bringes til sin „evige Bolig“. Paa denne Maade farer vi ned i en dyb Brønd, der er gravet for at stoppe Gravrøverne i Farten. Paa en af Siderne i dette Fangehul var det, at man bag en omhyggelig tilmuret Klippeblok opdagede Indgangen til den lange fortløbende Række af Gravkamre. Efter at være gaaet over et Gangbræt, der er kastet hen over Brønden, begynder Trapperne og Korridorerne igen. De er saa skraa, at man næsten maa løbe; de har blot ved en pludselig Vending skiftet Retning; men ned ad, ned ad gaar det bestandig. Denne Konge bor unægtelig dybt nede, og for hvert Trin ned ad føler man sig mere og mere fangen under Klippens mægtige Vælde midt imellem den tætte, tavse Stenmasse.

Lyset fra Buelampernes smaa elektriske Kugler er nu tilstrækkeligt for vore Øjne, der har glemt Solen. Og nu da vi kan se tydeligt, opdager vi rundt omkring os et Utal af Skikkelser, der maner til Andagt og Stilhed; alle Vegne er de mejslede paa de glatte, uberørte Mure, der har en Farve som gammelt Elfenben. De følges ad i god Orden, gentagende sig i samme Rækkefølge, bestandig med de samme Bevægelser som for at indprente saa meget dybere i vort Sind evig og altid det samme. Guder og Aander, Anubis-Skikkelser med det sorte Sjakalhoved og de store opretstaaende Øren synes med deres

lange Arme og Fingre at gøre Tegn til os: „Stille! stille! her er Mumier!“ Man bliver helt forvirret og ligefrem bestyrtet over at se, hvor velbevaret alt her er, hvor Farverne er friske og Penselstrøgene staar skarpt og bestemt, saa at man skulde tro, at Kunstnerne, der har malet disse Mørkets Skikkelser, lige havde forladt Gravhvælvingen. Alt dette forbigangne drager én til sig som Afgrunden, naar man staar paa dens Rand; det fanger én og faar lidt efter lidt Magt over én. Hele Fortiden findes endnu her saa levende, at den bliver til Nutid. Man glider ikke blot bogstavelig ned i Klippens tavse Indre, men det er ogsaa, som man samtidig svimlende og uforberedt sænkes ned til de fjærneste Tiders Dyb.

De uendelig lange, kvælende Korridorer, ad hvilke vi er trængt helt ind i Bjærgets hemmeligste Skød, munder omsider ud i et større Rum; Væggene trækker sig tilbage, det hvælvede Loft hæver sig, og nu staar vi i den store Gravhvælving, hvis blaa Loft, stjernebesaaet som Himmelrummet, støttes af seks Piller, der er udhuggede i selve Klippen.

Paa Siderne er der andre Rum ligeledes oplyste med Elektricitet, saa at man kan se alt, og i Baggrunden opdager man en lavere liggende, stor halvmørk Krypt; man gætter, at Faraonen maa hvile der. Hvor vidunderligt er ikke det Arbejde, som her er udført ved Gennemboringen af selve Klippens haarde Sten! Denne Gravhvælving er imidlertid ikke enestaaende. Langs „Kongernes Dal“ findes der hele Vejen smaa Døre, der ser ganske uanselige ud, men Indskriften paa Dørkarmen aabenbarer for de indviede „Skyggernes Mærke“. Disse Døre fører til andre ikke mindre pragtfulde Grave, som ligger lige saa uhyggeligt dybt med deres Fælder, hemmelige Brønde,

Faldgruber og den forvirrede Mangfoldighed af Skikkelser paa Murene. — Forøvrigt var alle disse Grave den Morgen fulde af Turister, og havde vi ikke haft det Held at komme for sent, vilde vi selv her i Amenofis' Gravkammer have truffet en af Cook's Batailloner!

I denne Sal med det blaa Loft bliver Fresko-Billederne endnu gaadefuldere. Det er Scener fra *de dødes Bog*; hele Begravelsesceremoniellen fremstillet i Billeder. Paa Piller og Mure vrimler de forskellige Dæmoner, som en Ægypters Sjæl var udsat for at møde paa sin Vej gennem Skyggernes Land, og under hver af dem staar opført som paa en Huskeseddel det Løsen, der skulde siges til den.

Thi Sjælen gik bort under to samtidige Former — som en Flamme og som en Spurvehøg. Og *Skyggernes Land*, der ogsaa kaldes Vesten, og hvorhen Sjælen søgte, var det Land, hvor Maanen forsvinder, og bag hvilket Solen hver Aften synker ned og udslukkes, det Land, som ingen levende naar, som bestandig flygter for én længere og længere bort, enten man saa søger at naa til det over Havet eller gennem Ørkenens Øde. Og naar den forfærdede og forvirrede Sjæl er naaet ned i Underverdenen, maa den efterhaanden underhandle saa med den ene, saa med den anden af de frygtelige Skikkelser, der ligger og lurar paa den paa dens Vej. Men bliver den saa omsider dømt værdig til at nærme sig Osiris, den store *Døds-Sol*, smelter den sammen med den og genopstaar Morgenen efter for derpaa Morgen efter Morgen at kaste Straaleglans ud over Verden indtil Tidernes Ende — en underlig vag Genoplivelse i Solglansen, en fortsat Tilværelse uden Personlighed, saa at man næppe ved, om det er at foretrække for den evige Tilintetgørelse.

Men fremfor alt gjaldt det, hvad det saa skulde koste, at værne om det døde, balsamerede Legeme; thi en *Dobbeltgænger* af den afdøde vedblev at bo i det indtørrede legemlige Hylster og bevarede saaledes et pinligt, halvt bevidst Liv. Liggende paa Bunden af Sarkofagen kunde den døde se med de Øjne, der var malede paa Øjenlaagene lige over det Sted, hvor Pupilen havde siddet i de tomme Huler. Undertiden frigjorde den sig for sit Mumiehylster og flakkede som en hvileløs Aand omkring i Gravhvælvingen, og for at den ikke skulde savne Næring, var der samtidig med, at den blev begravet, stillet en Mængde som Mumierne præserverede Kødspiser hen ved Siden af den; ligeledes var der stillet Olier og Natron for det Tilfælde, at den mulig vilde forsøge at balsamere sig om igen, hvis der begyndte at udklækkes Maddiker i dens Lemmer. Hvor maatte en saadan *Dobbeltgænger* have Udholdenhed, liggende i en tilloddet Grav med stadig Angst for Forraadnelse og lidende under sin uendelige Bestaaen her i den kvælende Hede, i Mørket og den fuldstændige Stilhed, hvor intet betegnede Døgnes eller Aarstidernes Vekslen, eller Aarhundreders, ja Aartusinders Gang!

Med denne frygtelige Opfattelse af Døden gik da ogsaa alle Mennesker paa den Tid helt op i Forberedelsen af sin „evige Bolig“.

Hvad der hændte Amenofis d. 2dens *Dobbeltgænger* var følgende: Efter at have tilbragt tre, fire hundrede Aar i fuldstændig Stilhed sammen med andre af Slægten, der ligesom han laa hensunkne i en tung Søvn, hørte han, der var afvænnet med al Støj, pludselig tunge Slag dybt nede fra den Side, hvor den hemmelige Brønd fandtes. Man maatte have opdaget den hemmelige Indgang og være i Færd med at bryde den op! Det var levende

Mennesker, der nærmede sig, aabenbart Gravrøvere, der kom for at afdække og forstyrre alle Mumierne. Men det viste sig at være Osiris' Præster, der frygtsomt nærmede sig med et Ligtog. De medbragte ni store Ligkister med Mumierne af ni Konger — hans Sønner og Sønnesønner, foruden flere ukendte Efterfølgere lige til Kong Setnakht, der halvtredie hundrede Aar efter ham var Ægyptens Hersker. Det var for at skjule dem saa godt som muligt, at de førtes samtidig herhen til et Rum, der øjeblikkelig blev muret til. Derpaa forsvandt Præsterne igen; Stenene for Aabningen blev atter tilmurede, og alt faldt tilbage til den forrige trykkende Stilhed i det hede, mørke Rum.

Aarhundrede efter Aarhundrede randt som Draabe paa Draabe — maaske ti, maaske tyve — i den samme Stilhed, der ikke en Gang mere forstyrredes af de forlængst hensmuldrede Ormes sagte Gnaven. Men saa kom der en Dag, da de samme Slag lød henne fra den Side, hvor Indgangen var. Denne Gang var det Røvere! Med Fakler i Hænderne styrtede de frem under høje Skrig og med Undtagelse af det sikre Skjulested, hvor de ni Kister stod gemte, blev alt plyndret, Ligsvøbene blev flaaede i Stykker og Guldsmykkerne revet løs fra Mumienes Hals. Og efter at have udsøgt deres Bytte murede Røverne Indgangen til som før og drog igen bort efterladende alt i et Virvar — Ligklæder, menneskelige Legemer, Indvolde, der var faldne ud af store Kanoper, Guder og sønderslaaede Emblemer.

Atter herskede Stilheden i mange lange Aarhundreder. Men endelig i vore Dage hørte den kongelige *Dobbeltgænger*, der nu var saa svækket, at han næppe mere eksisterede, den samme Lyd af væltede Stene, der brækkedes løs med Hakker.

De Mennesker, der denne Gang trængte ind, hørte til en ganske ukendt Race. Straks lod det til at være fromme Mennesker, der tog varsomt paa al Ting; men det viste sig imidlertid, at det blot var for at rane alt, alt lige til de ni kongelige Kister, der stod i det hemmelige Gemmested, og som endnu aldrig havde været udplyndrede. Selv de mindste Skaar samlede de op med en næsten religiøs Ærefrygt, og for ikke at gaa tabt af noget gik de endog saa vidt, at de sigtede Støvet og Fejeskarnet. Men Amenofis, der den Gang kun var en ynkværdig Mumie uden Smykker eller Ligsvøb, ham alene lod man blive liggende paa Bunden af hans Sandstens-Sarkofag.

Siden den Tid er han fordømt til hver Formiddag at modtage Besøg af Mennesker med et sælsomt Ydre, og han bebor nu ganske ene det tomme, udplyndrede Gravkammer, hvor ikke et Væsen, ikke en Ting er tilbage fra hans Tid.

Jo, noget er der alligevel! Vi havde dog ikke set alt. I et af Siderummene ses nogle liggende Skikkelser. Det er døde. Tre Lig — tre Mumier, der under Plyndringen er blevet berøvet deres Svøb, hviler Side om Side oven paa nogle Pjalter. Forrest ligger en Kvinde med opløst Haar — sandsynligvis Dronningen. Hendes Profil har bevaret sin rene Linie, og hvor er hun endnu smuk! Saa kommer der en Dreng med et ganske lille, graaligt Dukkeansigt; han er tæt klippet undtagen paa højre Side, hvor der hænger en lang Lok, Tegnet paa hans kongelige Byrd. Tilsidst er der en Mand — frygtelig at se paa, som han ligger der med et Udtryk, som fandt han Døden uimodstaaelig morsom. Han griner, saa Munden gaar helt op til Ørene og bider i en Stump af Ligsvøbet, vel for ikke at skingre alt for højt op.

Pludselig bliver her bælgmørkt. Vi staar som naglede fast paa Stedet. Det elektriske Lys bliver paa en Gang slukket over alt. Oppe paa Jorden maa Klokken aabenbart havde slaaet tolv for de Væsener deroppe i Solen, hvor man endnu kender Tid og Klokkeslet.

Beduinen, der har fulgt os herved, raaber og skriger med sin falske Falsetstemme, for at de hurtig skal tænde Lyset igen; men i Stedet for at føre Lydsvingningerne videre opsluger de uendelige, dumpe Vægge dem, og hvor skulde desuden et Raab kunne høres fra dette Dyb, hvor vi er? Famlende sig frem i Mørket, begynder Beduinen at løbe op ad den stejle Korridor. Lyden af hans hurtige, klaprende Sandaler og den bølgede Viften af hans Burnus fjærner sig, og hans stadig gentagne kaldende Raab opfanger vi snart kun som et halvkvalt Skrig, — som laa vi selv begravede her. Vi rører os ikke af Stedet . . . Men hvor kan det være, at der er saa varmt herved hos Mumierne? Man skulde tro, at der ganske tæt herved var en brændende Ovn. Dog er det navnlig Luft her mangler. Skulde de lange Gange, som vi er gaaet igennem, have indsnævret sig, som det hænder én i onde Drømme? Har den lange Spalte, hvorigennem vi rut-schede herved, mulig lukket sig bag os?

Omsider har de forstaaet Beduinens Nødraab, og Lyset tændes paany. De tre Lig har ikke benyttet de Par Minutter, hvor ingen iagttog dem, til at forsøge en oprørsk Bevægelse. De ligger ganske i samme Stilling og med samme Udtryk. Dronningen rolig og smuk som før, medens Manden endnu bider i en Stump af sit pjaltede Ligsvøb for at undertrykke det fjollede Grin, som han har ligget med i tre tusind Aar.

Imidlertid er Beduinen kommet ned igen, aandeløs efter sit hurtige Løb. Han skynder paa os, hvis vi vil se

Kongen, inden Lyset bliver slukket igen, og denne Gang for Alvor. I Enden af Salen staar vi nu ved Randen af den halvmørke Krypt, og støttede paa Albuerne betragter vi Kongen. Det er et ovalt Rum, og paa det sorte hvælvede Loft fremtræder hvide og graalige Freskomalerier, der forestiller en hel ny Række Guder og Dæmoner; nogle er slanke med Underkroppen klemmt ind i et Slags Foderal ligesom Mumier, mens andre har vældige Hoveder og en opsvulmet Bug som en Flodhest. En mægtig, helt aaben Sarkofag af Sten, der foroven bevogtes af de talrige Skikkelser, staar nede paa selve Jorden. Man skælner utydeligt et menneskeligt Legeme paa dens Bund — Farao!

Vi vilde imidlertid gerne se den lidt tydeligere. Det er der intet i Vejen for. Beduinen, der agerer Stor-Ceremonimester trykker paa en elektrisk Knap, og et stærkt Blus lige over Kongens Hoved fremhæver med næsten uhyggelig Skarphed hans lukkede Øjne, Ansigtets Træk og hele den ynkverdige Mumie. Den Teatereffekt havde vi ikke gjort Regning paa.

Han var blevet begravet med Pomp og Pragt, men Røverne havde plyndret ham for alt lige til hans smukke Kyrads, som han havde faaet fra det fjærne Østerland, og siden da har han allerede i mange Aarhundreder hvilet halvnøgen paa nogle Pjalter. Men han har dog beholdt sin beskedne Buket — man kan endnu se, at det er Mimoser; men ingen vil nogen Sinde kunne sige, hvilken from eller maaske elskende Haand der for over tre tusind Aar siden har plukket disse Blomster til ham.

Heden er kvælende. Det er, som man paa sit Bryst føler Vægten af Bjærgets knusende Masse, denne Kalkblok, som man er trængt ind i gennem næsten usynlige Huller lige som Termiter og Larver.

Og alle disse Skikkelser, som er indhugget alle Vegne foruden de mystiske Hieroglyfer og Symboler, bibringer ogsaa én en voksende Uhyggefølelse. Man har det altfor tæt ind paa sig, og alle disse Guder med Ibishoveder og Hoveder som Spurvehøge og Sjakaler, der bestandig fører en ophidset mimisk Samtale med hverandre, behersker i alt for høj Grad alle Udgange.

Og det tynger ens Samvittighed som en Helligbrøde at betragte denne aabne Ligkiste uden Laag i den skaanselløse Belysning. Det sortebrune, smertefulde Ansigt, hvoraf Halvdelen er fortæret, synes at bede om Naade.

„Ja, her er min udplyndrede Grav, hvor jeg nu smuldrer til Støv. Men nu har I jo set mig, lad mig saa i Fred, sluk Lampen, vis Barmhjærtighed mod mig i min Tilintetgørelse.“

Og kan man tænke sig en større Haan! Efter at have anvendt en saadan Omhu og List for at skjule sit Lig, efter at have udtømt Tusinder af Mænds Kræfter for at udhule dette Virvar af underjordiske Gange og Gravhvælvinger, saa at ende saaledes med Hovedet belyst af et elektrisk Blus til Fornøjelse for enhver tilfældig besøgende!

Jeg tror næsten, det er den lille beskedne Mimosebuket, der vækker min Medynk, og jeg siger til Beduinen: „Drej Knappen om derhenne! Sluk Lyset. Det er nok.“

Og Skyggen falder paany over den kongelige Pande, som pludselig forsvinder i Sarkofagens Mørke. Faraos Skygebillede svinder bort, som sunket tilbage i den uudforskellige Fortid. Audiensen er forbi.

Men vi, som kan slippe bort fra Gravhulernes Rædsler, lad os skynde os op igen til Solen og Livet og Luften, som vi endnu i nogle faa „talte“ Dage har Ret til at indaande!

XVIII

HOS MENNESKEÆEDERSKEN I TEBEN

I den Time, hvor Solen begynder at farve alt rosenrødt, vandrer jeg paa denne Aften gennem Ruinernes vidtstrakte Kaos ned ad en af Mumiebyens pragtfulde Veje, den, som drejer skarpt af fra den Linie, hvori Amons-Templerne ligger. Den taber sig af og til i Sandet og ender tilsidst ved den hellige Sø, ved hvis Rand en Række Gudinder med Kattehoveder sidder i Kres og betragter det stillestaaende Vand og Ørkenens Uendelighed. For tretusind og firehundrede Aar siden begyndte den skønne Dronning Makeri*) at anlægge denne Vej, og en Mængde Konger fortsatte i en Række Aarhundreder hendes Værk. Pyloner dekorerede den med deres tunge Pragt, foruden Kolosser og uendelige Rækker af Væddere — større end Bøfler — siddende paa Bagbenene paa Sokler. Som bekendt er Pyloner storslaaede Murværker af Form som Trapezer med bred Fod og helt dækkede med Hieroglyfer, og Ægypterne opstillede dem paa hver Side af Søjlehallerne eller ved Alléerne.

Det første Par Pyloner nødte mig til at gøre en Omvej; de var næsten helt sammenstyrtede, og Stenblokke laa strøede overalt og spærrede Vejen. Paa hver Side

*) Mumien med Barnet, der nu findes i Museet i Kairo.

Forf. A.

holdt her to staaende Kæmper af rød Granit fra Syene Vagt. I længst forsvundne Tider, om hvilke Historien intet sikkert ved, er Overkroppen paa dem bægge blevet afhugget lige til Lænderne, men de skrider dristigt fremad paa deres kraftige Ben, og i den ene af Hænderne, der mangler Arme, og som hænger ned langs ad Lændeskørtet, knuger de fast og fanatisk Symbolet paa det evige Liv. Graniten fra Syene er forøvrigt saa haard, at den holder sig uforandret gennem Aarhundreder, og midt imellem dette Virvar af omstyrtede Stenmasser skinner de lemlæstede Kolossers Ben endnu, som om de var nypolerede.

Længere borte ses ogsaa et Par sammenstyrtede Pyloner, foran hvilke der staar en Række Faraoner.

Til alle Sider ligger vældige Kæmpeblokke mellem hverandre, strøede ud over Sandet, der taalmodigt og ihærdigt arbejder paa at begrave dem.

Og nu kommer det tredie Par Pyloner paa hver Side bevogtet af deres to vandrende Kæmper, der hverken har Hoved eller Skuldre. Vejen, som endnu afmærkes af majestætiske Ruiner, fortsætter sig stadig videre hen mod Ørkenen.

Det fjerde og sidste Par Pyloner synes ved første Blik at betegne Ruinernes Endepunkt ved Randen af Ørkenødet. Skønt hensmuldrende og uden Murkrans staar de dog stejle og urokkelige, som om de var opstillet der saa fast og sikkert, at intet nogen Sinde vilde kunne faa dem til at vakle. De to Kolosser, der bevogter dem paa højre og venstre Side, sidder paa Troner. Den, der staar mod Øst, er næsten helt ødelagt, mens den anden derimod hel og hvid — med Marmorets Hvidhed — tegner sig mod den graa Baggrund, den uhyre Murflade, der alle Vegne er oversaaet med Hieroglyfer. Kun Ansigts-

masken er ødelagt paa Kæmpen, men den har endnu bevaret den bydende Hage, Ørene og Sfinkshætten og man kunde næsten sige det tankefulde *Udtryk* ved Synet af de uhyre Ørkenstrækninger, der omtrent begynder ved dens Fødder.

Her er man imidlertid kun ved Grænsen af Guden Amons Afdeling. Tebens Omkres strækker sig endnu uendelig langt, og Alléen, ad hvilken jeg snart vil naa til Gudinderne med Kattehoved, fortsætter sig langt udenfor disse Porte, skønt man næppe kan skælne den mellem den dobbelte Række af Vædder-Sfinkser, alle sønderslaaede og næsten begravede under Sand.

Dagen hælder, og Ægyptens Støv begynder, som hver Aften, i det fjærne at glimre som Guldpudder. Af og til ser jeg tilbage paa Kæmpen, der ogsaa iagttager mig fra sit Sæde ved Foden af denne Pylon, paa hvilken en Faraos Historie er fremstillet i et uhyre Billede. Oven over Kæmpen og Muren, der farves mere og mere rosenrød, ser jeg hæve sig højere og højere, jo længere jeg kommer bort, hele Midter-Paladsernes Bygningsmasse — Amons Hypostyl, Thotmes' Festsal og Obeliskerne, hele den kompakte Gruppe af mægtige, livløse Værker, som intet andet her paa Jorden nogen Sinde har kunnet maale sig med.

Endnu en Gang straalere i Aftenrødens Apoteose alle disse Ruiner, der snart vil hensmuldre som gamle Knogler og Skeletter, og det er næsten, som om de endelig bad om Naade, som de var trætte af saaledes hver eneste Aften uden Afbrydelse at blive oplyste til Fest som en Haan af den evige, uforgængelige Sol.

Alt dette ligger allerede langt bagved mig, men Luften er saa klar, og alle Konturer staar saa skarpt, at man næsten gribes af den Illusion, at det er Templerne og

Pylonerne, der bliver mindre, vokser ned ad og synker i Jorden. Selv den hvide Drømmer, Kæmpen, som, skønt uden Øjne, bestandig følger mig med sit Blik, er svundet ind til almindelig menneskelig Størrelse. Han har ikke det strænge hieratiske Ydre som de andre Statter i Teben; som han sidder der med Hænderne paa Knæene, ligner han en ganske almindelig Mand, der er standset paa sin Vej og faldet i Tanker*). Jeg har længe kendt ham baade ved Dag og ved Nat, thi i den ægyptiske Nats gennemsigtige Klarhed har jeg ofte i det fjærne set ham tegne sig hvid under Stjernernes vage Lys — det mægtige Drømmebillede i den tankefulde Stilling! Det uforanderlige i hans Stilling, som han sidder der foran Indgangen til Ruinerne virker underlig knugende paa mig, thi i Teben, som forøvrigt overalt paa Jorden er jeg blot en Vejfarende som alle andre er det. Før jeg blev født til bevidst Liv har han siddet her i et saa uendeligt Tidsrum, at man næsten gyser ved det. Omtrent i tre tusind og tre hundrede Aar har utallige Masser af ukendte Væsner før mig set ham, som jeg nu ser ham rolig og hvid, siddende paa det samme Sted ved Ørkenens Tærskel med let bøjet Hoved og tankefuld Mine.

Jeg gaar ganske sindigt, idet jeg stadig føler mig fristet til at vende mig om og betragte den hvide Drømmer og de store, stille Paladser, der træder frem som i en mat bengalsk Belysning, idet Solen atter i Aften synker og slukkes som i Døden.

Det er allerede Skumring, da jeg naar til Gudinderne.

Deres Opholdssted er dog i høj Grad ødelagt; i to tusind Aar har Sandet dækket og skjult alt; men nu har man igen udgravet det.

*) Kong Amenofis d. 3dies Statue.

Der staar kun talløse Rækker af Søjleskafter, som strækker sig over et langt Stykke af Ørkenen*). Over alt Dynger af Sten og Murbrokker og sammenskredne Ruiner. Jeg gaar videre uden at standse, og nu ser jeg omsider den hellige Sø, ved hvis Rand de store Katte sidder i Kres hver paa sin Trone, som om de holdt et evigt Koncilium. Søen, der er udgravet paa Befaling af Faraonerne, krummer sig næsten i Form af en Halvmaane. Sumpfuglene, der søger til deres Reder, flyver i dette Øjeblik over det døde, stillestaaende Vand; paa dens Bredder, hvor før en enestaaende Pragt udfoldedes, findes der nu kun Grusdynger, hvor ingen Urt kan vokse og trives, og paa den anden Side af den ser man kun den store trøstesløse Slette, hvor enkelte Kornmarker nu i Tusmørkets Time gaar i eet med Sandets uendelige Øde — det er den Udsigt, Gudinderne saa opmærksomt betragter; og i Horisonten staar de arabiske Kalkbjerge endnu med et let rosenrødt Skær som en Mur og lukker for alt.

Der sidder Kattene eller rettere sagt Løvinderne, for Katte har ikke saa korte Øren og en saa grusom Hage, som den tætte Haarkrave lader synes endnu sværere. Alle er de af sort Granit og forestiller Sekhmet (Krigsgudinden og paa visse Tider lejlighedsvis Vellystens Gudinde), og deres slanke Kvindelegemer gør, at de uhyre Kattehoveder med det høje Hovedtøj forekommer endnu frygteligere. Der er otte, ti Stykker, maaske endnu flere, og det, at de er saa talrige og saa ganske ens, gør dem næsten endnu uhyggeligere. Det er ikke Kæmpeskikkelser, hvad man maaske havde tænkt sig; de har tværtimod ganske almindelig Menneskestørrelse, saa det vilde have været en let Sag at føre dem bort eller ødelægge

*) Gudinden Muths Tempel.

dem, og kommer man først til at tænke over det, bliver det Indtryk, de gør, næsten endnu forunderligere. Hvordan har disse smaa Figurer, her, hvor saa mange Kolosser ligger sønderslaede paa Jorden, kunnet blive siddende roligt i deres Stole, mens Verdenshistorien rullede tre tusind og tre hundrede Aar frem i Tiden? . . .

Trækket af Sumpfuglene, der et Øjeblik havde forstyrret Søens dunkle Spejl, er draget forbi; intet rører sig mere omkring Gudinderne, og den sædvanlige, lydløse, uendelige Stilhed indhyller dem som altid ved Natens Frembrud. Desuden er deres Opholdssted en af de mest forladte Afkroge blandt Ruinerne. Selv ved højlys Dag vilde ingen falde paa at komme her for at se dem.

Imod Vest hvirvler Støvet i Vejret som en langagtig, drivende Sky og betegner Turist-Skarens Afgang fra Amons-Templet. De skynder sig tilbage til Luksor for at spise ved table-d'hôte efter at have iført sig Smoking. Man kan ikke en Gang herfra høre den fjærne Vognrummel, saa blød gør Sandet Jordbunden.

Bevidstheden om, at de er borte, gør denne Sammenkomst med de talrige og dog saa ens Gudinder ligesom mere fortrolig. Lidt efter lidt hyller Skyggerne sig om dem. Deres Stole staar med Ryggen mod Tebens Paladser, der begynder ligesom at dukke ned i violette Bølger og dale dybere og dybere i Horisonten, mens for hvert Minut deres Vælde synes at svinde over for Natens Højhed.

Og de sorte Gudinder med Løvehoved og højt Hovedtøj sidder bestandig med Hænderne paa Knæene og et uhyggeligt Smil om deres tykke Rovdyrlæber og ser med stive Øjne hen over den lille døde Sø ud til Ørkenen, der nu kun skimtes utydeligt i sin blaagraa og askegraa Uendelighed. Man føler det næsten, som havde de

en Sjæl, der lidt efter lidt var blevet dem bibragt gennem det *Udtryk*, som deres Ansigter i saa uendelige Tider har ejt.

*

*

*

Længere borte i den anden Ende af Ruinerne findes en af deres Søstre, men i en langt større Skikkelse — en stor Sekhmet-Statue, som dér paa Egnen kaldes Menneskeædersken. Hun findes ganske ene i et lille snævert Tempel og staar i oprejst Stilling som paa Lur. Hos Fellaherne og Beduinerne har hun et meget daarligt Rygte; det hedder sig, at hun har for Skik om Aftenen at gaa ud paa Rov efter Mennesker, og ingen af Egnens Folk vilde godvilligt vove sig til hende i denne sene Time.

I Stedet for at vende tilbage til Luksor som de andre besøgende, jeg nylig saa køre bort, foretrækker jeg at aflægge hende en Visit.

Det er lidt langt borte, og jeg vil først kunne være der, efter at det er blevet helt mørkt.

Først maa jeg gaa tilbage gennem hele Alléen med Vædderne, forbi den hvide Kæmpe, der allerede har antaget Lighed med et Drømmebillede, mens de violette Bølger, der overskyllede Mumiebyen, fortætter sig og gaar over i en blaagraa Tone; derpaa maa jeg forbi Pylo-
nerne, som bevogtes af de sønderhuggede Kolosser og saa tilsidst trænge ind i Midter-Paladserne.

Her inde i Paladserne er det hel Nat, og her hører jeg de første Skrig af Fiskeørne og Ugler. Her er lunt endnu paa Grund af den Varme, som Stenene i Dagens Løb har opsamlet; men man føler alligevel, at Luften begynder at afkøles.

Ved en Korsvej dukker en stor menneskelig Skikkelse op indhyllet i et sort Klædebon og bevæbnet med en Stok. Det er en omstrejfende Beduin, der hører til Vagten. Og der udspandt sig omtrent følgende Samtale imellem os — (i fri Oversættelse og forkortet) :

„Vis mig dit Adgangskort, Monsieur.“

„Værs'go.“

Med forenede Anstrængelser lykkedes det os at stryge en Tændstik, saa at man kunde se Adgangskortet.

„Det er godt. Jeg skal gaa med dig.“

„Aa, nej, gør dig endelig ingen Ulejlighed.“

„Jo, det er det bedste, Hvor vil du hen?“

„Hen til den store, store Dame, du ved nok, hende med Løveansigt.“

„Naa saadan. Ja, saa kan jeg forstaa, at du helst vil gaa alene (her blev hans Stemme ganske barnlig uskyldig) ; men du lader jo til at være en god Mand, og du giver mig vel nok alligevel et Par Skilling.“

Og han gik sin Vej.

Efter at jeg er kommet ud af Paladserne, har jeg endnu et langt Stykke at gaa over øde Strækninger, og her føler jeg Kulden for Alvor. Over mit Hoved hænger nu ikke de tunge Stenmasser, men der hvælver sig i det fjærne en blaa Nathimmel, hvorfra i Aften Millioner af Stjærner funkler og blinker. Denne skønne Hvælving, der altid straaler, som om den var bestrøet med Diamantpudder, har i fordums Dage sikkert kun spredt Fred i Tebanernes Sind. Men for os — der desværre er vidende — er det tværtimod Rummet for den store Rædsel, og det vilde have været barmhjærtigere og bedre for os, om det aldrig var kommet inden for vor Synsvidde — dette umaadelige sorte, tomme Rum, hvor Verdener vanvittigt tumler om, falder ned som Regn, støder sam-

men og tilintetgøres for saa igen at begynde forfra paa nye Evigheder. Og man ser alt dette saa klart, føler det som en næsten uudholdelig Rædsel i denne lyse Nat her paa dette stille Sted, hvor Tavsheden dvæler og alt er overstrøet med Ruinblokke. Kulden gennemisner én mere og mere — den uhyggelige Kulde under Stjerneverdenens Vidder, som saa at sige intet mere sikrer én imod, saa fortyndet synes den lette Luft at være, næsten opløsende sig til intet. Og paa Jorden knaser Gruset og det tynde, tørre Græs under Fødderne med den knitrende Lyd som af den let frosne Jord hjemme hos os i Vinternætter.

Endelig nærmer jeg mig Menneskeædersken. Stene, der skinner hvidligt i Natten, betegner hendes Bolig med det hemmelighedsfulde Udseende saa nær Tebens Mure — det er her, og i den sene Aftentime har man unægtelig Følelsen af at befinde sig paa et ilde berygtet Sted. Her er ptolemæiske Søjler, smaa Forhaller og smaa Gaarde, hvor et svagt, blaat Skær hjælper én til at finde Vej. Intet rører sig her, ikke en Gang Vingeslaget af en af Nattens Fugle; en fuldstændig Stilhed, dobbelt frygtelig ved den nære Ørken, som man føler omkring disse Mure til alle Sider. I Baggrunden ligger tre massive Stenkamre, hvert med sin særskilte Indgang; jeg ved, at de to forreste er tomme. Det er i det tredie, at Menneskeædersken opholder sig — hvis hun da ikke allerede er draget ud paa sin natlige Jagt efter Menneskekød! . . . Der er bælgmørkt inde hos hende, og jeg famler mig frem. Hurtig stryger jeg en Vokstændstik. Ja, der staar hun ganske ene, oprejst tæt op mod Bagvæggen, hvor Skyggen af hendes rædselsvækkende Hoved danser op og ned ved Tændstikkens viftende Flamme. Saa snart den første Tændstik er slukket, stryger jeg uærbødigt

flere af lige under hendes Hage og de svære Kæber, der begærer Menneskekød. Det kan ikke nægtes — hun er rædselsfuld! Lige som sine Søstre, der sidder ved den stille, tungsindige Sø, er hun af sort Granit, dog er hun langt større end de, seks eller otte Fod høj; men hun har en yndefuld, slank Ungpigeskikkelse og spæde, jomfruelige Bryster, og hendes Stilling er kysk; i Haanden holder hun en langstilket Lotusblomst, men som en forunderlig, forvirrende Meningsløshed, der faar én til at isne, bærer hendes fine Skuldre et uhyrligt og grumt Løvehoved. Snipperne af Hovedtøjet falder paa hver Side af Ørene helt ned paa hendes Hals, og oven paa det hæver sig en stor Maaneskive, som en Tilvækst til den mystiske Udsmykning. Det stive, døde Blik giver Ansigtets Grumhed noget ubevidst og skæbnesvangert: et uansvarligt Uhyre, der hverken kender Barmhjærtighed eller Glæde — graadig, som Naturen og som Tiden er det. Maaske har de „indviede“ i det gamle Ægypten ogsaa opfattet det saaledes; thi i Gudebillederne symboliserede de alt for Folkets Masse.

I denne skumle Afkrog, indhegnet af forvitrede Sten, her i det lille, ensomme Tempel, hvor hun staar ene, stiv, rank og mægtig med det uhyre Hoved, den fremspringende Hage og det høje Gudinde-Hovedtøj, tvinges man tæt ind paa hende; og idet man rører ved hende, mærker man til sin Overraskelse, at hun ikke er saa kold som Natteluften; hun bliver ligesom legemlig, og man føler næsten uudholdeligt det døde, stive Blik hvile tungt paa sig.

Under denne tête à tête tænker man uvilkaarlig paa de uhyggelige Omgivelser, paa Ruinerne her i Ørkenen og hele det tomme og øde og paa Kulden under Stjærnerne . . . Og det Højdemaal af Tvivl, Mismod og Ræd-

sel, der griber én mellem alle disse Omgivelser, det finder man — om man saa maa sige — bestyrket ved Mødet med dette Guddomssymbol, der venter paa én ved Vejens Ende, som for ironisk at tage imod Menneskehedens Bønner: et strængt, urokkeligt Skræmmebillede af Granit med et ubønhørligt Smil og en Rovdyrmaske.

XIX

BYEN, DER BLEV FORSKØNNET I EN FART

Otte Aar og en Jernbanelinje har været tilstrækkelige til at fuldføre dens Forvandling.

I Øvre-Ægypten paa Nubiens Grænse laa den, en beskeden lille By, kun meget lidt besøgt, og som manglede — det maa man indrømme — ikke alene ydre Pragt, men ogsaa Hygge og Bekvemmelighed.

Ikke at den var blottet for historisk Interesse eller ikke var malerisk, tværtimod. Nilen, der strømmede med det ækvatoriale Afrikas Vande, væltede sig i en majestætisk Katarakt ned over sorte Granitmasser og flød derpaa, pludselig rolig, forbi de arabiske Smaahuse for at dele sig mellem Øer dækkede af friskt Grønt, hvor Palmeskovenes Kroner svajede for Vinden.

I Omegnen var der en Mængde Oldtidstempler, Gravkamre, Ruiner fra Romertiden, Kirkeruiner fra de første kristne Aarhundreder. Jorden var dækket af Minder om store primitive Civilisationer, thi dette Sted — forglemt i lange Tider, indslumret i Islam, bevogtet af dens hvide Moské — var fordum et af Verdenslivets Midtpunkter.

Og i den nærliggende Ørken havde for tre til fire tusinde Aar siden Faraonerne skrevet Oldtidens Historie med udødelige Hieroglyfer baade her og der paa

de blankt polerede Sider af forunderlige blaa og rosenrøde Granitblokke, der laa spredte i Sandet og lignede antediluvianske Uhyrer.

Men alt dette maatte nødvendigvis ordnes, sættes i System og fremfor alt gøres tilgængeligt for Agenturernes forfinede Rejsende. Nu har vi altsaa den Fornøjelse at kunne meddele, at fra December til Marts har Assuân (det er Navnet paa det lykkelige Sted, der er Tale om) en „season“, der er næsten lige saa stærkt besøgt som den i Ostende eller Spa.

Saa snart man nærmer sig dertil, bedaares den Rejsendes Øjne af de store Hoteller, der er byggede alle Vegne selv paa Smaaøerne i den gamle Flod, og deres Skilte, der kan læses i en Fjerdingvejs Afstand, sender ham en indbydende Hilsen. Hurtig opførte Bygninger er det ganske vist, Kalk og Sten, men de minder dog om de yndefulde „palaces“, som Sovevogns-Selskabet har beriget Verden med. Og den stakkels lille By fra fordums Tid med sine hvidtede Smaahuse og sin barnlige Minaret, hvor er den ikke overset nu, knust af Hotellernes mægtige Façader!

En Katarakt er der, som bekendt, ikke mere ved Assuân; det beskyttende Albion har fornuftigvis ment, at det var bedre at ofre denne værdiløse Naturskønhed og for at forøge Jordens Frugtbarhed standse Nilens Vande ved en kunstig Dæmning: et solidt Stykke Murarbejde som (i Følge *Programme of pleasure trips*) affords an interest of very different nature and degree (*sic*).

Cook and Son — der, som alle og enhver ved, er Forretningsfolk med en lille Smule poetisk Fernis — har imidlertid ønsket at bevare Mindet om Katarakten ved at give dens Navn til et Hotel med femhundrede Væ-

relser, som de har bygget lige over for de nu tavse Klipper, hvor den gamle Nils Vande kogte og sydede i Aarhundreder. „Cataract Hotel“, det holder Illusionen vedlige, ikke sandt? Og det tager sig ogsaa godt ud som Overskrift paa Brevpapir.

Cook and Son (Egypt limited) har endogsaa forstaaet, at det vilde være originalt at give deres Etablissement et vist Præg af Islam, og Spisesalen er en Gengivelse (i Stuk ganske vist, men man maa jo ikke forlange Umuligheder) af det Indre af en af Stambuls Moskéer. Naar Tiden for „lunch“ er inde, kan man ikke tænke sig noget mere smagfuldt Syn end disse „simili“ hellige Kupper og alle disse smaa Borde optagne af Cook-Turister af begge Køn, medens et skjult Orkester intonerer „La Mattchiche“.

Dæmningen har ganske vist ved at standse Katarakten bragt Vandstanden op ad Floden til at stige en halv Snes Meter, og samtidig er en vis Ø, Filæ, der med Urette ansaas for et af Verdens Vidundere paa Grund af sit mellem Palmer liggende store Isis-Tempel, bleven oversvømmet. Mellem os sagt er maaske nok den gode Gudinde noget forældet i vore Dage, hun og hendes Mysterier har levet deres Tid. Forøvrigt har man af Hensyn til Folk med en tungsindig Karakter, der vilde beklage Øens Forsvinden, sørget for at forevige Mindet om den ligesom om Katarakten: smukke kolorerede Postkort, tagne før Øens og Helligdommens Oversvømmelse, sælges i alle Kajens Boglader.

Ak ja! Kajen ved Assuân, der allerede viser sig saa angliseret ved sin Orden og Fejlfrihed! Noget mere pynteligt og nydeligt kan man ikke tænke sig. For det første er der Jærnbanen, som løber mellem Stakitter malede som Løvværk og udsender sin fornøjelige Røg og

lader sin dragende Støj høre. Dernæst er der Hotellerne, der strækker sig langs den ene Side og de ganske europæiske Butikker — Frisører, Parfumehandlere og talrige „dark rooms“ til Brug for de mange Amatørfotografer, der ønsker at medtage Portrætter af deres Rejsefæller, aandfuldt grupperede foran et eller andet berømt Gravkammer.

Og desuden er der mange Kaféer, hvor der findes Whisky af de bedste Mærker. For at være retfærdig mod Resultatet af *l'entente cordiale* maa jeg tilføje, at man ogsaa, ordnede i Rækker paa Hylder, ser et anseeligt Antal Produkter fra de store franske Filantroper, hvem vor Generation virkelig ikke paaskønner tilstrækkeligt for alt det gode, de har gjort dens Mave og dens Hjerne, Læseren gætter naturligvis, at jeg tænker paa Pernod, Picon og Cusenier.

Maaske misbruger de brave Fellaher eller Nubiere fra Omegnen, der før var saa ædru, disse styrkende Midler lidt, men det gaar nok over, det er kun en Følge af det endnu nye og uvante. Forøvrigt kan vi Europæere godt indrømme det for os selv, da vi alle uvilkaarlig benytter os deraf, at Alkoholismen er et udmærket Hjælpe-middel til Udbredelsen af vore Idéer, og Vinudskænkeren er en fortrinlig Pioner for vor vesterlandske Civilisations Fortrop. Alle de Racer, der bliver let deprimerede ved Misbrug af vore Pirringsmidler, bliver mere føjelige og lettere at lede ind paa Fremskridtets og Frihedens rette Vej.

Paa Assuâns omhyggelig tromlede Kaj defilerer uophørlig Optog af de kvindelige Rejsende saa nydelig klædte, som man virkelig kun forstaar at være det efter en Rejse med Cook and Son (Egypt limited). Og langs med Nilen, i Skyggen af de regelmæssig plantede unge

Træer, beskyttes Blomsterbedene og de snorlige Græs-rabatter omhyggelig af Jærntraad imod visse Forglemmelser, som Hundene, ak desværre, kun altfor hyppig gør sig skyldige i.

Alt er forresten der numereret og etiketteret, Æslerne, Æseldriverne og Pladserne, hvor de har Ret til at opholde sig: „*Stand for six donkeys — Stand for ten*“ o. s. v. Meget indbydende Kameler forsynede med Damesadler venter ogsaa paa deres respektive Pladser, og mange Cook-Damer, der er meget nøjeregnende med Lokalfarven, sætter sig gerne et Øjeblik op paa et af disse „Ørkenens Skibe“, selv om det kun drejer sig om at gøre Indkøb i Byen.

For hver halvhundrede Meter holder en Politibetjent, hvis Ansigt endnu er ægyptisk, men hvis Holdning og Klædedragt allerede er engelsk, et vaagent Øje med alt — han vilde f. Eks. aldrig finde sig i, at et sølle lille Æsel indtog Pladsen som Nr. elleve paa en „Stand“ for ti, der allerede var besat.

Folk, der er tilbøjelige til Kritik, kunde maaske synes, at disse Politibetjente affejer deres Landsmænd lidt for ivrigt, mens de er saa hensynsfulde og saa rede til at give velvillige Oplysninger, saa snart en Rejsende med Korkhjælm henvender sig til dem. Men det er i Følge det retfærdige logiske Princip, der ganske stille er naaet ned til dem fra den nye Administrations Højder, nemlig at Ægypten nu omstunder langt mindre tilhører Ægypterne end de ædle fremmede, der kommer dertil for at svinge Civilisationens Fakkelt.

Om Aftenen, naar Natten falder paa, forlader de Rejsende af virkelig „respectability“ ikke Hotellernes straalende „dining-saloons“, og Kajen ligger ensom under Stjernerne. Paa dette Tidspunkt opdager man ret,

hvor gæstfri nogle af de Indfødte er blevne. Hvis man i et Anfald af Melankoli spadserer alene ved Nilens Bred og ryger sin Cigaret, bliver man altid tiltalt af en eller anden af dem, der har misforstaaet Grunden til ens Sjælsuro og derfor skynder sig med en rørende Aabenhjertighed at tilbyde at forestille én for Egnens „mun-treste“ unge Piger.

I de andre Byer, der er forblevne rent ægyptiske, viser Folk ikke i saa høj Grad den Høflighed og overdrevne Elskværdighed, som uden Tvivl skyldes det gavnlige Samkvem, de har med os.

Assuân har ogsaa sin lille orientalske Bazar, lidt improviseret og ny er den, men der maatte nødvendigvis hurtigst mulig være én, for at ikke Turisterne skulde mangle noget.

Købmændene har forstaaet med lige saa megen Takt som god Smag at forsyne sig (hos Moderhusene under Rue de Rivolis Arkader), og Cook-Damerne lever i den uskadelige Illusion, at de daglig gør nye Fund der. I Bazaren sælger de ogsaa, ophængte ved Halen, udstoppe og ved Kunst gjorde saa naturo som muligt, de sidste Krokodiller fra Ægypten, der — særlig henimod Sæsonens Slutning — endnu er tilbage til rimelige Priser.

*

*

*

Selv den gamle Nil har faaet Udviklingen at føle.

Først er der Fellahkvinderne, der sorttilslørede hver Dag kommer for at hente det kostelige Vand; de har opgivet de skrøbelige Ler-Amforer, der har været i Brug fra de barbariske Tider, og som er blevne meget misbrugte af Orient-Malerne, og erstattet dem med for-

henværende Petroleums Blikbeholdere, som velvillig bliver dem overladte fra de store Hoteller. De bærer dem forøvrigt paa Hovedet med samme Lethed som forhen de nu umoderne Lerkar, og uden at deres Skikkelser mister noget af Tanagra-Figurernes yndefulde Holdning.

Dernæst vrimler der af Agenturernes store Turistdampere; thi Assuân har det Privilegium at være deres Hovedsæde, og deres Dampfløjter, deres Hjulmotorer, deres elektriske Dynamoer opfører fra Morgen til Aften en fængslende Symfoni. Maaske kunde man beskylde disse Skibe for at ligne Vaskeladene paa Seinen lidt, men Agenturerne, der ivrigt bestræber sig for, at de skal have en vis Lokalfarve, har givet dem saa uimodsigelig ægyptiske Navne, at man intet mere har at skulle have sagt. De hedder *Sesostris*, *Amenophis* eller *Ramses The Great*.

Endelig er der Robaadene, der uden Ophør fører de rejsende fra den ene Bred til den anden. Saalænge „the season“ er paa det højeste, udsmykkes de med en Mængde smaa Flag af rødt Bomuldstøj eller endogsaa kun af Papir. Desuden er Rorkarlene instruerede til hele Tiden at synge indfødte Sange akkompagnerede af en Derbuka-Spiller, der sidder i Forstavnen; dernæst har de lært at udstøde det Raab, der har en saa ædel Klang, og hvormed Angelsakserne sædvanlig plejer at tilkendegive deres Begejstring eller Glæde: *Hip! Hip! hurra!* — og man kan ikke tænke sig, hvor dette Udraab gør godt ved at afbryde hine arabiske Melodier, der ellers stod i Fare for at udarte til en trættende Ensformighed.

*

*

*

Men Assuâns Triumf er dens Ørken, der begynder straks, hvor den sidste Square's velholdte Græsplæne slutter. En Ørken, der, bortset fra dens Jærnbaner og Telegrafstænger, har Virkelighedens hele Tiltrækningskraft, Sandet, de kaotisk henslængte Stenblokke og den fri Horizont, alt, kun ikke Grænseløsheden og den uendelige Ensomhed, kort sagt ikke Rædslen, der for-dum gjorde den saa lidet tiltrækkende. Man bliver f. Eks. noget forundret over at se Klipperne omhyggelig numererede med en Alen høje, hvidmalede Tal eller ogsaa mærkede med store Kors, der paa endnu længere Afstand tildrager sig Opmærksomhed (*sic*), men jeg indrømmer, at Helhedsvirkningen intet har tabt derved.

Inden Solens Straaler brænder for stærkt, om Formiddagen mellem *breakfast* og *lunch*, spreder alle Damerne med Korkhjælme og blaa Briller (*dark coloured spectacles are recommended on account of the glare*) sig, med lige saa stor Tryghed, som om det var Trafalgar Square eller Kensington Garden, over de ensomme Vidder, der er lagte i Baand til Brug for dem. Ikke sjældent ser man en af dem ganske alene med en Bog i Haanden stile hen imod en af de maleriske Klipper — f. Eks. Nr. 363 eller, hvis man foretrækker det, den store Nr. 364 — der med sin hvide Etikette tilsyneladende gør Tegn til hende, — paa en næsten upassende Maade vilde en uindviet Iagttager maaske sige

Men vedkommendes Familie kan dog være ganske rolig; trods de store Nummere, der ved første Blik kan se lidt tvetydige ud, kan slet intet daddelværdigt hænde mellem disse Klipper; de bestaar forresten altid af en hel Blok uden den mindste Revne, hvorigennem noget som helst upassende kunde snige sig ind. Nej, Tallene og Korsene betegner kun de Stene, paa hvilke der er

indhugget Hieroglyfer, og svarer til et kysk Katalog, hvor hver eneste faraonisk Indskrift findes oversat i de mest anstændige Udtryk.

Denne snedige Etikettering af Ørkenens Sten skyldes en engelsk Ægyptologs Initiativ.

XX

FILÆS DØD

Naar man gaar udenfor Assuân, er man i Ørkenen, saa snart man er drejet om Hjørnet af det sidste Hus. Og Aftenen falder paa, en Februar Aften, der synes meget kølig under en forunderlig kobberfarvet Himmel.

Ja, det er ubestrideligt Ørkenen med Granittens og Sandets Kaos, med sine rødgule Farver, som de vilde Dyrs Lød. Men der er Telegrafstængerne og Jærnbaneskinneerne, der gennemskærer den Side om Side for at tabe sig i den fjærne Horizont. Og hvor synes det ikke paradoksalt og latterligt at færdes der i fuldkommen Sikkerhed og i en Vogn (den sjofleste Droschke, som jeg har taget i Timevis paa Kajen i Assuân)! — En Ørken, som endnu bevarer Virkelighedens Præg, men som er kuert og tæmmet til Brug for Turister og Damer!

I Udkanten af disse quasi-ensomme Vidder, midt i Sandet, ser man først de umaadelige Kirkegaarde. Ak! gamle, gamle Kirkegaarde fra alle Historiens Tidsaldre. Tusinde smaa Kupler over Islams Helgene og kristne Steler fra de første Aarhundreder er strøede omkring, Side om Side, oven over de faraoniske underjordiske Gravkamre. I Tusmørkets Skær danner alle disse Ruiner og spredte Granitblokke sørgmodige Grupper, der tegner fantastiske brune Silhuetter mod Himlens blege

Kobber: brudte Buer, hældende Kupler, Klipper, der hæver sig som store Skygger.

Naar man dernæst er kommet udenfor Gravenes Omraade, er det kun Granitblokkene, der fylker sig i Rummet, Granitblokke, som Aarhundreders Slid har dannet i store klodsede Dyreskikkelser; hist og her er de kastede imellem hverandre og ligner en Sammenstuvning af Uhyrer. Andensteds hviler de ene i Sandet som forladte paa en uddød Strandbreds Uendelighed. Man ser ikke mere Jærnbaneskinne og Telegrafstængerne. Under den ægyptiske Aftenhimmel, der om Vinteren ligner en kold Metalhvælving, bliver alt atter storslaaet under Indflydelsen af Tusmørkets Trylleri. Nu har man endelig Følelsen af at staa paa Tærskelen til de uudforskkelige arabiske Ødemarker, hvorfra, naar alt kommer til alt, ingen Skranke skiller én. Var det ikke for det selvmodsigende i det Køretøj, der befordrer én, vilde man nu kunne tage Ørkenen alvorligt, thi den er i Virkeligheden ganske ubegrænset.

Efter omtrent tre Kvarters Kørsel viser der sig foran os lavt nede nogle Lys, der allerede tændes nu, da Dagen svinder. Vel stærkt straalende Lys til at kunne stamme fra en eller anden Araberlejr Og Kusken vender sig, peger paa dem og siger: Shelal! Shelal, det er Navnet paa den Landsby ved Nilens Bred, hvor man tager en Baad for at ro over til Filæ. — Oh! Rædsel! Det er elektriske Lamper! . . . Og Shelal bestaar af en Banegaard, en Fabrik med en lang, rygende Skorsten og desuden af et Dusin af de tvetydige Værtshuse, der stinker af Alkohol, og uden hvilke det lader til, at den europæiske Civilisation ikke sømmelig kan indpodes et nyt Land.

Der er Indskibningsstedet til Filæ, og der ligger en

Mængde Baade tilrede, thi Turisterne, der lokkes af en Masse Reklamer, strømmer nu til hver Vinter i villige Skarer. Alle Baadene er uden Undtagelse prydede med en Overflod af smaa engelske Flag som til en Kapsejlad paa Themsen, man er altsaa nødt til at finde sig i denne markskrigerske Udpyntning, og vi støder fra Land under en vemodig, nubisk Sang, som Rorkarlene istemmer i Takt med Aareslagene.

Man kan endnu se; saa mættet af koldt Lys er den kobberfarvede Himmel. Vi er midt i et stort tragisk Sceneri — paa en Sø omgivet af et Slags frygtindgydende Amfiteater, som til alle Sider omgrænses af Ørkens Bjerge.

I Bunden af denne kresformede Granitdal slyngede Nilen sig fordum om friske Smaaøer, hvor Palmernes evige Grønt stod i skarp Modsætning til de høje nøgne Klipper, der som en Mur hævede sig rundt om. Nu omstunder er Vandet paa Grund af den „Barrage“, som Englænderne har bygget, steget og steget som Tidevand, der ikke vil falde igen; denne Sø, der næsten er som et lille Hav, er kommet i Stedet for Flodens Slyngninger og er i Færd med at opsluge de hellige Smaaøer. Isis's Helligdom — der i Aartusinder havde tronet paa Toppen af en Høj, prydet med Templer, Søjlegange og Statuer — dukker endnu halvt frem, ene og snart selv helt oversvømmet; det er den, der viser sig dernede lignende en stor Klippe i denne Stund, hvor Natten begynder at lade alt flyde sammen.

Ingen andre Steder end i Øvre-Ægypten har forøvrigt Vinteraftnerne denne absolute Tomheds Gennemsigtighed eller disse uhyggevækkende Farvetoner. Efterhaanden som Lyset svinder, skifter Himlen fra Kobber til Bronze, men bevarer sit metalagtige Skær; Zenith bli-

ver brunt som et kæmpemæssigt Malmskjold, medens Himlen kun i Vest vedbliver at være gul, blegnende næsten til Messings Hvidhed; og imod den tegner Ørkenens Bjerge deres skarptskaarne Silhuetter af Farve som brændt Okker. En isnende Vind raser imod os. Under Rorkarlenes stadige Sang arbejder vi os besværligt frem over den kunstige Sø, der ligesom svæver i Luften, baa- ret af engelsk Murværk, der er usynligt i sin Fjærnhed, men anet og frastødende, — vanhellige Sø kunde man sige, fordi dens oprørte Vande dækker over uerstattelige Ruinskatte: Templer for Ægyptens Guder, Kirker fra de første kristne Aarhundreder, Steler, Indskrifter og Symboler. Over alle disse Skatte er det, vi ror, piskede i Ansigtet af Taage og Skummet af tusinde smaa ondsksfulde Bølger.

Vi nærmer os det, der fordum var den hellige Ø. Nogle Steder løfter endnu Palmetræerne, hvis slanke Stammer er under Vandet, og som er ved at dø, deres Kroner, deres vaade Fjerduske op over Søen — et Billede paa Oversvømmelse, ja næsten en Syndflod.

Førend vi lander ved Isis's Helligdom, lægger vi an ved Filæs Kiosk, gengivet paa Billeder fra alle Tidsaldrer og ligesaa berømt som Sfinksen eller Pyramiderne. Før hævede den sig paa et Fodstykke af høje Klipper, omkring den svajede Daddelpalmernes lette Grene. Nu er der intet Fodstykke mere, dens Søjler løfter sig ensomme op af denne „svævende“ Sø, og man kunde godt bilde sig ind, at den var bygget i Vandet i Anledning af en eller anden kongelig Festforestilling paa Søen. Vor Baad skyder sig derind — det er en forunderlig Havn med sin kostelige antikke Pragt, en uendelig melankolsk Havn særlig i dette gule Tusmørkes sidste Stund og under de isnende Vindstød, som den nære Ør-

ken uden Barmhjertighed sender ind over os. Men hvor er den ikke henrivende, Kiosken ved Filæ, i den Forstyrrelse, der er Forløberen for dens Sammenstyrtning. Dens usikkert staaende Søjler ser slankere ud og synes at bære deres løvværklignende Stenkapitæler endnu højere. Den er som en Drøm, som man føler er ved at svinde for bestandig under disse Vande, der aldrig mere synker.

I nogle Øjeblikke bliver det atter næsten Dag, og mindre blege Kobberfarvetoner tændes igen paa Himlen. Efter Solnedgang i Ægypten, naar man tror, at alt er forbi, bliver man ofte overrasket af Luftens flygtige, farverige Genopblussen, inden alt slukkes. Nær ved os paa de slanke Søjleskafter, som omgiver os, synes de rødlige Nuancer at vise sig igen, ja de ses endogsaa nede paa Gudindens Tempel, der som et Skær rejser sig midt i det lille Hav, som Vinden pisker til Skum.

Da vi ror ud fra Kiosken, gør vor Baad en Omvej over dette dybe rovbegærlige Vand, mellem oversvømmede Palmer, for at føre os til Templet ad den Vej, hvor Pilgrimmene i fordums Tid vandrede til Fods, ad den Vej, der endnu nylig var saa pragtfuld med sine Søjlegange og Statuer. Nu er denne Vej fuldstændig opslugt, den vil aldrig mere se Dagens Lys. Mellem dens dobbelte Søjlerækker bærer Vandet os i Højde med Kapitælerne, der er det eneste, der rager op, og som vi kan røre ved med Haanden. — Det er som en Vandring ved Tidernes Ende i dette øde forladte ægyptiske Venedig, der styrter sammen, synker og glemmes.

Templet! Nu er vi naaede dertil. Over vore Hoveder hæver sig mægtige Pyloner smykkede med Figurer i Basrelief: en kæmpemæssig Isis, der strækker Armen ud som for at gøre Tegn til os, og andre Guddomme i

sælsomme Stillinger. Døren, der findes i den svære Mur, er lav og desuden halvt under Vand; den aabner sig ind til dybe Rum, der allerede ligger stærkt i Halvmørke. Vi ror ind i Helligdommen; og da vor Baad har passeret den hellige Tærskel, afbryder Rorkarlene deres Sang, og for at overraske os udstøder de det nye Raab, man har lært dem til Glæde for Turisterne: Hip! Hip! Hip! Hurra! . . . Ak hvilken Følelse af plump, idiotisk Vanhelligelse fremkalder ikke dette engelske Glædeshyl i det Øjeblik, vi naar derind med Hjertet opfyldt af Sorg over al den nyttige Vandalisme! . . . De forstaar forøvrigt, at Hylet var ilde anbragt, og begynder ikke igen; maaske de endog paa Bunden af deres nubiske Sjæl er os taknemmelige, fordi vi har paalagt dem Tavshed. Der er mørkt, skønt det er under aaben Himmel, og den isnende Vind tuder endnu uhyggeligere end udenfor; man stivnes af en gennemtrængende Fugtighed, en importeret Fugtighed, der tidligere før Oversvømmelsen var ganske ukendt i disse Egne. Vi befinder os i den ubedækkede Del af Templet, der hvor de troende kom for at knæle ned. Genlyden fra Granitmuren forhøjer Støjen af Aareslagene i det indelukkede Vand, — og det er saa forunderligt at ro og flyde her mellem disse Mure, hvor forhen gennem Aarhundreder Menneskene har kastet sig i Støvet med Panden mod Fliserne.

Mørket sluger os helt; det er altfor sildig en Time; man maa sætte Baaden helt op mod Murene for at kunne skelne Hieroglyferne og de stive Guder, der er indridsede deri saa fint som med en Gravstikke. Det hele, der snart i fire Aar er blevet undergravet af Oversvømmelsen, har allerede ved Grunden faaet den sørgelige sortagtige Farvetone, som man ser paa de gamle venetianske Paladser.

Tavshed og Stilhed; det er mørkt, og det er koldt; Aarerne røres ikke, man hører kun Vindens Klage og Vandets Skvulpen mod Søjlerne og Basreliefferne — og saa pludselig Lyden af et tungt Fald fulgt af Vandets ustandselige Syden. En af de store Stenes Time er slaaet, den synker for i det sorte Kaos under os at slutte sig til alt, hvad der allerde er forsvundet: Templerne, der er opslugte af Dybet, de gamle koptiske Kirker, Byen fra de første kristne Aarhundreder — alt hvad der fordum var Øen Filæ, „Ægyptens Perle“, et af Verdens Vidundere.

Man kan intet som helst se. Lad os blot komme i Ly hvorsomhelst for at vente paa Maanen. I Baggrunden af den første Sal uden Loft findes en Dør, inden for hvilken den sorteste Nat hersker. Det er det Allerhelligste dækket af et tungt Granitloft. Det er ogsaa Templets højeste Del, den eneste, Vandet ikke har naaet; dér kan vi lande. Vore Trin lyder altfor stærkt paa de klingende Fliser, og Uglerne flyver bort. Der raader et ravnsort Mørke, Vinden og Fugtigheden isner os. Det varer tre Timer, før Maanen staar op. At vente her vilde være Døden; vi maa hellere vende tilbage til Shelal og søge Ly i en hvilken som helst Bule.

*

*

*

Det er en rædselsfuld Landsbykro oplyst af elektriske Lamper, og denne Ørkenkro stinker af Absinth. Den opvarmes af et rygende Varmebækken. Hastigt er den bygget op af Zink fra gamle Konservesdaaser og Brædestykker fra Whiskykister; og for at smykke Væggene har Værten, en forløben Malteser, overklistret dem med Billeder, der er klippet ud af vore europæiske pornogra-

fiske Blade. I de Timer, vi venter, kommer der stadig Nubiere og Arabere ind og forlanger Drikkevarer, og vor Alkohol sælges dem i bredfuldt Maal. Det er Arbejdere fra de nye Fabrikker, der tidligere var sunde Friluftsmennesker, men hvis Ansigter nu allerede under Kulstøvet ser hærgede ud, hvis Øjne er sky med et ulykkeligt og ondt Udtryk.

*

*

*

Nu er heldigvis Maanens Opgang nær forestaaende, og vi begiver os igen afsted i vor Baad langsomt roende hen imod den triste Klippe, som er alt, hvad der er tilbage af Filæ. Vinden har lagt sig til Natten, som det næsten altid sker der tillands om Vinteren, og Søen er roligere. Den uhyggelige gule Himmel er nu bleven sorteblaa og uendelig fjærn, funklende af Myriader af Ægyptens Stjerner.

Et stærkt Lys i Østen, og Fuldmaanen hæver sig endelig, ikke blodigrød som i vore Himmelegne, men straks stærkt lysende midt i den glorieformede Uddunstning, som det evige Sandstøv her altid omgiver den med.

Da vi er komne tilbage til Kiosken, stadig vuggede af Rorkarlenes nubiske Sang, oplyser allerede den store Skive alt med en mild Straaleglans. Efter som vor Baad ror frem og tilbage, ser vi den store gyldne Skive glide mellem de høje Søjler, der har et saa slaaende Oldtidspræg, og hvis Spejlbillede viser sig i det nu saa stille Vand. — Mer end nogensinde er Kiosken et Drømmebillede — en Drøm fra Oldtidens Trylleverden.

For igen at komme tilbage til Gudinden følger vi for anden Gang den oversvømmede Vej mellem Kapitælerne og Søjlerækkernes Friser, der dukker frem som smaa

Skær. I den ubedækkede Sal, der er Fortemplet, hersker Mørket endnu mellem de mægtige Granitmasser; lad os derfor gøre vor Baad fast ved en af Murene og vente, til det behager Maanen at vise sig. Saasnart den er højt nok oppe til, at dens Straaler kan finde Vej herved, vil vi kunne se klart.

Det begynder med et rosenrødt Skær, der viser sig paa det øverste af Pylonerne. Derpaa bliver det en lysende Trekant skarp begrænset, der lidt efter lidt bliver større paa den uhyre Væg og efterhaanden sænker sig mod Templets Grund og gradvis røber for os Basrelieffernes skrækindjagende Nærværelse med deres Guder, Gudinder og Hieroglyfer, en hel Samling af Skikkelser, der indbyrdes gør Tegn til hverandre. Vi er ikke mere ene; en hel Verden af fantastiske Skikkelser har Maanen fremmanet omkring os: smaa og meget store Skikkelser, som skjulte sig i Skyggen og som nu uden at forstyrre den dybe Tavshed fører en stum Samtale, kun ved Hjælp af udtryksfulde Hænder og løftede Fingre. Nu begynder ogsaa den kolossale Isis at komme frem, — hun, som er indhugget til venstre for den Søjlegang, hvorfra man kommer ind: først hendes fine Hoved med Fuglehjelmen og Solskiven oven over; derefter viser sig, eftersom Lyset sænker sig, hendes Bryst, hendes Arm løftet for at gøre en eller anden sælsom pegende Bevægelse; tilsidst kommer ogsaa hendes Legemes slanke Nøgenhed og hendes Hofter, indhyllede i et snevert Svøb, til Syne Se, nu træder Gudinden snart helt frem fra Skyggen Men det ser ud, som om hun undrer sig og foruroliges over ved sine Fødder at se — i Stedet for de Fliser, hun har kendt i to tusind Aar — sit eget Billede, et Genskin af sig selv, der omvendt i Vandet forlænger sig, forlænger sig

Og pludselig midt i Nattens Stilhed, i dette ensomme Tempel i Søen lyder atter som en Overraskelse en uhyggelig dump Rullen; det er atter noget, der styrter sammen, kostelige Stene, der opløses og falder — og paa Vandets Overflade dannes og forsvinder Tusinder af koncentriske Ringe, der legende forfølger hverandre, til de tilsidst ikke mere plumrer dette Spejl, der ligger inde-sluttet mellem de frygtelige Granitmasser, og hvor Isis sørgmodig beskuede sig selv.

P. S. Filæs Oversvømmelse har, som bekendt, forøget de omliggende Egenes aarlige Udbytte med fem og halvfjerdsindstyve Millioner Francs. Opmuntrede af dette Held har Englænderne i Sinde næste Aar at forhøje Dæmningen over Nilen med seks Meter, saa vil Isis's Helligdom være fuldstændig forsvundet under Vandet, Størstedelen af Nubiens Oldtidstempler vil ogsaa blive oversvømmede, og Feberen vil hærge Landet. Men der vil kunne anlægges meget produktive Bomuldsplantager.

„MODERNE VERDENSLITTERATUR“ I SUBSKRIPTION

20 ØRE
PR. HEFTE

20 ØRE
PR. HEFTE

ROMAN OG NOVELLE

5. AARGANG · HEFTE 6

6. November 1910.

CINGALLA

THE

Enestaaende Tilbud!

Gyldendals Serier

faas i alle Boglader.

1ste skønlitterære Serie er udkommen.

6 Bind af Nordens ypperste **0.60** pr. Bind.
Skønlitteratur à

ZACHARIAS TOPELIUS: Gustav Adolf og Trediveaarskrigen.

JAKOB KNUDSEN: Den gamle Præst. Fortælling.

HOLGER DRACHMANN: Melodramer. (Vølund Smed, Renæssance, Dansen paa Koldinghus).

MATHILDA MALLING: Guvernørens Frue. Historisk Roman.

ZAKARIAS NIELSEN: Den store Magt. Roman.

THOMAS KRAG: Gunvor Kjeld, Præstens Datter. Roman.

Prisen for denne Serie er **3 Kr. 60 Øre**; indbundet i Biblioteksbind 5 Kr. 10 Øre, indb. i komp. Pragtbind 6 Kr. 60 Øre.

2den skønlitterære Serie udkommer i Marts 1911 og bringer følgende 6 Bind:

Jeppe Aakjær: Frederik Tapbjergs Plovgilde. Udvalgte Fortællinger. —

Herman Bang: En dejlig Dag og andre Fortællinger. — **H. F. Ewald:**

Christian den Anden, Roman. — **Johs. V. Jensen:** Bræen, Sagnfortæl-

ling fra Nordens Istid. — **Selma Lagerlöf:** Legender og Fortællinger i Udvalg. — **Jonas Lie:** Gaa paa! Søroman.

Prisen for denne Serie er ligeledes 3 Kr. 60 Øre hft. (5 Kr. 10 Øre indb. i Biblioteksbind, 6 Kr. 60 Øre i Pragtbind).

NB. Kan ogsaa faas i Subskription med 1 Bind hver Maaned, hæftet eller indbunden.

Bøgerne forsendes franko.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL, NORDISK FORLAG

- XXI. HENNING BERGER: Galgen.**
Oversat af Hjalmar Bergström.
3 Kr. 25 Øre indb.
- XXII. R. L. STEVENSON: Junkeren af Ballantrae.** Oversat af Paul Læssøe Müller. Med Forord af Niels Møller.
4 Kr. 50 Øre indb.
- XXIII. PAUL BOURGET: De to Søstre.**
Oversat af Regitze Winge. 3 Kr. ib.
- XXIV. FRANK NORRIS: Malstrømmen.** Oversat af Sten Drewsen. 4 Kr. 50 Øre indb.
- XXV. ANATOLE FRANCE: Pingvinernes Ø.** Oversat af Ludvig Holstein. 3 Kr. 50 Øre indb.
- XXVI. ROBERT HUGH BENSON: Verdens Herre.** Oversat og med Efter-skrift af Johannes Jørgensen. 3 Kr. 85 Øre indb.
- XXVII. HERMANN SUDERMANN: Højsangen.** Oversat af Carl Behrens. To Dele. 5 Kr. 50 Øre, indbunden 6 Kr. 75 Øre.
- XXVIII. MAX EYTH: Bag Plov og Skruestik.** Ingeniørfortællinger. Oversat af Valdemar Rørdam. 3 Kr. 75 Øre indb.
- XXIX. ARTHUR SCHNITZLER: Vejen til Frihed.** Oversat af Elise Koppel. 5 Kr. 25 Øre; indb. 6 Kr.
- XXX. TRISTAN BERNARD: Stats-hemmeligheder.** Oversat af Ellen Hørup Nielsen. 2 Kr. 75 Øre; indb. 3 Kr. 25 Øre.
- XXXI. ANATOLE FRANCE: Skjorten og andre Fortællinger.** Oversat af Paul Læssøe Müller. 2 Kr. 75 Øre; indb. 3 Kr. 25 Øre.
- XXXII. PIERRE LOTI: Ægypten.** Oversat af Johanne Allen. 3 Kr.; indb. 3 Kr. 50 Øre.
- Under Pressen: **FRANK NORRIS: McTeague.** Oversat af mag. art. Aslaug Mikkelsen.

ROMAN OG NOVELLE

LITTERÆRT UGESKRIFT

REDIGERET AF HARALD NIELSEN

20 Øre pr. Hæfte.

Subskription kan tiltrædes, hver Gang en ny Bog paabegyndes.

Indholdet danner komplette Bøger til Indbinding, 20 Øre pr. ugentligt Hæfte, eller under det halve af Bøgernes Bogladepris.

